

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM BÖLÜMÜ
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

144915

144915

İLKÖĞRETİM OKULU 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA YER
ALAN HARİTALARIN NİTELİKLERİ VE KULLANILABİLİRLİK DÜZEYLERİNE
İLİŞKİN ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ
(Kayseri Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Elvan YALÇINKAYA

DANIŞMAN
Yard. Doç. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK

2004
ANKARA

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne;

Elvan YALÇINKAYA'ya ait "İlköğretim Okulu 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Haritaların Nitelikleri Ve Kullanılabilirlik Düzeylerine İlişkin Öğrenci ve Öğretmen Görüşleri (Kayseri Örneği)" adlı çalışma, jürimiz tarafından Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan... Doç. Dr. Fırat Aydın... Kulu...
Aydın

Üye... Yrd. Doç. Dr. M. Ali Çakmak...
Çakmak

Üye... Yrd. Doç. Dr. Cengiz Dönmez...
Dönmez

ÖZET

Alan araştırması niteliği taşıyan bu çalışma, giriş, ilgili araştırma, yöntem, bulgular ve yorum, sonuç ve öneriler olmak üzere beş ana bölümden oluşmuştur.

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim okulu sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritaların nitelikleri ve kullanılabilirlik durumlarını ortaya koymaktır.

Bu çalışmada, bu durumu ortaya koymak amacıyla ilgili yayın ve araştırmalar taranmıştır. Bu araştırmada, biri İlköğretim okullarında sosyal bilgiler dersini okutan sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya öğretmenlerine; diğeri de 8. sınıfta eğitim gören öğrencilere 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritalarla ilgili soruların bulunduğu iki farklı anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler istatistiksel yöntemlerle yorumlanmıştır.

Araştırma sonucunda ders kitaplarında yer alan haritaların, öğrencilerin ilgisini pek çekmediği, hedef davranışlara yeterince uygun olmadığı, haritaların birbirlerini pek tamamlamadığı, yazı, baskı kalitesi, renk uyumu açısından belirlenen ölçülere tam anlamıyla uymadığı, tam olarak kullanılabilir düzeyde olmadığı ve buna benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır.

SUMMARY

This Study is field research which consists of five chapters including introduction, related literature, method, findings and interpretation, conclusions and recommendations.

The aim of this study is to expose the usable circumstances and characteristics of the maps that present in social studies course books at primary school.

In this study, it is searched thoroughly all publications and investigations. In this search, it was taken poll two different questionnaires which exist questions about the maps that present in social studies course books of 7th class for social studies, history and geography teachers and 8th class students at primary schools. Obtained datums were interpreted with statistically methods.

It was found out the maps in social studies course books are not attractive enough for students, are not appropriate to the behavioural objectives, are not in coherence, also don't scientific criteria with respect to type, print-out quality and colour, are not on the usable level and it was found similar results.

ÖNSÖZ

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün Yüksek Lisans Programının gereği olarak hazırlanan bu çalışma, İlköğretim okulu 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritaların nitelikleri ve kullanılabilirlik düzeylerinin araştırılması amacıyla yöneliktir.

Bu amaçla, İlköğretim okulu 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki haritaların, metinlerle olan ilişkisi, belirlenen amaçlara uygunluğu, renk uyumu, ilgi çekiciliği, baskı kalitesi, kullanılabilirliklerini ortaya koymak için 8. sınıf öğrencileri ile Sosyal Bilgiler öğretmenlerine anket uygulaması yapılmış, çıkan sonuçlar ve veriler istatistiksel yöntemlerle çözülmüştür.

Bu çalışmanın Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında yapılan çalışmalara bir katkı sağlayacağı umut edilmektedir.

Araştırmamızın her safhasında bilgi ve deneyimleri ile yardımlarını esirgemeyen danışmanım Yard. Doç. Dr. Mehmet Ali ÇAKMAK'a teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca çalışmalarında bana yön veren Yard. Doç. Dr. Kemal KOÇAK'a, Araş. Gör. Bahri ATA'ya, Arş. Gör. Hüseyin KÖKSAL'a, anket verilerinin istatistiksel çözümlemelerinde yardımlarını esirgemeyen ve büyük emeği olan Biyoistatistik uzmanı Ahmet ÖZTÜRK'e, İngilizce kaynakların çevirisinde yardımını esirgemeyen İngilizce öğretmeni Zeki DOĞAN'a, sevgili arkadaşlarım Fatma ÜLGER, Süleyman YİĞİTTİR, Selçuk ÇELİMLİ ve Menderes ŞAHİN'e, ayrıca saygıdeğer annem ve babama teşekkürlerimi sunarım.

Ankara, 2004

Elvan YALÇINKAYA

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET.....	i
SUMMARY.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	vii

I. BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	1
Problem Cümlesi.....	5
Alt Problemler.....	6
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	6
Denenceler.....	8
Sayıtlılar.....	8
Sınırlılıklar.....	9
Tanımlar ve Kısaltmalar.....	9

II. BÖLÜM

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR.....	11
2.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	12
2.1.1. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler Öğretimi.....	12

Sayfa No

2.1.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılabilecek Öğretim Materyalleri.....	15
2.1.1.2. Öğretim Materyali Olarak Harita ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Harita Kullanımı.....	27
2.1.1.2.1 Sosyal Bilgiler Derslerinde Coğrafya Konularının Öğretiminde Harita Kullanımı	34
2.1.1.2.2. Sosyal Bilgiler Derslerinde Tarih Konularının Öğretiminde Harita Kullanımı	41
2.1.1.2.3 Atlaslar.....	42
2.1.1.2.4. Küreler.....	44
2.1.1.2.5. Harita İle İlgili Katılım, Deneyim Etkinlikleri.....	45
2.1.1.2.6. Harita Yapmak	49
2.1.1.2.7. Harita ve Kürelerin Nasıl Okunup Yorumlanacağını Öğrenme.....	50
2.1.1.2.8. Ders Kitaplarındaki Haritalar	54
2.1.1.2.9. İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Harita Kullanımı İle İlgili Bilgi Ve Açıklamalar.....	65

III. BÖLÜM

YÖNTEM.....	69
Araştırmanın Modeli.....	69
Evren.....	69
Örneklem.....	69

	<u>Sayfa No</u>
Veri Toplama Teknikleri.....	69
Verilerin Çözümlemesi.....	70

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM.....	72
------------------------	----

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	133
1. Sonuç.....	133
2. Öneriler.....	134
KAYNAKÇA.....	136
EKLER.....	145

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1. Öğrencilerin Anlamada Güçlük Çekerek Cevapsız Bıraktıkları Kavramlar.....	32
Tablo 2. Öğrenciler İçin Coğrafi Becerileri Uygulama Yöntemleri.....	40
Tablo 3. Kayseri İl Merkezinden Seçilmiş 10 İlköğretim Okulundaki 7.sınıf Öğrencilerinin, Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Haritaların Nitelikleri ve Kullanılabilirlik Durumlarına İlişkin Görüşlerinin Genel Dağılımı.....	72
Tablo 4. Öğrencilerin, Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler Dersinde Atlas ve Harita Kullanımına İlişkin Görüşlerin Dağılımı.....	79
Tablo 5. Öğrenciler Tarafından 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Haritalara Verilen Notların Genel Dağılımı	81
Tablo 6. Öğrencilerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinden Aldıkları Karne Notlarının Dağılımı.....	81
Tablo 7. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinden Aldıkları Karne Notları ile Öğrencilerin Ders Kitabındaki Haritaların Yararlı Olduğuna İnanma Durumu Arasındaki İlişki	82
Tablo 8. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinden Aldıkları Karne Notları ile Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Haritaların Öğrencilere Sosyal Bilgiler Dersini Sevdirme Durumu Arasındaki İlişki.....	83
Tablo 9. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinden Aldıkları Karne Notları ile Öğrencilere Göre Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Haritaların Konularla İlgili Olma Durumu Arasındaki İlişki.....	84
Tablo 10. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinden Aldıkları Karne Notları ile Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Haritaların Öğrencileri Başka Kaynaklara Özendirme Durumu Arasındaki İlişki.....	85
Tablo 11. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerinin Genel Dağılımı.....	86
Tablo 12. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğrenim Durumlarının Genel Dağılımı.....	86

Sayfa No

Tablo 13. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Mezuniyet Branşına Göre Genel Dağılımı.....	87
Tablo 14. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Kağıdının Kalitesi ile Kitapta Yer Alan Haritaların Renk ve Baskısı Göz Sağlığı Yönünden İyi Seçilme Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı	87
Tablo 15. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Haritalarda Yer Alan Harf ve Rakam Büyüklüklerinin Normal Olma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlarına Göre Dağılımı.....	88
Tablo 16. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların, Metinlerin Uygun Yerlerinde, İlgili Olduğu Konu İle Aynı Sayfada Bulunma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	89
Tablo 17. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Gerekli Durumlarda Bibliyografya ve Dipnot Bulunma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	90
Tablo 18. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Kitaba İlgi Çekicilik Katma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	91
Tablo 19. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda “Algılamayı Güçleştirecek Renk Kombinasyonlarının Kullanılmaması” Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	92
Tablo 20. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların “Sayfanın Bir Yerine Sıkıştırılmaması” Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	93
Tablo 21. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Estetik Yönden Uygun, Net ve Temiz Baskılı Olma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	94
Tablo 22. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalar Arasında Hacim Bakımından Uygun Bir Denge Kurulması Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	95
Tablo 23. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Dış Çerçevelerinin Bulunması Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	96
Tablo 24. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Başlık, Lejant ve Ölçeklerinin Bulunması Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	97

Sayfa No

Tablo 25. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Kıyılar, Sınırlar, Akarsular, Göller ve Yerleşim Merkezlerine Yer Verilme Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	98
Tablo 26. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Resimli Harita Bulunma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	99
Tablo 27. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ve İlköğretim Kurumunun Amaçlarına Uygun Olma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	100
Tablo 28. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Öğrencilere Kazandırılmak Üzere Belirlenen Bilgi, Beceri, Tutum, Davranış ve İş Alışkanlıklarının Tamamını Kapsaması Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı....	101
Tablo 29. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi İçin Belirlenen Özel Amaçlara Uygun Olma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	102
Tablo 30. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Bilimsel Hata Bulunmaz İlkesine Uygun Olma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı	103
Tablo 31. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Siyasi Haritalarda, Yapılan Siyasi Değişikliklere Uyulması Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	104
Tablo 32. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların “Kişi ve Kuruluşları Yıpratıcı Unsurlara Yer Verilmez ve Siyasi Propaganda Amacı Taşımaz” İlkesine Uyuma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	105
Tablo 33. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Basitten Karmaşığa, Yakından Uzağa, Kolaydan Zora, Bilinenden Bilinmeyene Giden Yöntemlere Uyulma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	106
Tablo 34. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Öğrencilerin Daha Önce Kazandığı Bilgi, Beceri, Tutum, Tavrı ve Davranışları Dikkate Alma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	107

Sayfa No

Tablo 35. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların “Gereksiz Bilgi ve Fazla Ayrıntıya Yer Verilmez” İlkesine Uyuma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	108
Tablo 36. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Öğrencileri Daha Çok Öğrenmeye, İncelemeye, Başka Kaynaklara Başvurmaya Teşvik Edecek Şekilde Hazırlama Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	109
Tablo 37. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Öğrencileri Muhakeme Etmeye, Bağımsız ve Yaratıcı Düşünmeye, Kıyaslamaya, Edinilen Bilgilerden Hareketle Sonuçlar Çıkartmaya Yöneltecek Şekilde Hazırlama Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	110
Tablo 38. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Konuları Destekleyici Tarzda Hazırlanma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	111
Tablo 39. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Öğretime Yardımcı Olan Diğer Unsurları Destekleyici Tarzda Hazırlanma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	112
Tablo 40. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Birbirlerini Destekleyici Tarzda Hazırlanma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	113
Tablo 41. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Öğrencilerin Eğitim Düzeyleri Yanında, Yaş ve Bilgi Düzeylerine Uygun Olma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	114
Tablo 42. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Bulunan Yazıların İmla, Noktalama ve Diğer Dil Bilgisi Kurallarına Uygun Olma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	115
Tablo 43. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Yer Alan Özel İsimlerin Orijinal Şekliyle Yazılma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	116
Tablo 44. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaları Bilgi Bakımından Eksiksiz, Açık, Okunaklı ve Güzel Bulma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	117
Tablo 45. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Öğrencileri Derslere ve Konulara Güdüleme Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	118

Sayfa No

Tablo 46. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Kullanılabilir Yapıda Olma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	119
Tablo 47. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalardan Konuların İşlenişinde Öğretmen ve Öğrencilerin Yararlanma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	120
Tablo 48. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Belli Bir Konunun Göz Önünde Canlandırılmasına Yarama Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	121
Tablo 49. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların, Öğrencilerin Konuyu İşledikten Sonra Rahatlıkla Anlayabileceği Şekilde Hazırlanma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	122
Tablo 50. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Geçen Yer İsimlerinin, Kitapta Geçen Yer İsimleri İle Uyuşma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	123
Tablo 51. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya İle İlgili Haritalar Arasındaki Tutarlılığın Sağlanması Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	124
Tablo 52. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarih İle İlgili Haritalar Arasındaki Tutarlılığın Sağlanması Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	125
Tablo 53. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Fiziki Haritalardaki Renklendirmelerin Anlaşılabilme Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	126
Tablo 54. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Siyasi Haritalarda Ülke ve Bölge Ayırımlarının Anlaşılabilme Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	127
Tablo 55. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarihi Haritalarda, Tarihler, Olaylar ve Yerlerin Anlaşılabilme Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	128
Tablo 56. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Öğrencilerinde Ekleme Yapabileceği Şekilde Hazırlanma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	129

Sayfa No

Tablo 57. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaları, Öğretmen Yardımı Olmadan Öğrencilerin Anlayabilme ve Okuyabilme Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	130
Tablo 58. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Yer Alan Lejantlarda Verilen Bilgileri Öğrencilerin Anlayabilme Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	131
Tablo 59. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Öğrencileri Harita Çizimine Teşvik Etme Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı.....	132

I. BÖLÜM

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde; Problem Durumu, Araştırmanın Amacı, Araştırmanın Önemi, Problem Cümlesi, Alt Problemler, Araştırmanın Amacı ve Önemi, Sayıtlılar, Sınırlılıklar, Tanımlar ve Kısaltmalar, üzerinde durulmuştur.

Problem Durumu

Eğitim en genel anlamıyla “insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir” (Fidan, 1996:4). Öğretim ise, “okulda yapılan planlı, kontrollü ve örgütlenmiş öğretme etkinlikleri” (Fidan, 1996:11) olarak tanımlanabilir.

Günümüzde yapılan öğretim faaliyetlerinde ders kitapları ve eğitim araçları çok önemlidir. Öğretim etkinliklerinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Günümüzde eğitim alanında ders kitabı ya da basılı materyaller, dersin temelini oluşturmaktadır.

Ders kitaplarında sadece yazılı metin alanları bulunmamaktadır. Metin aralarında konuları destekleyecek tarzda öğretime yardımcı unsurlara da yer verilmektedir. Öğretime yardımcı unsurlardan özellikle görsel özellikte olanlar ders kitaplarına alınmaktadırlar. Sosyal bilgiler ders kitaplarında haritalar oldukça fazladır. Çünkü hem tarih hem de coğrafya konularının işlenişinde mutlaka harita kullanımına ihtiyaç vardır. Haritaların özenle seçimi gerekmektedir. Eğitim araçlarında bulunması gereken özellikler ders kitaplarında yer alan haritalar için de geçerlidir. Eğitim araçlarının incelenmesinde aşağıdaki esaslar göz önünde bulundurulur:

a) Biçim Bakımından

1. Kullanılan malzemenin kalitesi ile eğitim aracı basılı ise kâğıdın cinsi, renk ve baskısının göz sağlığı yönünden iyi seçilip seçilmediği,

2. Kitap ve dergilerde harf ve rakam büyüklüklerinin aşağıdaki ölçülere uygun olup olmadığı (İlköğretim birinci sınıf için 20-24, İlköğretim ikinci sınıf için

18, İlköğretim üçüncü sınıf için 14, İlköğretim dördüncü sınıf için 12, İlköğretim beşinci sınıf için 11, daha üst kademeler için 10 punto),

3. Şekil, resim, tablo, fotoğraf, şema, plân, harita, grafik ve benzerlerinin metinleri aydınlatıcı ve tamamlayıcı olup olmadığı, bunların, metinlerin uygun yerlerinde bulunup bulunmadığı,

4. Eğitim aracının kullanılabilir, korunabilir, sağlığa uygun ve ekonomik olup olmadığı,

5. Basılı olanlarda bibliyografya, içindekiler ile gerekli durumlarda dipnot bulunup bulunmadığı.

b) İçerik Bakımından

1. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu hükümlerine uygun olup olmadığı,

2. Bilimsel hata bulunup bulunmadığı,

3. Eğitim aracının kişi ve kuruluşları yıpratıcı özellikte olup olmadığı ve siyasî propaganda amacı taşıyıp taşımadığı,

4. Eğitici ve öğretici nitelikleri bakımından, hitap ettiği eğitim kurumlarının özel amaçları ile ders programlarını destekleyip desteklemediği ve istenen düzeye uygun olup olmadığı,

5. Eğitim aracının, öğrencilerin eğitim düzeyleri yanında, yaş ve bilgi düzeylerine uygun olup olmadığı,

6. İmlâ, noktalama ve diğer dil bilgisi kurallarına uygun olup olmadığı,

7. Türkçe'nin özellikleri bozulmadan ve aşırılığa kaçılmadan doğru kullanılıp kullanılmadığı (Tebliğler Dergisi, 2504).

Harita, Uluslararası Kartografya Birliği tarafından son olarak 1991 yılında tanımlanmıştır. Bu tanım, “Harita, belirlenmiş bir kullanım amacı için gerçek doğa (haritası yapılan bölge) ile ilişkili seçilmiş bilgilerin aktarımını yapan bütüncül yapıda görsel, dokunsal ya da sayısal kartografik üründür” biçimindedir (Uçar,2000).

Atlas, harita ve kürelerin sosyal bilgiler öğretimi içinde önemli bir yeri vardır. Özellikle haritalar, çeşitli türleri ile sosyal bilgiler öğretiminin vazgeçilmez araçlarıdır. Siyasi, fiziki, iklim, ekonomi, ulaşım, tarih haritaları, en çok kullanılan harita türleridir (Kısakürek, 1987:63). Dünya, ülkeler, Türkiye, bölge, illerle ilgili

dilsiz, fiziki, idari, iklim, bitki örtüsü ve tarihi her sınıfta ya da her okulda bulunmalıdır. Bunlar derslerde öğretmen ve öğrencilerce kullanılmalıdır (Sönmez, 1997: 162).

Haritalar sosyal bilgiler derslerinin her cephesinin anlaşılmasını sağlar. Tarih ve coğrafya öğretmeni için önemlidir. Her biri çeşitli amaçlara göre hazırlanmış çok çeşitli haritalar vardır. Coğrafyada fiziki ve siyasi haritalara olduğu kadar iklim ve hava haritalarına ve çeşitli istatistiki bilgiler veren haritalara ihtiyaç vardır. Fiziki, siyasi ve istatistiki haritalar tarih dersi için de önemlidir. Bunlara ilaveten, keşifleri, arazi değişikliklerini ve tarihi hareketleri gösteren birçok tarihi haritalar da kullanılır (Moffatt, 1957:175).

Sosyal bilgilerde özellikle coğrafyada en lüzumlu olan araç haritalardır. İhtiyaca ve edinilen istifadeye göre adet ve cinsleri değişebilir. İyi ders kitabı içerdikleri konularla alakalı bir çok güzel haritaları ihtiva ederler. Bununla beraber laboratuvar malzemeleri arasında bulunması icap eden duvar haritaları da vardır (Moffatt, 1957:49).

Haritalar bazı bilgilerin en iyi kaynağı ve doğru coğrafya açıklamalarının esasıdır. Bunlar sosyal bilgilerin o şekilde bir unsuru haline gelmelidir ki, öğrenciler bunları tamamen tanımalıdırlar. Haritalar üç şekilde olabilir:

- a. küreler
- b. kabartma haritaları
- c. düz haritalar.

Küreler: En doğru haritalar kürelerdir. Küre dünyanın küçültülmüş bir örneği olduğuna göre düz haritalarda önüne geçmeye imkan olamayan hatalara burada rastlanamaz. Karalar ve denizler yerli yerinde esasına uygun şekildedir.

Kabartma Haritaları: Kabartma haritalar yeryüzünün girinti ve çıkıntılarını hakkı ile göstermeye çalışırlar. Ayrıntı az olacağı için gösterilen saha çok küçük olmadıkça bu haritalar doğru olmaz.

Düz Haritalar: Düz haritalar çeşitli ayrıntıları göstermek için yapılırlar. Özellikle gösterdikleri bilgilere göre sınıflandırılırlar. Fiziki, siyasi, tarihi vb haritalar.

Haritalar sosyal bilgiler öğretiminin en önemli aracıdır. Her türlü medeniyete ait tarihi bilgiler haritalarla daha açık bir şekilde açıklanır. Haritanın en büyük faydası öğrencilere geçmiş ve bugünkü olayların yerlerini tespit imkanı vermesidir. Bu özellikle günlük tarih tetkikinde önemlidir. Öğrenciler dünya olaylarının coğrafi yerlerini tespit etmeye alışmalıdırlar. Nüfus ve ekonomi haritaları, yerleşme, tarım, işsizlik ve iş idaresi konularının araştırılmasında kullanılmalıdır. Haritalar vasıtasıyla sosyal bilgilerde daha gerçek ve anlamlı bir şekilde anlatılamayacak bir konu yoktur (Moffatt, 1957:175-177).

Modern dünyada her şeyin farkında olarak yaşayabilmek için birçok haritaları okumak lazımdır. İyi bir harita çok şey anlatır. Fakat öğrencilere bunların açıklaması öğretilmelidir. Öğrenci haritanın çeşidini fark edebilmeli, izahını bulup okuyabilmeli ve düz haritalar ile küre ve dolayısıyla dünya arasında ilişki kurabilmelidir. Ekvator, meridyen, paralel, bölge, dönence, enlem, boylam, yükseklik ve kutuplar gibi harita kavramlarını, çeşitli sembol ve haritaların manalarını öğrenmelidirler. Bütün bu bilgilerin bir sınıf veya dersin birkaç saatinde öğrencilere öğretilebileceğini zannetmek yanlıştır. Haritayı okuyabilmek haritalar üzerinde devamlı uğraşmak ile yavaş yavaş olur (Moffatt, 1957:182).

Haritalar hem büyükler hem de küçükler için ilgi çekicidir. Gençler özellikle parlak renkli ve bütün resimli haritalardan hoşlanırlar. Büyük öğrenciler ve yaşlılar ufak bir yol haritasıyla bile, saatlerce meşgul olurlar. İyi bir harita her türlü öğrenim faaliyetine başlamak üzere kullanılabilir. Haritalar ders kitaplarında, yardımcı kitaplarda, broşür, atlas ve dergilerde bulunurlar. Bu gibi haritalar projeksiyon vasıtasıyla tüm sınıfa gösterilebilir (Moffatt, 1957:175). Haritayı tepegöz, projeksiyon vb araçlarla yansıtip öğrencilere göstermek zor ya da olanakları bulunmayan okullar için gerçekleşmesi güç bir iştir. Öğretmen sosyal bilgiler dersinde ders kitabında yer alan haritaları konunun özelliğine göre belirleyip kullanabilir. Haritaları kullanma ve okuma işini öğrencilerin kendilerine bırakmak

yanlıştır. Öğrencilere tarih ya da coğrafyaya ilişkin konuları kavratma işi harita yardımıyla daha kolay yapılır. Öğrenci geçen yer adlarını haritada görünce öğrenme daha kalıcı olur. Bazı öğretmenlerin sosyal bilgiler kitaplarında bulunan sadece metin alanlarına önem verdiği görülmektedir. Halbuki konu anlatımlarından ziyade öğretime yardımcı unsurlar öğrenmenin daha kalıcı olmasını sağlamaktadır. Arzu edilen tüm yardımcı materyaller gibi haritaların da ders ortamında daha yoğun kullanılmasıdır.

Sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritaların kullanılabilir olup olmadığı önemlidir. Konularla ilgisi bulunmayan bir haritanın ders kitabına konması doğru değildir. Ayrıca konularla ilişkisi olup olmadığı ya da konuyu ne kadar desteklediği çok önemlidir. Sosyal bilgiler derslerinde bulunan tarih ve coğrafya ile ilgili konuların neredeyse hemen hepsi haritalar ile desteklenebilir. Ders kitaplarında da haritalara oldukça yer verilmektedir. Bu sebeple ders kitaplarında yer alan bu haritaların uygunluğunu ve kullanılabilirlik düzeyini tespit etmek önemlidir.

Bu araştırma ile ilköğretim okulu 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan haritaların nitelikleri ve kullanılabilirlik düzeyi ortaya konacaktır. Ders kitaplarında yer alan haritaların incelenmesi ders kitaplarının incelenmesi alanı açısından önemlidir. Bu alana oldukça katkı sağlayacağı ümit edilmektedir. Bu arada iyi bir haritada bulunması gereken ilke ve özelliklerin ortaya konması, harita kullanım ilkeleri vermesi, öğrenci ve öğretmenleri harita kullanımına güdülemesi ve teşvik etmesi açısından önemlidir.

Problem Cümlesi

İlköğretim Okulu 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Haritaların Nitelik ve Kullanılabilirliğine İlişkin Öğrenciler İle Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri Nelerdir?

Alt Problemler

1. İlköğretim okulu 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritaların nitelik ve kullanılabilirliğine ilişkin öğrencilerin görüşleri nelerdir?
2. İlköğretim okulu sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritaların nitelik ve kullanılabilirliğine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?
3. İlköğretim okulu sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritaların nitelik ve kullanılabilirliğine ilişkin tarih öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?
4. İlköğretim okulu sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritaların nitelik ve kullanılabilirliğine ilişkin coğrafya öğretmenlerinin görüşleri nelerdir?
5. Öğrenciler 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritalardan ne derece yararlanmaktadırlar?
6. Sosyal bilgiler öğretmenleri 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritalardan ne derece yararlanmaktadırlar?
7. Tarih öğretmenleri 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritalardan ne derece yararlanmaktadırlar?
8. Coğrafya öğretmenleri 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritalardan ne derece yararlanmaktadırlar?

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın temel amacı, ilköğretim okulu sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan öğretime yardımcı unsurlardan olan ve sosyal bilgiler dersleri için de önemli bir yer tutan haritaların nitelik ve kullanılabilirlik düzeylerini ortaya koyarak ders kitaplarının daha dikkatle hazırlanması için çeşitli katkılar sağlayacak öneriler getirmesi bakımından bu alana katkılar sağlamaktır.

Bilindiği üzere sosyal bilgiler öğretimi alanında fazlaca bilimsel araştırma bulunmamaktadır. Çünkü üniversiteler sosyal bilgiler bölümünü yeni oluşturmuşlardır. Bunun en önemli nedeni de ilköğretim okullarında yer alan Milli Tarih ve Milli Coğrafya derslerinin birleşerek Sosyal Bilgiler dersine dönüştürülmesidir. Sosyal bilgiler ders olarak 1968-1969 öğretim yılında ilkokullarda, 1973-1974 öğretim yılında da ortaokullarda okutulmaya başlanmıştır. ilköğretim okullarının 4 ve 5.sınıflarında sosyal bilgiler dersi günümüzde de devam etmesine rağmen, 6 ve 7.sınıflardan 1985-1986 öğretim yılından itibaren kaldırılmıştır (Tebliğler Dergisi, 2190). 4307 sayılı kanunun öngördüğü sekiz yıllık ilköğretim uygulaması gereğince, ilköğretim okulu 4, 5, 6, ve 7.sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmuştur (Tebliğler Dergisi, 2487). Yani bu ders yeni okutulmaya başlanmış olduğu için ilmi araştırma da oldukça az yapılmıştır. Bu araştırma ile bu alana yeni bir araştırma kazandırılmak istenilmektedir. Ayrıca amaç; ileride yapılacak olan çalışmalara kaynak oluşturabilmektir.

Ders kitaplarının ders içinde ya da ders dışında öğrencilerce mutlaka etkili bir şekilde kullanmak gereklidir. Ders kitabına canlılık veren onu etkili duruma getiren ve anlamlandıran öğretmenlerdir. Özellikle de kitaplarda yer alan haritaların kullanımı çok önemli olduğu için öğrenci ve öğretmenler bu sayede bu önemi fark edebilirler.

Yüksek Öğretim Kurumu Tez Merkezi ile MEB EARGED araştırma konuları arasında “İlköğretim Okulu 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Haritaların Nitelikleri ve Kullanılabilirlik Düzeyleri” adlı herhangi bir bilimsel çalışmanın bulunmaması da böyle bir araştırmanın önemini kendiliğinden ortaya koymaktadır.

Denenceler

1. Öğrenciler İlköğretim okulu 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritaların kullanılabilir olduğuna inanmaktadırlar.
2. Sosyal bilgiler öğretmenleri İlköğretim okulu sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların kullanılabilir olduğuna inanmaktadırlar.
3. Tarih öğretmenleri İlköğretim okulu sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların kullanılabilir olduğuna inanmaktadırlar.
4. Coğrafya öğretmenleri İlköğretim okulu sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların kullanılabilir olduğuna inanmaktadırlar.
5. Öğrenciler 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında haritalardan az yararlanmaktadırlar.
6. Sosyal bilgiler öğretmenleri 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritalardan az yararlanmaktadırlar.
7. Tarih öğretmenleri 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritalardan az yararlanmaktadırlar.
8. Coğrafya öğretmenleri 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritalardan az yararlanmaktadırlar.

Sayıtlar

Bu araştırmada aşağıdaki sayıtlar kabul edilmiştir.

1. Literatür tarama suretiyle elde edilen bilgiler doğrudur.
2. Bilgi toplama aracı olarak kabul edilen anketin, araştırma için yeterli bilgi verebileceği hakkında sosyal bilgiler öğretmenleri ile öğrencilerin görüşleri geçerli ve güvenilirlerdir.
3. Kaynaklardan elde edilen bilgiler, araştırmanın görüşünü açıklayacak nitelikte geçerli ve güvenilirlerdir.
4. Seçilen örneklem grubu evreni temsil eder.

Sınırlılıklar

Bu araştırmada sınırlamalar aşağıdaki biçimde gerçekleştirilmiştir.

1. Bu araştırmada ilköğretim okulu 7.sınıf ders kitaplarında yer alan haritaların kullanılabilirliği ele alınmıştır. M.E.B. İlköğretim Genel Müdürlüğüne bağlı İlköğretim Okulları Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ve 2002-2003 öğretim yılında 7.sınıf, 2003-2004 öğretim yılında ise 8.sınıf okuyan öğrenciler ile sınırlı tutulmuştur. Özel okulların öğretmen ve öğrencileri dışarıda bırakılmıştır.
2. Araştırmanın evreni Kayseri il merkezi genelindeki 2003-2004 öğretim yılında açık bulunan ilköğretim okullarıdır. Örneklem ise 2003-2004 öğretim yılında açık bulunan Kayseri merkez ilköğretim okullarından 10 tanesinde eğitim gören 8. sınıf öğrencileri ile Kayseri İl merkezinde görevli sosyal bilgiler öğretmenleri ile sınırlandırılmıştır.
3. Araştırma, Kayseri merkez ilköğretim okullarında görevli Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve 8.sınıf öğrencilerinin 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritaların nitelikleri ve kullanılabilirliğine ilişkin görüşleri ile sınırlı tutulmuştur.
4. Araştırma için literatür tarama ve alan araştırması yeterli görülmüştür.

Tanımlar ve Kısaltmalar

Araştırmada kullanılacak bazı temel kavramlar ve anlamları ile kısaltmalar aşağıda verilmiştir.

İlköğretim: Kadın, erkek bütün Türk vatandaşlarının milli gayelere uygun olarak her yönden gelişmelerine ve yetişmelerine hizmet eden temel eğitim ve öğretimdir (222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Madde 1).

İlköğretim Okulu: Sekiz yıllık ilköğrenim veren gündüzlü milli eğitim ve öğretim kurumudur.

Sosyal Bilgiler: Öğrencileri toplumsal yönden eğitmek, onlara içinde yaşadıkları toplumun yönetim düzeni, ekonomik özellikleri, geçmişi üzerinde gerekli bilgi ve anlayışları kazandırmak, yurttaşlığın hak ve görevlerini kavratmak amacıyla ilköğretimde okutulan, konuları genelde tarih, coğrafya, ekonomi ve hukuk gibi bilim dallarından yararlanılarak seçilen derstir (Oğuzkan, 1981).

Sosyal Bilgiler Öğretmeni: İlköğretim okullarının 6-8'inci sınıflarında sosyal bilgiler, T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük ile Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi derslerini okutan öğretmendir.

Harita: Harita, belirlenmiş bir kullanım amacı için gerçek doğa (haritası yapılan bölge) ile ilişkili seçilmiş bilgilerin aktarımını yapan bütüncül yapıda görsel, dokunsal ya da sayısal kartografik üründür.

M.E.B.: Milli Eğitim Bakanlığı.

II. BÖLÜM

İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmayla ilgili yapılan çalışmalar kısa açıklamalar ile tanıtılmış ve araştırmanın kavramsal çerçevesi tanıtılmıştır.

Uçar (1999) tarafından İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin eğitimde araç-gereç kullanımı hakkındaki görüşleri arasında fark olup olmadığını ve eğitim araçlarına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Uşak Merkez İlköğretim Okullarında görev yapan Fen Bilgisi, Türkçe, Sosyal Bilgiler (Tarih, Coğrafya) ve Sınıf Öğretmenlerini içine alan bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre sosyal bilgiler öğretmenleri; eğitimde araç-gereç kullanımının önemini bilmektedirler. Sosyal Bilgiler Öğretmenleri eğitim araçlarının arada bir kullanmanın daha etkili bir eğitim sağlayacağı görüşündedirler. Kendileri ders araç-gereçleri geliştirip kullanmamaktadırlar. (Uçar,1999:7-8).

Başar (2002) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, sosyal bilgiler derslerinde araç kullanma düzeyi çok düşük bulunmuştur.

Kuşoğlu (2003) tarafından Liselerde okutulan Tarih ders kitaplarındaki haritalar incelenmiş ve haritalar eğitim-öğretim ihtiyacına cevap verecek düzeyde bulunmamıştır. Bazı haritalarda renk, yazı ve sınır belirgin olmadığı için incelenememiştir. Bazı haritalarda yerleşim yeri ve sınır diye bir ayırım yapılmamış, kullanılan işaretleri anlamlandırmak oldukça güç. Ayrıca mekan kavramının yerleşmesine yardım edeceği düşünülen haritalarda yapılan savaşlar hangi coğrafyada oluyor belli değil. İncelenen kitaplardaki haritaların öğretime katkısının pek olmadığı açıktır. Haritaların renk, yazı, baskı kalitesi, dikkat çekicilik, metni yansıtmı, hedef davranışlara uygunluk, konularla paralellik gibi unsurlar bakımından eğitim-öğretim amaçlarına uygun olduğunu söylemek oldukça güç.

2.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.1. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal Bilgiler, ilkokul birinci döneminde yer alan “Hayat Bilgisi” dersinin ikinci dönemde bir yönden gelişmesidir. Böylece Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi dersinin biraz daha özelleşmesine ve çocuğun toplumsal yaşamı daha iyi tanınmasına, ona iyi uyum yapmasına yardım eder. İlkokulun birinci döneminde okutulan Hayat Bilgisi ikinci dönemde Sosyal Bilgiler ve Fen Bilgisi olarak iki büyük kümeye ayrılır. Fen Bilgisi, Hayat Bilgisi konularının fen ve doğaya dönük yönlerinde derinleşip genişlerken Sosyal Bilgiler dersi de aynı dersin, özellikle toplumsal yaşama, yani insanların yaşayış biçimlerine ilişkin yönlerinde derinleşip genişler (Binbaşoğlu, 1987: 38).

Sosyal Bilgiler dersi, bizde ilk önce 1952 yılında İlköğretmen Okulları Programına Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi dersleri yerine konmuştur. 1952 yılında toplanan V. Milli Eğitim Şurası’nda ilk ve orta dereceli okullarda okutulması kararlaştırılmıştır. 1962 tarihli İlkokul Program Taslağı’na da aynı ders “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı ile geçmiştir. 1968 tarihli yeni İlkokul Programı ise aynı dersi “Sosyal Bilgiler” olarak benimsenmiştir (Binbaşoğlu, 1987: 39).

Sosyal Bilgiler ders olarak 1968-1969 öğretim yılında ilkokullarda, 1973-1974 öğretim yılında da ortaokullarda okutulmaya başlanmıştır. İlköğretim okullarının 4 ve 5. sınıflarında (ilkokullarda) Sosyal Bilgiler dersi devam etmesine rağmen, 6 ve 7. sınıflardan (ortaokullardan) 1985-1986 öğretim yılından itibaren kaldırılmıştır (Tebliğler Dergisi, 2190)). Ortaokullarda Sosyal Bilgiler dersinin yerine Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgileri dersleri konmuştur. 4307 sayılı kanunun öngördüğü sekiz yıllık ilköğretim uygulaması gereğince, ilköğretim okulu 4, 5, 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulamaya konmuştur (Tebliğler Dergisi, 2487).

Sosyal Bilgiler dersinin niteliği, 1968-1969 öğretim yılından bugüne kadar bazı çevrelerce kavranamamış, bazıları sosyal bilgileri tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisinin birleşimi olarak görmüş; bazıları ise sadece yurttaşlık bilgisinden ibaret

olduğunu belirlemiş; bazıları da insan topluluklarının organizasyonuna ilişkin bilgiler olarak kabul etmişlerdir. Bu görüşler içerisinde en yaygın olanı, Sosyal Bilgileri, Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi konularının birleştirmesi olarak algılayanlardır. Halbuki, Sosyal Bilgiler, Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisinin birleştirilmesinden oluşan bir ders değildir. Gerçekte Sosyal Bilgilerde, Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi konuları ağırlıklı bir şekilde yer almaktadır. Ama bu yer alış, bireyin sosyal ve fizik çevresinin ve bu çevreyle olan ilişkilerinin incelenmesinde doğal olarak üç ders konularından bazılarının ele alınması biçimindedir. Yoksa, mevcut konuların birleştirilmesi şeklinde değildir.

Sosyal Bilgilerde yalnız Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi alanlarına değil, Ekonomi, Sosyoloji gibi diğer Sosyal Bilim dallarına da girilir. Ancak burada çok önemli olan nokta, Sosyal Bilimlerden bazı konuların seçilip Sosyal Bilgiler dersi programına konulmasının doğru olmayacağını bilinmesidir. Sosyal Bilgilerde bireyin sosyal ve fiziki çevresi ve bu çevreyle olan ilişkilerini incelerken, gerekli olan yerlerde, bireyin seviyesinde olmak üzere, diğer Sosyal Bilimlere de girilir. Örneğin, “Aile içinde geçimimizi nasıl sağlıyoruz?” dediğimiz zaman, öğrenci seviyesinde, Ekonomi alanına girilmiştir.

Bu anlamda olmak üzere, Sosyal Bilgiler dediğimiz zaman, bireyin incelenmesi, onun sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimi ve bu etkileşimin dünkü, bugünkü ve yarınki şekillerinin gözden geçirilmesi ile karşılaşırız. Böylece bu derste çocuk normal gelişimi içerisinde yaşama yollarının öğrenirken, insanların birbirleriyle olan ilişkileri üzerinde de durur. İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerinin öğrenilmesi, Sosyal Bilgilerin en çok önem verdiği hususlardan biridir. İnsanların yalnız birbirleriyle olan ilişkileri de yeter sayılmaz. İnsanların sosyal kurumlarla, eşya ve dünya ile olan ilişkileri de önemli bir yer alır. İnsanların giyecek, yiyecek, korunma gibi ihtiyaçlarının karşılanması, toplumdaki gelenek ve göreneklerin bilinmesi, sosyal problemlerin çözümü ile ilgili yolların ve daha iyi yaşamayı sağlayacak koşulların araştırılması Sosyal Bilgiler, kültürel mirası, onun günümüzdeki yaşayan özelliklerini ve bunların yaşamımıza etkilerini, insanların

sosyal ve fiziki çevrele olan ilişkilerini esas alan bir derstir (Türk Eğitim Derneği XIII. Öğretim Toplantısı, 1995: 23-24).

Sosyal bilgilerin ne olduğu konusu, pek çok kişi tarafından farklı şekillerde cevaplandırılmıştır. Buna göre yapılan tanımların en önemlileri aşağıda verilmiştir.

Sosyal Bilgiler (Toplum Bilgileri), öğrencileri toplumsal yönden eğitmek, onlara içinde yaşadıkları toplumun yönetim düzeni, ekonomik özellikleri, geçmişi üzerinde gerekli bilgi ve anlayışları kazandırmak, yurttaşlığın hak ve görevlerini kavratmak amacıyla ilk ve ortaokullarda okutulan, konularını genellikle tarih, coğrafya, ekonomi, hukuk gibi bilim dallarından yararlanılarak seçilen bir derstir (Oğuzkan, 1981: 150).

Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonucunda elde edilen dirik bilgiler olarak tanımlanabilir (Sönmez, 1994: 8).

Sosyal Bilgiler; ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacı ile Sosyal Bilimler disiplinlerinde seçilmiş bilgilere dayalı olarak öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır (Erden, 1997: 8).

Sosyal Bilgiler vatandaşlık eğitim programı, Türk demokratik toplumundaki sorumluluk sahibi vatandaşların görevlerine uygun amaçlar üreten, içeriğini tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularını kaynaştırarak oluşturan ve ömür boyu vatandaşlık becerilerinin uygulanmasını öngören bir eğitim planıdır (Barth, Demirtaş, 1996: 1).

Sosyal Bilgiler dersi, temel kültür öğelerini, bir çok alandaki çalışmalardan sağlanan bulgulardan, disiplinler arası bir yaklaşımla seçilip yoğrularak oluşturulmuş bilgileri içinde bütünleştiren; ilköğretim düzeyine ve çocuğun küresel algılama özelliğine uygun duruma getirilmiş bir derstir (Kısakürek, 1989: 4-6).

Kültürel mirası, onun günümüzdeki yaşayan özelliklerini ve bunların yaşamımıza etkilerini, insanların sosyal ve fiziki çevreleriyle olan ilişkilerini esas alan bir derstir (Güngördü, 1998: 130).

2.1.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılabilecek Öğretim Materyalleri

Genel olarak bir eğitim ortamının dört unsurdan meydana geldiğini söyleyebiliriz. Bunlar; öğretmen, öğrenci, iletişimin gerçekleştiği fiziksel ortam ve öğretilecek konunun içeriğidir. Öğretmen, öğrenci ve öğretilecek konu belirlendiğinde etkili ve verimli bir eğitim sağlamada içinde çeşitli araç ve gereçlerin de bulunduğu fiziksel ortam önem kazanmaktadır (Uçar, 1999:1). Ne var ki okullarımızda sandıklarda duran bu araçlar sınıflara bir türlü geçememiş sınıflardaki geleneksel öğretimin bütün uygulamaları değişmeden hüküm sürmüştür. Öğretmen araçtan, araç öğretmenden habersiz olmuştur. Bir taraftan M.E.B. üretim merkezleri, diğer taraftan özel firmalar okula yeni araçlar sağlamış, ama okullar yenileşmemiştir.

Görüldüğü gibi eğitimde etkinliğin ve verimliliğin artması, sadece okula çok sayıda araç girmesine bağlı değildir. Bu, bir Eğitim Politikası işidir. Eğitim Teknolojisi işidir. Bireylerin daha fazla öğrenme isteği, öğrenci sayısının her geçen yıl sürekli artarak çoğalması, eğitimcileri çok zor durumda bırakmıştır. Bununla beraber “öncelikler problemi” ortaya çıkmıştır. Bu önceliklerden birisi de eğitim teknolojisi önceliğidir. Eğitim, bugünkü uygulamalarıyla, büyük ölçüde geleneğe bağlı ve ilkel bir teknolojik uygulama içerisinde. Öğretme - öğrenme süreçlerinde yönetim ve ölçme-değerlendirmede insan unsuruna dönük, emek yoğun bir yöntem uygulamaktadır. Öğretmenin işlevi bilgi aktarmayla, öğrenme ortamı ders kitabıyla sınırlıdır. Son zamanlarda geliştirilmeye çalışılan görsel-ışitsel araçlar ise esasta bir değişiklik getirmemiştir. Oysa öğretme - öğrenme süreçlerinde gereksinim duyulan temel değişiklik, öğrenci ile uyarıcıyı doğrudan etkileşim durumuna getirecek ve öğretmeni bu etkileşimi düzenleyen ve yöneten bir rehber olarak görevlendirecek bir sistem geliştirmektir (Uçar,1999:1).

İlköğretim kademesi diğer eğitim kademeleri ile karşılaştırıldığında, eğitim teknolojisine dayalı uygulamaların yoğun olması gereken bir eğitim kademesidir. Çünkü bu kademedeki öğrenciler gelişim düzeyleri bakımından daha somut öğrenme

yaşantıları istemektedirler. Bu yaşantılar ise, çok ortamlı, çok araç-gereçli öğretme - öğrenme uygulamalarına yer verilmesini gerektirmektedir (Uçar, 1999:4).

Öğretim materyalleri, öğrenme sürecinin zihinsel etkinliklerine yardımcı olan gereçler olup, görsel öğretim materyalleri, en genel anlamıyla sözel bilgilerin görsel resimlendirilmeleridir. Grafikler, fotoğraflar, kavram haritaları, slâytlar, filmler, bilgisayar ve televizyon ekran görüntüleri ve benzeri bu tür materyallerdendir. Görsel öğretim materyalleri, öğrencinin yönlendirilmesinde, dikkatini toplamasında, analiz ve sentez yapabilmesinde yardımcı olmaktadır. İyi tasarlanmış bir şematik gösterim, sözcüklerin tek başına taşıyamayacağı bir kavrayış sağlamakta ve hatırlamayı kolaylaştırmaktadır (Düzgün, 2000: 1).

Eğitim kurumlarımızdaki geleneksel yöntemlerle ders işleme ve teknolojik araçların okullardaki yetersizliği, öğrencilerin konuları anlamlı öğrenememelerine sebep olmaktadır (Yazıcı, Samancı, 2003:12).

Öğrenme-öğretme sürecinde öğretim materyalleri önemli bir yer tutmaktadır. Öğrencilerde amaçlanan bilgi, beceri, tutum ve değerleri geliştirmede kullanılan tüm araç-gereç, kaynaklar öğretim materyali kapsamına girer (Paykoç, 1991: 93).

Eğitim materyalleri çok çeşitlidir. Amacına, konusuna, hedef kitlesine, kullanım yerine, üreticisine bağlı olarak değişik tiplerde, farklı büyüklüklerde ve kalitede üretilebilirler. Ancak, eğitim materyali üretiminde temel amaç, hedef olarak kabul edilen kişi/grup/kitleleri konu (materyalin içeriği) hakkında bilgilendirmek hatta-daha iddialı bir deyimle- eğitmektir. Gerçekte eğitim materyali tek başına kullanıma sunulduğu zaman etkisi (kişilerin ilgi derecesine bağlı olarak) sınırlı kalmaktadır. Eğer eğitim materyali, bir eğitim programını destekleyici bir şekilde kullanılıyorsa amaca daha çok hizmet edebilecektir. Eğitim materyali kullanımda kaldığı ve etkili olduğu sürece "canlılığını" sürdürebilmektedir. Aksi halde yararsız, gereksiz, eski hale gelmektedir (Hoşgeçin, 1997:2).

Aşağıda belli başlı öğretim materyalleri verilmiş ve materyaller kısaca açıklanmaya çalışılmıştır.

A. Görsel Materyaller: Bu gruba giren öğretim materyalleri büyük ölçüde öğrencilerin görme duyularına yöneliktir. Öğrenme-öğretme sürecinde kullanılabilecek çeşitli görsel materyaller vardır. Bunlar genellikle öğrencilerde görsel imaj oluşturarak bilgi ve becerilerin daha kolay öğrenilmesini ve öğrenilenlerin daha kalıcı olmasını sağlar (Fidan, Erden, 1980: 206-207).

Görsel materyallerin eğitim yönünden yararları şunlardır:

1. Konuya karşı ilgiyi çeker ve devam ettirirler.
2. Olay, olgu ve cisimlerin basit ve açıklamalı bir şekilde öğretilmesine yardım ederler.
3. Kısa zamanda öğretmeye yardım edip zaman kazandırır (Çilenti, 1984:90).

B. İşitsel Araçlar: Öğrencilerin işitme duyularına yönelik öğretim araçları bu gruba girmektedir. İşitsel araçlar özellikle seslerin öğretilmesinde, dinleme ve konuşma becerisi kazandırılmasında önemli rol oynar.

Bunlardan radyo programları öğretimin zenginleştirilmesi için kullanılır. Radyo programları güncel olduğu için sınıfa konuyla ilgili yeni bilgilerin girmesine olanak tanır. Öğrencilerin ilgilerini çekerek güdülenmelerine yardımcı olur (Fidan, Erden, 1980:208).

C. Görsel-İşitsel Araçlar: Eğitim alanında yapılan araştırmalar öğrencilerin hem görüp hem işittiklerinin % 50'sini hatırladıklarını göstermektedir. Bu nedenle hem göze hem de kulağa yönelik görsel- işitsel araçlar oldukça etkili öğretim araçlarıdır. Bu gruba giren sinema ve televizyon filmleri çeşitli amaçlarla öğretimde kullanılabilir. Filmler özellikle öğrencileri güdülemede, dikkatlerini öğretim materyaline çekmede, öğrencilere tartışma amacıyla ortak yaşantı sağlamada oldukça etkilidir. Ayrıca filmlerle çeşitli nedenlerle erişilemeyen canlı cansız objeler, ünlü kişiler olaylar gerçeğe uygun biçimde sesi, rengi ve görüntüsü ile öğretilir. Tarihi olaylar dramatize edilerek çocukların olayları gözlerinde canlandırmaları sağlanabilir (Fidan, Erden, 1980: 206-207).

Öğretmenler genel olarak şu amaçlarla görsel-işitsel araçları kullanmaktadır:

1. Zamandan ve sözden ekonomi sağlar.
2. Belli bir fikrin göz önünde canlandırılmasına yararlar.
3. Karmaşık fikirleri basite indirgeyerek açıklarlar.
4. İşlemleri basitleştirirler.
5. Fikir, işlem ve süreçlerin sırasını gösterirler.
6. Öğretimi açık ve canlı hale getirirler.
7. Öğrencilerin ilgi ve dikkatlerini arttırırlar.
8. Öğrenme arzusu yaratırlar.
9. Öğrenilecek konu üzerinde pratik yapma imkanı sağlarlar.
10. Öğretimi zenginleştirirler (Küçükahmet, 1992: 95).

Ders kitapları ve diğer eğitim araçları; öğretim programlarının amaçlarına ulaşması için, öğretmen ve öğrenciye yardımcı olan araçlardır. Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 55'inci maddesinde; "ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulacak kitaplar, Millî Eğitim Bakanlığınca tespit edilir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmeyen hiçbir kitap ve eğitim aracı okullarda kullanılamaz." hükmü yer almaktadır. Örgün ve yaygın eğitim kurumlarımızda okutulan ders kitapları ve eğitim araçlarının incelenmesi; "Ders Kitapları Yönetmeliği" ile "Ders Kitaplarının Hazırlanması ve incelenmesiyle ilgili Esas ve Usuller Yönergesi"ne göre program, gelişen eğitim teknolojisi ve öğrencinin gelişim basamakları dikkate alınarak Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı bünyesinde yer alan Eğitim Araştırmaları Merkezi ve Akşam Sanat Okulu tarafından 2 ana esasa göre yapılmaktadır. Bu esaslar;

1. Şekil yönünden (kullanılan malzemenin kalitesi, seviyenin gerektirdiği tekniğe uygunluğu, harf ve rakam büyüklükleri, resim, tablo, şema ve benzerlerinin metinleri aydınlatıcı ve tamamlayıcı olup olmadığı, kolaylıkla kullanılabilir, korunabilir ve sağlığa uygun olup olmadığı, bibliyografya, dipnot ve benzerlerinin bulunup bulunmadığı ve benzeri)

2. Muhteva yönünden (Millî Eğitim Temel Kanunu'na uygunluğu, bilimselliği, kişi veya kuruluşları yıpratıcı olup olmadığı, siyasi propaganda niteliği taşıyıp taşımadığı, ders programlarını destekleyip desteklemediği ve benzer.) dir.

Sosyal Bilgiler dersinde ele alınacak ünite ve konuların başarılı bir şekilde işlenmesi, bu çalışmalar sırasında kullanılacak kaynak ve araçların en iyi şekilde seçilmesine ve yerinde kullanılmasına bağlıdır. Kaynak ve araçların, konuların verimli bir şekilde işlenmesinde ve amaçların gerçekleşmesinde öğretmene ve öğrencilere yardımcı olması gerekir. Kullanılan kaynak ve araçlar bu yönlerden bir yarar sağlamazsa, konuların işlenmesinde zaman ve emek boşuna sarf edilmiş olur (Tekışık, 1994:41).

Seçilen kaynak ve araçlar:

- İşlenecek konuyu çeşitli yönlerden açıklamalıdır.
- Öğrencilerin dikkatinin konu üzerine çekilmesini, ilgilerinin uyanmasını, devamını ve yeni ilgilerin doğmasını sağlamalıdır.
- Öğrencileri kendi kendine düşünmeye, araştırmaya ve inceleme yapmaya yönleltmelidir.
- Konunun verimli bir şekilde işlenmesini sağlayıp, beklenen amaçların gerçekleşmesine yardım etmelidir.
- Çeşitli duygular yardımı ile doğru ve tam öğrenmeyi sağlamalıdır.

Araç ve gerece dayalı bir öğretimde; soyut kavramlar somutlaştırılarak öğrencinin öğrenmesi kolaylaştırılır. Örneğin dünyanın yuvarlaklığı öğrenci için soyut bir kavram olmaktadır. Halbuki “küre” bu kavramı somutlaştırarak öğrencinin dünya ile ilgili kavramları öğrenmesini kolaylaştırır. Çünkü araç ve gereçler; öğrencinin ilgisini çekmekle kalmaz, duyu organlarına hitap ederek kalıcı olmasını sağlar.

Bunun için de kullanılacak araç ve gereçlerde bazı özellikler aranır. Bu özellikler:

- 1) **Amaca Uygunluk:** Amaca hizmet eden araç ve gereç konunun öğretilmesini kolaylaştırır.
- 2) **Öğrenciye Uygunluk:** Her düzeydeki öğrencinin öğrenim seviyesi müfredatına uygun araç ve gereç yapılmalıdır. Bir lise öğrencisi

ilköğretim atlası kullanamayacağı gibi, bir ilköğretim öğrencisi de lise atlası kullanmamalıdır.

- 3) **Doğruluk:** Araçlar, konularla ilgili bilgiyi doğru vermelidir. Doğruluğu tartışılmayan araç ve gereçlerden faydalanılmalıdır. Özellikle haritalarda yer adları ve yükseltilerde bu problem olmaktadır.
- 4) **Sadelik:** Araç ve gereç bir olayı sadece, açık, net bir şekilde gösterebiliyorsa ondan faydalanarak öğrenmek daha kolay olur. Buna örnek olarak haritaları verebiliriz. Her harita belirli bir amaca göre yapılmalıdır. Birden fazla amaca hizmet eden haritalar karmaşaya yol açar.
- 5) **Çekicilik:** Estetik bir yapıya sahip olan araç ve gereçler öğrencinin ilgisini çekmekte ve öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır.
- 6) **Kullanışlılık:** Bir araç ve gerecin kullanışlılığı onun rahatça kullanılmasına ve dayanıklılığına bağlıdır.
- 7) **Ekonomiklik:** Araç ve gereçlerin ucuz, kaliteli ve uzun süreli kullanılabilir olmasıdır (Güngördü, 1992, s.51-52).

1970 yılında yapılan bir araştırmaya göre öğretmenlerin % 57'si eğitim araç ve gereçlerinin yarısından çoğunun köylülerce ya da köy bütçesinden sağlandığını bildirmektedir. Köyce hiçbir eğitim aracı ve gereci alınmıyor diyenlerin öğretmenlerin oranı % 16'dır. öğrenci velilerinin çocuklarına defter, kalem, kitap gibi okul araç ve gereçlerini almada güçlük çektiğini bildiren öğretmenlerin oranı da % 59'dur. Bu güçlüğü en büyük nedeni de yoksulluk olarak gösterilmektedir. Yine diğer bir araştırmaya göre, okullarda en çok bulunan araç, fen ve tabiat takımıdır. Ondan sonra da sosyal bilgiler takımı gelmektedir. Ortalama olarak her köy ilkokulunda 2.2 fen ve tabiat, 1.6 sosyal bilgiler takımı bulunmaktadır. Şehir okullarında bu oran biraz yüksektir. Ortalama her şehir ilkokulunda 2.5 fen ve tabiat, 1.6 sosyal bilgiler takımı bulunmaktadır (Başaran, 1982: 198-199).

Amerikan eğitim sisteminde ise ders kitapları öğrencilere sembolik bir kira ücreti karşılığında bedelsiz dağıtılmakta, yıl sonunda iadesi istenmektedir. Kitapların kaybolması veya tekrar kullanılamayacak kadar kötü duruma getirilmesi halinde öğrenciden bedeli alınmaktadır. Ödeme yapmayan öğrencilerin ise okula kaydı yenilenmemektedir (Akyol, 1991:116). Ülkemizde de devlet tarafından 2003-2004 öğretim yılından itibaren ilköğretim okullarındaki öğrencilere ücretsiz ders kitabı sağlanmaya başlanmıştır.

Eğitim araçları ve gereçleri, ders kitapları, eğitim ortamının öğretime etkinlik kazandıran unsurlarıdır. Öğrenciye göre ve nitelikli ders kitapları ile eğitim araçlarının, öğrencinin uyararı algılamasını kolaylaştırması (uyarının oluşturduğu duyunun çok yönlü, dikkat çekici ve mutluluk verici olması gibi), öğrenme güdüsünü artırıcı olması ve öğrencinin geçmiş yaşantılarıyla anlamlı örüntüler kurarak onun düşünme ve üretme gücüne katkılar yapması beklenir (Bilgen, 1994: 33). Eğitim araçları öğrencileri derslere güdülemeyi de sağlar. Sınıf ortamında öğrencinin güdülenmesi demek, öğrenme yaşantısı gerçekleştirilerek konunun ihtiyaç haline getirilmesidir. Sınıf ortamında konunun çekici, cazip, ilginç olmasını sağlamak gerekir (Güleryüz. 2000: 147). Bu etki eğitim araçları kullanılarak sağlanabilir.

Çoklu zeka ve öğrenme stilleri açısından bakıldığında bireylerin farklı öğrenme biçimleri olduğu görülmektedir. Herhangi bir öğrenci baskın olarak görsel, işitsel ya da dokunsal öğrenci olabilir (Selçuk, 2000: 87). Bu özellikler dikkate alındığında eğitim ortamında çok çeşitli eğitim araçları kullanıldığında daha fazla öğrencinin uyarılması ve konuları daha etkin öğrendikleri gözlenecektir.

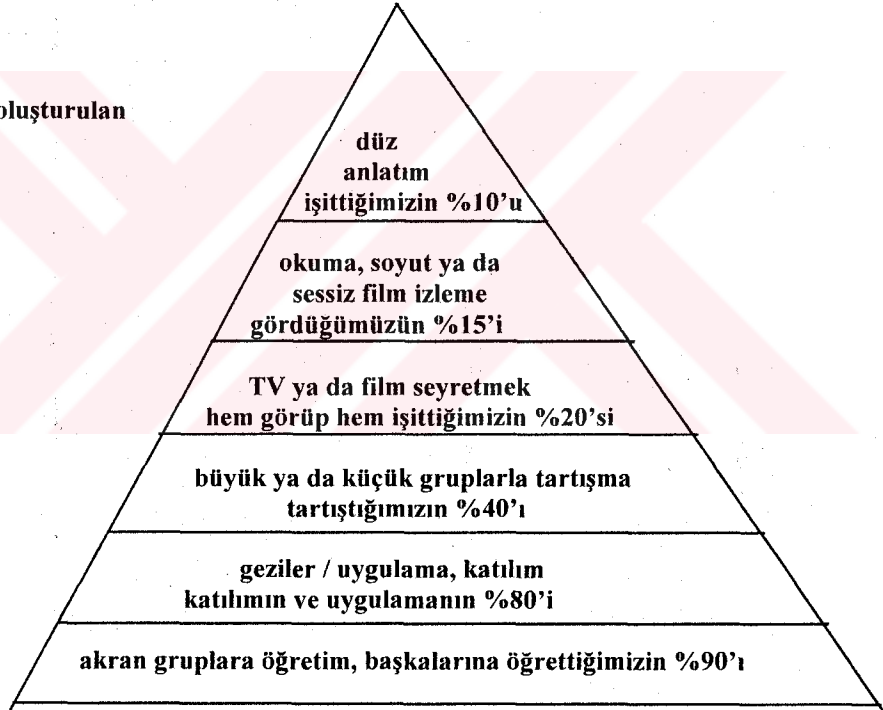
Öğretme- öğrenme sürecinde araç-gereçler genelde öğretimi desteklemek amacıyla kullanılır. İyi tasarlanmış öğretim araç-gereçleri öğretim sürecini zenginleştirir, öğrenmeyi artırır. Daha açıkçası araç-gereçler:

1. Çoklu öğrenme ortamı sağlarlar.
2. Öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olurlar.
3. Dikkat çekerler.
4. Hatırlamayı kolaylaştırırlar.
5. Soyut şeyleri somutlaştırırlar.

6. Zamandan tasarruf sağlarlar.
7. Güvenli gözlem yapma imkanı sağlarlar.
8. Farklı zamanlarda birbirleriyle tutarlı içeriğin sunulmasını sağlar.
9. Tekrar tekrar kullanılabilirler.
10. İçeriği basitleştirerek anlaşılmasını kolaylaştırır (Yalın,2002:82-90).

Öğrenme ve Hatırlama ile Bağlantılı Yaşam Konisi

En soyut zihinde oluşturulan

En somut
doğrudan katılım

ÖĞRETİMİ GELİŞTİRME

Etkin öğretimde öğrenim-öğretim araç ve gereçleri gerekli midir? Şekilde görüldüğü gibi koninin tepesinde bulunan en soyut öğretim şekli olan düz anlatımda, öğrenciler öğrenme ve hatırlama açısından %10 başarı sağlıyor. Buna karşın koninin en sonunda yer alan akran gruplara öğretimde, bu rakam %90'a ulaşıyor. Aslında bu

araç ve gereçlerin öğretmenlerin daha etkili olmalarına yardımcı olduğuna dair kanıt var mı? Sorusunun cevabı gayet açıktır. Öğretim ne kadar somut örnekli olursa, öğrenci de o kadar yeni bilgi öğrenip bunu depolayabilir (%80-90 oranında öğrenme ve hatırlama gerçekleşir). Bu konuda yapılan araştırmalar, etkin öğretmen için araç ve gerece ihtiyaç olduğunu kanıtlar. Özellikle demokrasi, gelişme, özgürlük, toplumsal uyum gibi soyut kavramların kullanıldığı hayat bilgisi, sosyal bilgiler/bilimler gibi derslerde, öğrenim-öğretim araç ve gereçlerine ihtiyaç daha fazladır (Barth, Demirtaş, 1997: 6.1).

Sosyal Bilgiler dersinin yeni anlamdaki öğretiminde en geçerli yöntem laboratuvar yöntemidir. Böyle bir yöntemde laboratuvar kullanılır. Bu laboratuvar da kitap, harita, küre, grafik gibi araç ve gereçlerle donatılmış, öğrencileri etkinliğe yöneltten bir dersliktir. Bu derslik öyle düzenlenmelidir ki, öğrenci, oraya girdiği zaman yukarıdaki etkinlikleri yapabilsin, yahut yöntemleri uygulayabilsin. Sosyal Bilgiler dersliği, her şeyden önce, öğrenci çalışmasına elverişli bir yer olmalıdır. Burada, öğrencilerin bireysel ve kümece çalışmalarına elverdiği masa ve sandalyeler bulunması gerekir. Bundan başka, öğretmen masası, yazı tahtası, çeşitli büyüklükte raf ve dolaplar, küre, harita, elverişli ise radyo, teyp ve ses alma aygıtı bulundurulur. Raflara çeşitli kitaplar, dolaplara da küre, ansiklopedi, atlas, sözlük ve istatistik yıllıkları gibi değerli araçlar konur. Ayrıca, öğrenciler çalışırken gerekli olan cetvel, gönye, renkli kalem ve tebeşirler de burada saklanır. Öğretmen çalışırken kullanılmak üzere dilsiz haritaları çoğaltıp öğrencilere dağıtabilir (Binbaşioğlu, 1987: 57).

Kısakürek'e göre (Kısakürek, 1987: 63), Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılabilecek araçlar pek çoktur. Bunları şu şekilde sınıflandırılmıştır:

1. Yazılı araçlar
2. Saydam araçlar
3. Sözlü araçlar
4. Yardımcı araçlar

YAZILI ARAÇLAR: Yazılı araçlar, en çok kullanılan araçlardır. Bunlardan özellikle basılı araçlar, zaman ve tarih şeritleri, resimler, levhalar, grafikler, kroki, harita ve planlar, Sosyal Bilgiler öğretiminde önemli yer tutar.

a) Basılı Araçlar: Basılı araçların başında kuşkusuz ki, Sosyal Bilgiler ders kitapları gelir. Bu kitapların Sosyal Bilgiler programlarının amaçlarına, öğrencinin psikolojik özelliklerine uygun bir biçimde düzenlenmiş olması beklenir. Sosyal Bilgiler alanında temel kaynak, ders kitaplarıdır. Buna karşılık, aynı konuları içeren yardımcı ders kitaplarının sayısı da her geçen gün artmaktadır. Aynı biçimde birçok kaynak ve başvuru kitabı da, ders kitabına destek olarak kullanılabilir (Kısakürek, 1987: 63).

Atlas, harita ve kürelerin, Sosyal Bilgiler öğretimi içinde önemli bir yeri vardır. Özellikle haritalar, çeşitli türleri ile Sosyal Bilgiler öğretiminin vazgeçilmez araçlarıdır. Varolan haritalardan araç olarak yararlanmanın yanı sıra, öğrencilere harita yaptırmanın da birçok yararları vardır (Kısakürek, 1987: 63). Atlaslar, hem coğrafya hem de tarih derinsin hedef davranışını kazandırmada etkili birer araçtır (Sönmez, 1997: 162).

b) Zaman ve Tarih Şeritleri: Zaman şeridi, daha çok, mevsimlerle önemli olayların zamanını göstermek amacıyla düzenlenir ve kullanılır. Tarih şeridi ise, zaman kavramının kavratılmasında kullanılır. Sözelimi, “milattan önce”, “milattan sonra” kavramları ile tarihsel çağlar, tarih şeridi ile öğrencilere kavratılır (Kısakürek, 1987: 64). Bunlar tarihi olguların kronolojik bir sırayla dizilmesini sağlar, coğrafi olguların nasıl olduğunu somutlaştırır (Sönmez, 1997: 161).

c) Levhalar: Öğretmen ve öğrenciler tarafından hazırlanan levhalar tekrar tekrar kullanılabilen araçlardır. Levhalar, genellikle, bir görüşe, bir konuya ya da bir noktaya ilgi çekmek amacıyla hazırlanır (Kısakürek, 1987: 64).

d) Resimler: Sosyal Bilgiler öğretiminde resimlerin önemli bir yeri vardır. Bunlar, özel olarak çekilmiş resimler olabileceği gibi, gazete ve dergilerde yayımlanan resimler de olabilir. Bu bakımdan sağlanması en kolay araçlar arasındadır. Posterler, kartpostallar ve benzeri de aynı türden araçlardır. Sosyal

Bilgiler öğretiminde resimler çeşitli biçimlerde kullanılabilir. Sözelimi, günlük olayların değerlendirilmesinde; doğal afetlerin, turizm hareketlerinin, kültürel etkinliklerin, trafik kurallarının, toplumsal kuralların anlatımında gazete ve dergilerdeki resimlerden yararlanılabilir (Kısakürek, 1987: 64).

e) Grafikler: Sosyal Bilgiler öğretiminde grafikler, daha çok sayısal durumları açıklamak yada karşılaştırmak için kullanılır (Kısakürek, 1987: 65).

f) Kroki ve Planlar: Kroki ve planlar da, Sosyal Bilgiler öğretiminde önemlidir. Bir savaşta kuvvetlerin durumunu, bir fabrikanın bölümlerini, bir kentin yerleşimini ve benzeri durumları açıklamak için kroki ve planlardan yararlanılır (Kısakürek, 1987: 65).

g) Karikatürler: Gazete ve dergilerde rastladığımız karikatürler bütün toplumlarda günlük olaylarla ilgilidir. Öğrenciler için özel bir yeri vardır. Karikatürler öğrenciyi düşünmeye sevk etmelidir (Moffatt, 1957: 250-251).

SAYDAM ARAÇLAR: Bu tür araçların en önemli özelliği, gerçek durumları aynen belirleyerek sınıfta öğrencilerin gözlerine yönelik olarak sunma olanağı vermesidir. Bunlar arasında yer alan slaytlar, sinema ve video filmleri ve tepegöz saydamı gibi malzemeler, genellikle pahalı olmakla birlikte, saklanmaları kolay, kullanma alanları geniş olan araçlardır (Kısakürek, 1987: 65).

ÜÇ BOYUTLU ARAÇLAR

a) Model: Model, bir cismin daha büyük ya da küçük boyda yapılmış benzeridir. Çok detaylı ya da gayet basit olabilir. Mümkünse öğrencilere modeli inceleme fırsatı verilmelidir. Model yapımı, öğrencilere, soyut fikirleri somut hale getirme fırsatı verir (Demirtaş, Barth, 1997: 6.4).

b) Mobil: Mobil hareketli bir yapıya sahiptir ve hareket halinde olduğu için konunun farklı yönlerinin görülmesini sağlar. Mobil bir konu üzerine oluşturulur. Diğer görsel araçlarla birlikte öğretim için çok uygun bir materyaldir (Demirtaş, Barth, 1997: 6.4).

c) **Kum masası:** İsminden de anlaşılacağı gibi kum masası, yan masada ya da sınıfta yer üzerinde dört tarafı kapalı içi kum dolu bir masa veya köşedir. Kum üzerinde çeşitli şekiller oluşturulup, tekrar düzeltilebilir. Okullarda bu gibi işler için kullanılacak materyal kısıtlıysa, kum masası çok yardımcı olacaktır (Demirtaş, Barth, 1997: 6.4).

d) **Tuz Haritası:** Bu da kum masasına benzer. Bir fincan un, 1 fincan tuz ve yarım fincan su karıştırılarak elde edilir. Bu karışım kurutulup, bir düzlemde şekillendirilerek, boyanır. Yeryüzü şekillerini göstermek için çok güzel bir etkinliktir ve öğrenciler de bunu yapmaktan zevk alır. Daha sonra, tuz haritaları duvara asılabilir ve kum masasının aksine daha kalıcı bir materyaldir (Demirtaş, Barth, 1997: 6.4)

SÖZLÜ ARAÇLAR: Sözlü araçlar, sosyal bilgiler öğretimi bakımından zengin olan araçlardır. Sözlü araçlar arasında okul radyosu programları ile başka çeşitli radyo programları sayılabilir. Bunlardan yıldönümü, anma ve kutlama günleri ve güncel haberlerle ilgili programlar, sosyal bilgiler öğretimine önemli katkılarda bulunabilir. Teyp bantları ile plaklar da çoğu kez sözlü araçlar arasında yer alır. Bant ya da plaktan, sözgelimi, tarihi bir olayı yaşayan kaynak kişinin anlattıkları, bir toplumun yaşayışına yön veren devlet büyüklerinin söylev ve demeçleri, belli olguları yansıtan oyunlar sınıfta öğrencilere dinletilebilir (Kısakürek, 1987: 66).

YARDIMCI ARAÇLAR: Yardımcı araçlar, ses bandı; film, resim ve benzeri araçları sınıfta kullanmada yararlanabileceğimiz araçlardır. Sosyal bilgiler öğretiminde kullanabileceğimiz başlıca yardımcı araçlar şunlardır; tepegöz, film makinesi, film şeridi- slayt göstericisi, radyo, teyp, televizyon, video, yazı ve bülten tahtaları, öğretim makinesi ve bilgisayar.

2.1.1.2. Öğretim Materyali Olarak Harita ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Harita Kullanımı

Harita yeryüzünün tümünün yada bir kısmının, doğal ve yapay özelliklerinin, bir projeksiyon sistemine göre ve belirli bir ölçekte küçülterek, bir düzlem üzerine izdüşümlendirilmiş, özel işaretler ve tamamlayıcı bilgilerle donatılmış benzeridir.

Haritalarda aranan başlıca özellikler şunlardır:

- Doğruluk,
- Tamamlık,
- Amaca Uygunluk,
- Açıklık ve Anlaşılabilirlik,
- Kolay Okunabilirlik,
- Güzellik (estetiklik)

Ülkeler ve ülkelerdeki kurumlar tarafından çok değişik amaçlar için, değişik özellikte, haritalar üretilmektedir. Bu haritalar genel olarak yapılaş amaçlarına ve ölçeklerine göre sınıflandırılırlar.

Haritalar yapılaş amaçlarına göre şu şekilde sınıflandırılır;

1 Genel Haritalar

- a. Dünya Haritaları
- b. Geniş Bölge Haritaları
- c. Topografik Haritalar

2. Özel haritalar

- a. Kadastro Haritaları
- b. Şehir Haritaları
- c. Deniz Ulaşım Haritaları
- d. Hava Ulaşım Haritaları
- e. Yol Haritaları
- f. Türlü Bilim Haritaları: Astronomi, jeoloji, madencilik gibi
- g. Turistik Haritalar

h. Tematik Haritalar

Haritalar ölçeklerine göre de şu şekilde sınıflandırılır.

1. Büyük Ölçekli Harita ve Planlar: 1:250 ile 1:2 500 ölçekleri arasında hazırlanan harita ve planlardır. Arazinin tüm ayrıntılarını göstermeyi ve üzerinde prezisyonlu çalışma yapabilmeyi amaçlar.

2. Büyük – Orta Ölçekli Haritalar: 1:5000 ile 1:25 000 ölçekleri arasında yer alan haritalardır. Arazinin topoğrafik yapısını ve gerekli ayrıntıları göstermek üzere düzenlenirler.

3. Orta Ölçekli Haritalar: 1:50 000 ile 1:100 000 ölçekleri arasında düzenlenen topoğrafik haritalardır. Bu haritalar, arazinin ayrıntılarını, genel çizgileriyle gösterirler.

4. Küçük Ölçekli Haritalar: 1:200 000 ile 1:500 000 ölçekleri arasında yer alan haritalardır. Arazinin topoğrafik yapısını genel olarak göstermeyi amaçlayan haritalardır.

5. Çok Küçük ölçekli Haritalar: 1:1 000 000 ve daha küçük ölçekli haritalardır. Büyük arazi parçalarını ve dünyanın bütününe göstermeyi amaçlayan coğrafya ve atlas haritalarıdır (Yıldız, 1999: 2-7).

Harita ve küreler insanların dünya üzerindeki yerleri bulmalarına yardım ederler. Haritalar insanlar tarafından okunabilir ve anlaşılabilir. Harita ve kürelerin en büyük amaçlarından biri, insanların çeşitli yerleri bulmalarına yardımcı olmaktır. Harita ve küre üzerindeki çizgiler yer bulmaya yardımcı olur (Swanson, 1987: 23).

Harita hazırlayan kişi bir harita üzerinde özel bilgi göstermek amacıyla çeşitli semboller kullanır. Bir sembol bir renk, bir çizgi ya da bir şekil biçiminde olabilir. Renkler ülke, bölge ya da yükseklik gibi unsurların, çizgiler demiryolu, ırmak, uçak rotası ya da ülkenin sınırının belirtilmesi için kullanılır. Harita üzerinde bazı semboller küçük resimlerle gösterilir. Mısır ya da buğday resimleri, mısır ve buğday yetiştirilen yerleri gösterir. Haritalarda sembollerin ne anlam geldiğini

açıklayan anahtarlar vardır. Anahtar “lejant” olarak da adlandırılabilir (Swanson, 1987:23).

İçinde bulunduğumuz bilgi çağında, mevcut bilgi hacmini hızlı ve etkili bir şekilde işleme ihtiyacı her geçen gün artmaktadır. Bu hızlı ve yoğun bilgi işleme sürecinde “görselleştirme” günlük yaşantımız için olduğu kadar eğitim yaşantımız için de giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Çünkü bir çok insanda görsel materyallerin yazıya oranla daha geniş bir kitle tarafından daha kolay anlaşılacağı düşüncesi hakimdir. Ayrıca, görsel materyallerin bir iletişim aracı olarak yazılı materyallere göre daha evrensel olduğu söylenebilir. Winarski, ise “bir resim binlerce kelimeye eşdeğerdir” derken bir iletişim aracı olarak resimlerin ifadeci gücünden bahsetmektedir (İşler, 2003: 20). Haritalar için de aynı şeyleri söylemek mümkündür.

Harita, yerküre, grafik, kroki ve çizelgeler ve diğer materyaller her zaman sosyal bilgiler dersinin önemli bir bölümünü oluşturur. Bunlar bilginin sunulmasında bir araç olarak kullanılır. Eğer başka bir yolla bilgiyi sunmak amacıyla olunursa haritaların önemi daha belirginleşir. Grafik, çizelge ya da haritalar üzerinde bilgi vererek ders yapmak, o konuda ihtisas almış bir ustalık ve bilgi gerektirir. Bu materyalleri okumak için üzerindeki işaretleri anlayabilmek ve açıklamaya yetecek beceriler gerektirir. Haritalar üzerindeki semboller çok farklıdır. Mesela, haritadaki noktalar gerçek bulundukları yerlerden çok daha farklıdır. Bu sembollere anlam kazandırmak önemlidir (Welton, Mallan, 1988: 331-332).

Bir haritayı düzgün bir şekilde kullanmak için haritanın gösterdiği alanı göz önünde canlandırmak gerekir. Yani harita üzerinde verilen bilgilere dayanarak onu zihinde şekillendirmek gereklidir. Bunu yaparak haritanın amacı ve bilgileri nasıl sunduğu anlaşılabilir. Diğer bir deyişle, işaretlere bakarak bütün bu sembollerin ne demek istediği anlaşılabilir ve yerler arasındaki mesafeler hakkında bazı bilgiler edinilebilir (Obee, 2001: 4)

Bir haritayla daha önce hiç karşılaşmadık yada haritayı hiç bilmiyorsak ilk yapılacak şey, bu haritayı anlamak için haritanın kenarındaki veya köşesindeki

işaretleri incelemek gerekir. Genellikle burada, doğru bilgileri anlamamıza yarayacak her şeyi bulabiliriz (Devine, 1998)

Öğrenciler konuştuklarını yazıya dökmelidirler. Onlar harita üzerinde çalıştıkça sembolleri daha iyi kavrayacak ve okuyabileceklerdir. Öğretmenler öğrencilere yeri geldikçe haritaları okutarak bunları anlamalarına çalışmalıdırlar. Hatta haritalardan anladıkları yazıya dökülebilir. Bu yaklaşımda, çocuklar çoğu zaman bilgiyi kağıda nasıl geçireceğini anlayamaz. Eğer çocuklar kroki, harita ve çizelgeleri anlamakta zorlanıyorsa, problem çizelge, harita ve krokilerde verilen bilgileri nasıl kullanacaklarını bilmiyor demektir. Bu durum şunun önemini ifade eder: Harita, grafik ve kroki yapımının yanında bu materyalleri okumak ve çözmekte sosyal bilgiler dersinde önemli rol oynar (Welton, Mallan, 1988: 331-332).

Sosyal bilgiler programları, özel harita becerileri geliştirmek üzere tasarlanmalıdır. Haritalardan çok iyi verim alabilmek için harita çizimi ile ilgili aktiviteler yapılmalıdır. Bu aktiviteler; uzaklık ölçümleri, haritadan yer bulma, enlem-boylam tayini gibi değişik seviyelerdeki aktivitelerdir (Mcree, 2000: 10)

Haritalar sosyal bilgiler dersinde kullanılan en somut araçlardandır. Haritalar, içermesi gereken bilgiden daha fazlasını içermez ve bu yüzden içerdiği bilgileri tarif etmek için semboller kullanılır. Özellikle gelişme çağındaki çocuklar için ülke haritalarını anlamak oldukça zordur. Haritalar kuramsal modeldir. Çünkü haritalar daha önce görmediği bir materyaldir (Welton, Mallan, 1988:332).

Sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin harita kullanımı ile ilgili yaratıcı ve heyecanlı aktivitelerin yapılması gerekir. Öğrencilere, derslerde değişik türlerdeki haritalar ve diğer coğrafi dokümanlar tanıtılmalıdır (D'Amato, 2002).

Haritalar bazı şeylere farklı ve ilginç perspektiflerden bakmamızı isteyebilir. Çünkü astronotlar dışında çok azımız dünyaya uzaydan bakma lüksüne sahibiz. Haritalar; çocukluk döneminde tepeden bakma görüş açısının kuşbakışı olarak tarif edilmesini ister (Welton, Mallan, 1988: 333).

Haritaların sosyal bilgiler öğretimi içinde önemli bir yeri vardır. Çeşitli türleri ile sosyal bilgiler öğretiminin vazgeçilmez unsurlarıdır. Sözelimi, öğrenciler, harita çizerek yakın çevrelerinden uzağa doğru illerinin, coğrafi bölgelerinin, ülkelerinin ve dünyanın özelliklerini tanıma olanağını elde ederler. Ayrıca uzaklık, zaman, iklim, yeryüzü şekilleri, üretim, nüfus, yaşayış biçimleri, yerleşme, bitkilerin dağılımı, tarihi olayların geçtiği yerler konusunda görüş geliştirirler (Kısakürek, 1987: 63). Kabartma haritaları da sosyal bilgiler dersinin en önemli araçlarından. Kabartma haritaları ülke yada kıtaların yer şekillerini gösteren üç boyutlu haritalardır. Böyle haritalarda tepelikler ve vadiler görülür (Fraser: 2000).

Her türlü medeniyete ait tarihi bilgi haritalarla daha açık bir şekilde anlaşılır. Haritanın ilk faydası öğrencilere geçmiş ve bugünkü olayların yerlerini belirlemek imkanı vermesidir. Bu bilhassa günlük tarih tetkikinde gereklidir. Öğrenciler, dünya olaylarını coğrafi yerlerini belirlemeye alışmalıdırlar. Kısacası, haritalar vasıtasıyla sosyal bilgilerde daha realist ve daha manalı bir şekilde anlatılamayacak bir konu yoktur (Moffatt, 1957: 177).

Haritalar, eskiden beri sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya öğretim programlarında bulunması gereken zaruri vasıtalar arasında yer almıştır (Baymur, 1954: 38).

Haritayı ilk defa okula sokan II. Francke'dir. Bununla beraber amaca uygun okul haritası yapma işi ancak 19. yüzyılda olmuştur. Okul haritalarını mükemmelleştirmek için coğrafya ve tarih bilimi, kartoğrafya ile pedagoji el ele çalışmaktadır.

Bütün okul haritaları ve özellikle okul atlasları, Birinci Dünya Savaşına gelinceye kadar, öğretmen okulu faaliyetine göre meydana getirilmiştir. Somutluk bunların en yüksek amacını oluşturmaktaydı (Baymur, 1954: 52).

Yaparak ve yaşayarak öğrenme için pek çok ödev türü vardır. Örneğin harita sembolleri konusu veya ölçekler konusu işlendikten sonra bunlarla ilgili ödevler verilebilir. Doğu Anadolu Bölgesi'ni işlemeyen önce, bölgeye komşu

bölgeler, ülkeler ve bölgenin il merkezlerini gösteren bir haritanın (kaynağının belirtilmesi şartıyla) çizilmesi istenebilir (Akyol, 1999: 29).

Dünya, ülkeler, Türkiye, bölge, illerle ilgili dilsiz, fiziki, idari, iklim ve bitki örtüsü ve tarihi haritalar her sınıfta ya da her okulda bulunmalıdır. Bunlar derslerde öğrenciler ve öğretmenler tarafından kullanılmalıdır. Öğrencilerin Türkiye, bölge ve ilin haritalarını yapmalarına olanak tanınmalıdır (Sönmez, 1997: 162)

Bir araştırmaya göre, İlköğretim 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili tespit edilen kavramlara öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar değerlendirilerek, konunun öğretiminden sonra anlamada güçlük çekilerek cevapsız bırakılan kavramlar tablo 2’de gölgeli sütunda gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Anlamada Güçlük Çekerek Cevapsız Bıraktıkları Kavramlar

Kavram	Kavramı Doğru Anlama		Kavram Yanılgısı		Kavram Kargaşası		Cevapsız		Cevapsız	
	f	%	f	%	F	%	f	%	f	%
Baraj	10	22.7	5	11.4	5	11.3	24	54.5	44	100
					6					
Akarsu	2	4.5	13	29.5	0	0.00	29	65.9	44	100
Nehir	5	11.4	8	18.2	1	2.27	30	68.2	44	100
Erozyon	6	13.6	6	13.6	0	0.00	32	72.7	44	100
Körfez	8	18.2	2	4.5	1	2.27	33	75.0	44	100
Ova	6	13.6	5	11.4	0	0.00	33	75.0	44	100
Koy	4	9.1	5	11.4	0	0.00	35	79.5	44	100

Havza	0	0	1	2.3	3	6.82	40	90.9	44	100
Plato	0	0	0	0	4	0.09	40	90.9	44	100
Delta	2	4.5	1	2.3	0	0.00	41	93.2	44	100

Tablo 2’de, verilen cevaplara göre öğrencilerin % 50’den çoğunun boş bıraktıkları kavramlar görülmektedir. Tablo incelendiğinde özellikle öğrencilerin çok büyük bir çoğunluğunun ilk kez karşılaştıkları Koy (% 79.5), Havza (% 90.9), Plato (% 90.9), Delta (% 93.2) gibi kavramları cevapsız bıraktıkları ortaya çıkmaktadır. Bu tür kavramların öğretilmesinde, öğretim metot ve tekniklerinin iyi seçilmesi öğrenmenin anlamlı ve kalıcı olması bakımından gereklidir (Yazıcı, Samancı, 2003: 13).

Öğrenilen kavramların duyu organlarına hitap etme derecesi arttıkça öğrenme kolaylaşır. Görme duyusuna hitap eden bir bilginin anlaşılabilir, hafızaya kaydedilmesi daha kolaydır. Öğretmenler Sosyal Bilgiler derslerinde, öğrencilerin ilk kez karşılaştıkları kavramları somut bir şekilde görsel materyallerle sunmalıdırlar. Sosyal bilgiler derslerinin daha etkili öğretimi için haritalar şarttır.

Öğrencilerde plan ve harita fikrini kuvvetlendirip genişletmek için tedbirler alınmalıdır. Coğrafya konuları üzerinde çalışırken çeşitli haritalardan geniş ölçüde faydalanılmalıdır. Bunun için önce öğrencilere çeşitli haritaları, bütün ayrıntıları ve kendine mahsus özellikleri ile tanıtmak gerekir. Öğrencileri haritanın ölçeğine, çeşidine, paralel ve meridyenlerin kaçar derecede bir geçirildiğine, üzerlerindeki renk ve nüansların nelere işaret ettiğine, yüksekliklere derinliklerin nasıl gösterilmiş olduğuna çeşitli renklerle işaretlerin ne işe yaradığına dikkat edilmeli ve bunlara ait alıştırmalarla bu husustaki çalışmalar kuvvetlendirilmelidir. Bu suretle haritalarda gördüklerini kolayca tanıma ve bir ülkeyi haritadan kendi kendine inceleyebilme alışkanlığı kazandırılmalıdır (Öğretmen Okulları ve Köy Enstitüleri Programı, 1952: 111).

Öğrencinin harita üzerinde çalışabilmesi için önce harita dilinden anlaması gerekir. Birinci kademedeki Hayat Bilgisi dersi içinde buna temel oluşturan

faaliyetler vardır. Çocuğun en yakın çevresinden başlayıp bizzat bazı taslaklar yapması, planlar çizmesi ikinci kademe sosyal bilgiler dersine sağlam bir basamak olur.

Bir haritadaki şekiller, renkler, işaretler, haritanın ilgili olduğu bilgi çeşidine göre değişir. Bunun için öğrencileri çeşitli ölçütlere göre yapılmış ve çeşitli bilgilere göre düzenlenmiş değişik haritalar üzerinde çalıştırılmalıdır. Sadece fiziki harita üzerinde çalışmış bir öğrenci bir ulaşım haritası, meteorolojik, ekonomik veya jeolojik bir harita karşısında zorlanır. Bununla beraber yalnız harita çalışması yeterli değildir. Çocuk harita ve atlaslardan edindiği bilgileri defterine basit krokiler, harita ve grafikler halinde işlemeli, ancak, bu kopya değil, kazandığı bilgilerin bir karışımı şeklinde olmalıdır.

Harita üzerinde çalışmanın psikolojik önemini şöyle ifade edebiliriz: Haritayı inceleyen ve harita üzerinde çalışan çocuk, önce renkleri ve çizgileri ve şekilleri tanımak, bunların ifade ettikleri anlamları bilmek zorundadır. Bu işaretleri gördüğünde anlamını aklına getirecektir. Renkler onun estetik duygularını da harekete geçirecektir. Harita öğrenciyi kendi kendine çalışmaya, kendi kendini yetiştirmeye götüren değerli araçtır. Bunlar üzerinde çalışmaya alışan öğrenci aynı zamanda bilgilerin nasıl kazanıldığını, nasıl öğrenildiğini de öğrenmiş olur (Baymur, 1954: 111-112).

2.1.1.2.1 Sosyal Bilgiler Derslerinde Coğrafya Konularının Öğretiminde Harita Kullanımı

Öğrenciler coğrafya ile ilgili konulara çalışırken mutlaka haritalardan faydalanmalıdırlar. Konu bilgilerinde geçen yer isimlerini haritadan bularak çalışmalıdırlar (Maviş, 2002: 112).

Öğrencide istendik davranışların geliştirilmesi için görsel ve işitsel yöntemlerin birlikte kullanılması gerekir. Bu faaliyete aynı zamanda gösteri yöntemi de denir. Herhangi bir konunun gösteriminin materyali olduğu ve bunun nasıl

yapılacağı öğrencilerin önünde gösterilmek suretiyle öğretilmesi esasına dayanır. Fizikî, beşerî ve ekonomik coğrafya olayları ile ilgili kavramları öğretme bu yöntem sayesinde gerçekleşir. Bu faaliyet ise araç ve gereç yardımıyla sağlanır. Konulardaki haritalar, şekiller, fotoğraflar, tablolar öğretimde öğrenmeyi araç ve gereç yardımıyla anlaşılır hale sokar (Güngördü, 2003:14).

Özellikle coğrafya gibi bilgileri öğrencinin hayal gücünü zorlayan bir ilimde, bilgiler göze, kulağa ve beyine hitap edecek şekilde öğretilir. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretiminde mutlaka harita, tablo, kesit, profil, slayt gibi model gereçlerden yararlanmak zorunluluktur. Çünkü öğrenmeyi kolaylaştıran et etkili yollardan biri, güçlü algılar yaratmaktır. Algılar ne kadar güçlü olursa, edinilen bilgilerde bu ölçüde kalıcı olacaktır (Akyol, 1999: 29). Haritalar bir coğrafyacının temel malzemesidir. Ancak gerçeği olduğu gibi gösteremez, gerçeğin soyut sunuluşudur (Demirtaş, Barth, 1997: 6.6).

Eğitim, öğretim sürecinde görme duyusunun öğrenmeye etkisinin fazla olduğu bilinmektedir. Bu yüzden coğrafya öğretiminde de etkin öğrenme için bazı coğrafi olayların yerinde incelenmesinin yanında sınıf ortamında çeşitli araç, gereç ve materyallerin kullanımı zorunludur. Yapılan bir araştırmada coğrafya öğretiminde kullanılan araç, gereç ve materyaller ile kullanım sıklığı belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sadece fiziki haritaların gerekli olan her derste % 50'lik bir oran ile kullanıldığı, diğer araç, gereç ve materyallerin ise yeterince kullanılmadığı görülmüştür. Coğrafya öğretiminde öğrenmeyi kolaylaştırmanın en iyi yollarından biri araç, gereç ve materyalleri gerekli olan her derste kullanmak olduğu gibi, bunların öğrenciler tarafından kolayca görülebileceği bir yerde bulundurulmaları daha uygun olacaktır. Bunu sağlamanın en güzel yolu okullarda coğrafya dersliklerinin oluşturulmasıdır (Öztürk, 2003: 24).

Bir araştırmada, ilköğretim yedinci sınıf Sosyal Bilgiler dersinde, çoklu ortamın, öğrenci başarısı ve derse karşı tutumu üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırmada deneysel yöntem kullanılarak çoklu ortamda ders gören grupla, bu ortamın kullanılmadığı grup karşılaştırılmıştır. Araştırmanın denekleri, Şişli Terakki Vakfı Okulları İlköğretim 1999-2000 öğretim yılında yedinci sınıfa devam eden

öğrenciler arasından seçilmiştir. Araştırmanın bulguları, çoklu ortamın öğrenci başarısı ve derse karşı tutumu üzerinde, geleneksel öğretime göre bir farklılık yaratmadığını ortaya koymuştur (Altınışik, Orhan, 2002: 18) .

Coğrafya, fiziki, beşerî ve ekonomik olayların yer yüzüne dağılma şekli ile bu dağılışı sebeplerini ve olayların yerel bağıntılarını inceleyen bir bilimdir. Bir başka deyimle coğrafya; insanla doğal çevre arasındaki bağıntıları inceler. Bunun içindir ki coğrafyanın sosyal bilimler arasında önemli bir yeri vardır. Yurt ve dünya konularından hangisine el atmaya kalkılırsa, cevapları bulabilmek için, belli bir seviyede coğrafya kültürüne ihtiyaç olduğu görülür. Böyle olunca, hangi dereceli okullarda olursa olsun, coğrafya ya da sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya konularını nazari olmaktan çıkarıp elle tutulur hale getirmeleri gerekmektedir. Bu ise coğrafya konularının harita, şekil, grafik, resim ve diğer araçlardan yararlanarak öğretilmesiyle yapılır.

İlköğretim ve ortaöğretim sınıflarında öğrencilerin yaşları ve psikolojik yapılarının farklı olması nedeniyle, coğrafya konularının işlenmesinde kullanılan metotlar ayırdır. Bu yüzden de farklı araçlar kullanılır.

İlköğretimin ilk beş yılında öğrencilerin öğrenecekleri ve hatta sevecekleri coğrafya konuları, sebepler ve bağıntılar üzerinde durulmadan, açıklamaya girişilmeden öğretilen konulardır. Bu yaştaki öğrencinin hayali geniştir. Çevresinde gördüğü eşyanın, şekillerin, çalışmaların onun küçük kafasına bir hikaye şekline sokularak veya yaklaştırılarak geçirilmesi gerekir. Kullanılacak araç işte bu kavrayıcı kolaylaştıracak araç olmalıdır. Örnek olarak şu konuyu düşünebiliriz: Herhangi bir ilköğretim öğrencisi için, hiç erimeyen karların bulunduğu buzlarla örtülü ve ülkemizden 13 kat daha büyük bir Güney Kutbu kıtası bulunduğu anlatılması yanında, özellikle buraya ait harita ve resimlerin gösterilmesi, burayı dünyaya tanıtan gezginlerin gezi hikayelerinden örnekler anlatılması daha yerinde olur. Bu bakımdan ilköğretimin birinci kademesinde soyut örneklerden kaçınmak ve somut örneklerden yararlanmak zorundayız.

İlköğretimin ikinci kademesinde ise coğrafya konularının birinci kademededen biraz farklı olarak, gözlemlerin yanında karşılaştırma ve ilişkiler coğrafyası halinde işlenmesi gerekir. Bu devrede birbirinin aynı olan konuların diğer yerlerdeki görünüşleri tasvir edilmeli, buna ait örnekler verilerek sebep ve bağıntıların araştırma yolları harekete geçirilmelidir. Bu sınıflarda rakamların değerleri, istatistikler ve bunlardan yararlanılarak yapılan grafiklerin genel görünüşleri de işlenmelidir. Bu yüzden bu sınıflardaki öğrencilerin harita, şekil, grafik, resim ve araçları daha detaylı olmalıdır (Akyol, 1999: 40).

Örnek olarak bir konu işleyelim:

“Karadeniz kıyılarında dağ sıraları kıyıya paralel ve yüksektir. Bu yükseklik doğuda kıyıya yakın, batıda içerde, ortada ise dağ sıraları alçalmış ve yayılmıştır.” Bu yüzey şeklinin sonucu olarak;

1. Yağış doğuda daha çok, batıda doğudaki kadar olamamakla beraber içeriye doğru yaygın, ortada ise her ikisinden az ve içerilere yayılmış durumdadır.
2. Bitki örtüsü doğuda kıyı ve kıyıya yakın yerlerde gür, batıda daha yaygın ve gür, ortada ise içerilere doğru daha yaygın fakat seyrek.
3. Şehir ve kasabalar doğuda daha çok kıyıda sıralanmış batıda iç oluklarda, ortada ise yaygın haldedir.
4. Nüfus dağılışı doğuda çok sık ve kıyıda, batıda kısmen seyrek ve iç oluklarda, ortada orta derecede ve yaygın bir şekildedir.

Bu gözlemler ve sonuçlar yeni yeni sebeplerle ve bağıntılarla genişletilebilir ve çoğaltılabilir. Gözlemlerden yeni bağıntılar kurarak sonuçlar çıkarmak, bu bölgeye ait yüzey şekli ve yağış haritaları, yağış rejimine ait grafikler ve rakamlar, bitki örtüsü, şehir ve nüfus dağılışı haritaları, grafikleri gibi araç ve gereçlerden yararlanmak suretiyle mümkün olmaktadır (Güngördü, 1992: 52-54).

Coğrafya öğretiminde kullanılabilecek haritalar şunlardır:

– Yeryüzü şekilleri konusu öğretilirken, jeomorfoloji ve morfografya haritaları

- İklim konusunu öğretirken, iklim ve iklim elemanları haritası
- Doğal bitki örtüsü konusu öğretilirken, doğal bitki örtüsü haritası
- Hidrografiya konusunu öğretilirken, hidrografiya haritası
- Toprak konusu öğretilirken, toprak haritası
- Orman haritası
- Arazi kullanım haritası
- Tarım ürünleri haritası
- Madenlerin haritası
- Sanayi tesislerinin haritası
- Ulaşım haritası vb. haritalar coğrafya öğretiminde önemli görsel araçlardır (Güngördü, 2003: 32).

Harita, şekil, grafik, resim ve diğer araçlar olmadan coğrafya konularını açıklamak, öğrencilere konularını sevdirmek, sonra da yararlanacak bir duruma getirmek mümkün değildir (Güngördü, 1992: 54).

Öğretimde, haritalardan yararlanmak bir zorunluluktur. Çünkü bu teknik, hem coğrafya öğretimini görsel duruma getirmeye yardımcı olur hem de bu uygulama öğretim metotlarından biri olan iş metodunun uygulanması anlamına gelir.

Öğretimde haritalardan gereği gibi yararlanabilmek, öğrencilerin bu konuda bazı temel bilgileri kavramış olmasına bağlıdır.

Bu konuda alınacak tedbirler ve yapılacak uygulamaların başlıcaları şunlar olmalıdır:

- 1- Haritanın önemini, öğrencilere ve gerekiyorsa velilere kesin bir dille anlatmak, her öğrencinin mümkün olursa bir atlas satın almasını sağlamak.
- 2- Haritalardan yararlanma yollarını öğretmek (Akyol,1999:40).

Ancak, ilköğretimde öğrencilere öncelikle tanıtılması gereken haritalar, sosyal bilgiler derslerinde sık sık kullanacağımız coğrafya ve tarih ile ilgili duvar haritaları ve atlaslardaki haritalar olmalıdır.

Diğer genel ve özel haritalar, öğrencilerde kulak dolgunluğu ve göz aşinalığı oluşturulmasına hizmet edecek şekilde, birer harita türü olarak tanıtılmalıdır. Örneğin Türkiye Jeoloji Haritası paftalarından seçilecek bir pafta, mümkünse bir sıcaklık dağılım veya basınç haritası, öğrencilere mutlaka görsel olarak tanıtılmalıdır.

3- Duvar ve atlas haritaları tanıtılırken şu sıra izlenmelidir:

a) *Haritanın ölçeği*: Ölçeği tanımladıktan sonra, paydaları çeşitli büyüklüklerde harita ölçekleri tahtaya yazarak, bunları büyüklük sırasına göre dizmek. Daha sonra kesir ve çizgi (grafik) ölçek kavramları tanıtılmalıdır. Bu işlemde bitince ölçek problemleri yapılmalı ve ev ödevi olarak verilmelidir.

b) *Haritanın Anahtarı*: Bu deyim, bilim dilinde lejant (İng. Legend) veya özel işaretler diye geçer. Özel işaretler veya harita anahtarı, harita üzerinde kullanılan sembollerin (özel işaretlerin) ne ifade ettiğini açıklar.

Haritalarda alan, nokta ve çizgi sembolleri ile renklendirme metodu kullanılır. Kuşkusuz bu semboller öğrencilerin yararlanabileceği küçük ölçekli haritalardaki sembollerdir. Öğrenimleri boyunca sadece duvar ve atlas haritaları ile yüz yüze geleceklerdir. Bu nedenle, öncelikle tanıtılması gereken harita anahtarı işaretleri, bu haritalardaki özel işaretlerdir.

Öğretmenler bizzat kendileri tarafından hazırlanacak dilsiz haritalardan da yararlanmalıdırlar. Bu tür bir haritada gösterilmek istenen yer ve olaylar semboller şeklinde gösterilir, ancak adları yazılmaz. Ortaya çıkmış olan dilsiz harita dersi işlerken gerekli adlar yazılmak suretiyle harita dillendirilirse, öğretim daha da kolaylaşır. Haritaları kesinlikle ihmal edemeyiz. Çünkü, harita coğrafya ilminin özüdür. Hatta değil coğrafyacılara başka bilim mensupları bile giderek haritalardan fazlaca yararlanmaya başlamışlardır. O halde coğrafyacıların, haritasız ders vermesi düşünülemez (Doğanay, 1993: 142-159).

Devletin harita konusunda alacağı sıkı bir tedbir, ilk ve orta dereceli okullarımızı 3-5 yılda bir değil, her öğretim yılı başında denetleterek, eksik araç ve

gereçle ders yapılmasını önlemek olmalıdır. Bugün okullarımızda, hiç harita kullanmadan, öğrencilere atlas aldirtmadan coğrafya dersi yapan coğrafya öğretmenleri vardır. (Doğanay, 1993: 199-213)

Sosyal bilgiler öğretiminde coğrafya konularının önemli bir yeri vardır. Coğrafya konularının öğretiminde somutlaştırma ya da görselleştirme mutlaka gereklidir. Özellikle ilköğretim öğrencilerinin coğrafi olaylar ve dağılışlarını kavramaları bu konularla ilgili hazırlanmış haritalarla olur. Coğrafya konularının öğretiminin her aşamasında haritalara gerek vardır. Aşağıdaki tabloda da görüldüğü gibi coğrafi becerileri uygulanma yöntemlerinin her aşamasında harita kullanımı etkinlikleri göze çarpmaktadır.

Tablo 2. Öğrenciler İçin Coğrafi Becerileri Uygulama Yöntemleri (Demirkaya, 2003:13)

COĞRAFİ SORULAR SOR. O nerede yer almaktadır? Niçin orada yer almaktadır? Bulunduğu yerin önemi nedir? Onun bulunduğu yerin diğer insan, yer ve çevrelerin lokasyonlarıyla ilişkisi nasıldır? Coğrafya ile ilgili olan ve olmayan sorulan birbirinden ayırt edebilme yeteneğini kullan.

COĞRAFİ BİLGİLERİ KAZAN. Birincil ve ikincil kaynaklardan bulduğunuz bilgileri topla, harita üzerine yerleştir ve yorumla. Mekânların fizikî ve beşerî karakterleriyle ilgili gözlemler yap ve bunları kaydet.

COĞRAFİ BİLGİLERİ DÜZENLE. Coğrafi bilgileri göstermek için haritalar hazırla, grafik, tablo ve diyagramlar yap.

COĞRAFİ BİLGİLERİ ANALİZ ET. Coğrafi etkileşimi gözlemek ve yorumlamak için haritalar kullan.

Coğrafi etkileşim ve yönelimleri gözlemek ve yorumlamak için tablo ve grafikleri kullan.

Coğrafi etkileşim ve yönelimleri gözlemek ve yorumlamak için ders kitabı, fotoğraf ve belgeleri kullan.

Coğrafi verilerin analizi için basit matematik bilgilerini kullan.

COĞRAFİ SORULARA CEVAP VER. Harita ve grafiklerle birlikte hem sözlü hem de yazılı raporlar şeklinde coğrafi bilgileri ifade et.

Coğrafi bilgileri elde etmek, sonuçlar çıkarmak ve genellemeler yapmak için coğrafi araştırma yöntemini kullan.

Coğrafi problemleri çözmek için genellemeler yap.

2.1.1.2.2. Sosyal Bilgiler Derslerinde Tarih Konularının Öğretiminde Harita Kullanımı

Sosyal bilgiler derslerinde tarih konularının öğretiminde de harita kullanımı gereklidir. Tarihle coğrafya arasında sıkı bir ilişki vardır. Coğrafya öğrenciye yeryüzünün bugünkü durumunu öğretmeye çalışıyorsa, tarih de bugünkü toplumların hayatı hakkında ona açık fikir vermeye çalışıyor. Tarih eski olayları inceliyorsa gayesi, yalnız bu olayı öğretmek değil, insanlığın bugünkü hayata ulaşmak için geçirdiği gelişim safhalarını meydana çıkarmak ve bu suretle durumu daha iyi kavramaya çalışmaktır. Tarih bugünkü sosyal çevrenin ne gibi merhalelerden geçerek bu hale geldiğini öğretmekle sosyal çevre içinde yaşamasını, o çevreyi daha iyi tanıma gayesi içindedir (Sungu,1954:113). Yer tarihin sahnesidir. Herder'in: "Coğrafya tarihin esasıdır, tarih ise devirlerle milletlerin hareket halindeki coğrafyasından başka bir şey değildir." Sözü meşhurdur. Onun için haritadan faydalanmayan bir tarih öğretimi doğal olmayan ve verimsizdir. Olaylar belirli bir yerde cereyan eder. Ayrıca tarihi olayların bazen cereyan ettiği yerlerin coğrafi durumlarıyla izah etmek gerekir. Bir savaşın bir nehir kenarında, bir dağ, bir bataklık civarında oluşu, bu sebeple arazinin taraflardan biri için elverişli veya elverişsiz bulunuşu; İngiltere'nin ada ülkesi olmasının doğurduğu durum; Boğazların birçok mücadeleye sebep oluşu... bu ve buna benze olaylar ancak harita üzerinde açıklanabilir. Onun için her tarih dersinde muhakkak harita duvarda asılı bulunmalıdır (Baymur,1954: 65).

Tarih haritaları, tarihle ilgili yorumlarımızda bize yardımcı olduğu gibi bazı somut kavramları anlamada faydalıdır. Bu yüzden tarih sınıflarında önemli, belli başlı haritalar, mesela bir Dünya haritası, Türkiye haritası ve benzeri haritalar sürekli bulunmalıdır. Böyle bir ortamda ders yapan çocuk belki farkına varmadan tarih eğitimi almış olacaktır (Köstüklü,1998:116).

Tarih haritaları hazırlanırken, her çeşit tarihsel olayların incelenmesi sırasında, konunun kavranmasına, yormadan öğretime en yüksek derecede hizmet imkanı sunması gerektiğinden, bu ön bilgi içinde yerleşim yerlerinin önemine bilhassa temas edilebilmelidir. Bir yerleşim yerinin kurulması, büyümesi, tahribi veya yok olması, kronolojik bakımdan çağları ve olayları açıklanamayacağından, bu hayatiyetin özel işaretlerle gösterilmesine önem vermek, üzerinde önemle durmak gerekir (Dağtekin, 1977: 9).

2.1.1.2.3 Atlaslar

Atlaslar, hem coğrafya, hem de tarih dersini hedef davranışlarını kazandırmada etkili birer araçtır. Öğrencilerce de tarihi ve coğrafi atlaslar oluşturulabilir (Sönmez, 1997: 162).

Atlas, okullarda kitapların yanı başında coğrafya öğretiminin temel bir aracıdır. Haritalar ve bunların bir atlasta yer almalarındaki düzen oldukça karışıktır. Beşeri ve fiziki büyük ölçekli haritalar şu veya bu bölgenin ayrıntılı şekilde incelenmesini kaçınılmaz olarak ortaya koyarlar. Tematik haritalar, iklim, ekonomi, politik çeşitli olaylar arasında bağlantılar kurulmasını ve sık sık sentezler meydana getirilmesini teşvik ederler. Bu nedenle atlas hazırlayan kişi işin başından itibaren oldukça ağır bir yükümlülük içinde bulunmaktadırlar. Ortaya koyacağı eser, her öğretmene, kendi metodunu ortaya koymakta ona ferdiyetle bağdaşır bilgiler sağlayarak imkan hazırlamalıdır. Bundan başka her öğretmen atlastan kendine has bir tarzda faydalanır. Bütün öğretmenler atlastan şunu bekler: Mahallerin yerlerini gösterebilir. Rölyef, iklim, bitki örtüsü, nüfus ve yerleşme, ticaret ve ulaşım hakkında ona bazı veriler sağlasın. Ders kitabı da atlası tamamlayacaktır. Ders programlarının çoğu öğrencilerin bulunduğu bölgeden hareket eder, sonra da memleketin bütününe

geçer. Nihayet buradan da ya ülke esası üzerinde, ya da tematik olarak dünyanın geri kalan kısımlarına geçilir. İncelenen atlasların çoğu bu aşamaya uygundur (Marchant, 1970: 55). Bu duruma dikkat edilmelidir.

Atlas sadece bir harita koleksiyonu veya albümü değildir. Atlaslar asıl haritalardan başka, kroki profilleri ve istatistikleri, resimleri, şehir planlarını.. içermelidir. Bu sayede atlas öğrenciyi kendi kendine çalışmaya sevk ve coğrafya bilgilerinin doğrudan doğruya kazanılmasına veya başka vasıtalarla kazanılan bilgilerin önemine veya mahallelerinin tespitine hizmet etmiş olur.

Atlas, bir haritalar koleksiyonudur. Atlasların adı, içinde topladığı haritaların yapılış amacına göre değişir. Coğrafya Atlası, Tıp Atlası, Tarih Atlası gibi türler vardır. Kuşkusuz bunlar arasında en yaygın olanları Coğrafya Atlasları'dır. Bu tür atlaslarda fiziki haritalar (yer yüzü şekilleri, akarsular, göller ve benzeri), siyasi haritalar (ülke sınırları, ülke adları ve benzeri), ekonomik haritalar (ürün ve maden dağılım haritaları ve benzeri), tektonik haritalar, iklimik haritalar ve nüfus yoğunluk haritaları gibi çeşitli haritalar vardır (Akyol, 1999: 42-45).

Bu konuda Millî Eğitim Bakanlığı Türkiye Atlası ve Modern Büyük Atlası çok sayıda bastırarak, ucuz bir fiyatla piyasaya sürmelidir.

Duvar haritası, öğretme; atlas, öğrenme aracıdır. Bunu başka bir şekilde ifade edersek; duvar haritası çalışan öğretmen, atlas çalışan öğrencinin, çalışarak sonucu elde eden öğrencinin aracıdır. Çocuklarımızı aktif hale getirmeye çalışmalıyız. Bunun için çocuklara mümkün olduğu kadar hayata yakın iş aracı vermek zorundayız. En iyi ders aracı öğrencinin kendi faaliyetine en çok imkan verenidir. İlköğretim öğrencileri için küçük bir atlas edinmek fazla masraflı değildir. Genellikle atlasların duvar haritasına nazaran niçin daha kıymetli olduğunu ve iyi bir atlasın özelliklerini bir de iş teorisine göre açıklayalım:

Otto Scheibner'e göre "iş" de şu şartların bulunması gerekir:

1. İş çocuğun doğal özelliğine uygun olmalı. Genellikle çocuğun doğal özelliğine ve her öğrencinin kişisel gücüne, kabiliyetine uygun olmalı.

2. Çocuğu mümkün olduğu kadar serbest çalışmaya alıştırmalı.
3. Ekonomik olmalı. Yani öğrencinin kuvvetlerine de haddinden fazla, ne de gereğinden az önem vermeli.
4. Hayata yakın olmalı.
5. İş kaidelerine iş usullerine uygun, makul ve tam olmalı.
6. Verimli olmalı.

İş hakkındaki bu şartları iş araçlarına ve doğrudan doğruya uygulayalım:

1. Atlas öğrencinin kavrayış kabiliyetine uygun bir tarzda tertip edilmiş olmalı.
2. Öğrencinin çeşitli coğrafi ilişkiler üzerinde çalışmasına, çeşitli, çok cepheli bilgiler edinmesine imkan verilmeli.
3. İş ne çok zor, ne de çok kolay yapmalı.
- 4-5. İş araçlarının hayata yakın olması demek, onları yapay bir şekilde tertip edilmiş olması, yani doğal olan, hayatın içinde bulunan birtakım öğretici ve terbiye edici motifler olması demektir. Dördüncü ve beşinci şartlara göre coğrafya dersinde hayata en yakın ve kaidelerine en uygun olanı hakiki seyahatler yapmaktır. Fakat bu her zaman mümkün olamayacağı için bunun yerine güzel atlaslar kullanılmalıdır.
6. Verimli olan bir atlas sadece bir harita koleksiyonu mahiyetinde olanı değil, coğrafyaya ait çeşitli bilgileri aynileştiren ve böylece öğrenciye mukayese, muhakeme, ve işe özendirme yeteneği kazandıran atlasır.

Scheibner'in bu altı şartına Kammler bir yedincisini katıyor: İş aracı çirkin olmamalı, mümkün olduğu kadar güzel tesir bırakmalıdır (Baymur, 1954: 108-109).

2.1.1.2.4. Küreler

En doğru haritalar kürelerdir. Küre yerin küçültülmüş bir örneği olup hatalar azdır. Düz haritaların tetkiki kürelerle tamamlanmalıdır (Moffatt, 1957: 175).

Harita, dünyanın ya da bir bölümünün düz bir temsilidir. Küre ise, neredeyse dünya gibi şekillendirilmiş dünyanın üç boyutlu bir örneğidir. Şeklinden dolayı bir küre, dünyanın en doğru temsilini verir. Bununla beraber, düz haritaların kürelere göre birkaç avantajı vardır. Düz bir haritada dünyanın bütün yüzeyi bir defada görülebilir. Dünyanın küçük bir parçası düz bir harita üzerinde geniş boyda gösterilebilir. Aynı zamanda düz haritalar daha kolay taşınabilir ve katlanabilir (Swanson, 1987: 25).

Duvar haritalarındaki bozukluk yüksek enlemlerde daha fazladır. Bu tür bozukluklar, “Grönland niçin bir kıta değil?” sorusuna sebep olur. Bu gerçekten çocuğun soracağı çok mantıklı sorulardan biridir. Çünkü bu ada kıta olan Avustralya’nın iki ya da üç misli büyüklüğünde görünür. Bu gibi karışıklıkların önlenmesi için derste hem duvar haritasının hem de kürelerin kullanılması gereklidir (Welton, Mallan, 1988: 335).

Küre sosyal bilgiler derslerinde coğrafya ile ilgili konularda kullanılabilecek en önemli araçlardan biridir. Coğrafi anlamada bir öğretim gereci olarak kullanılan küre, yer yuvarının çok küçültülmüş bir modelidir. Öğrencilere küreyi dünyanın milyonlarca kez küçültülmüş bir modeli, yani benzeridir şeklinde tanımladıktan sonra, onun bazı temel özelliklerini şöyle tanıtmalıyız:

Kürenin dünyanın kaç kez küçültülmüş modeli olduğunu matematiksel olarak açıklamalıyız.

Kürenin elemanları olan (dolayısıyla dünyanın) eksen, kutup noktaları, ekvator, meridyen ve paralel kavramlarını açıklamalıyız. Hatta bunlara renkli tebeşirlerle tahtaya çizmeliyiz

2.1.1.2.5. Harita İle İlgili Katılım, Deneyim Etkinlikleri

Milli Eğitim Bakanlığı’nın, öğretim araç ve gereçlerin kullanımı konusunda yaptığı araştırmadan elde edilen veriler gösteriyor ki, sosyal bilgiler dersinde, diğer derslere oranla en az araç-gereç (haritalar) kullanılmaktadır (Demirtaş,

Barth,1997:6.1). Liselerdeki coğrafya derslerinde de durum farklı değildir. Bir araştırmada liselerde coğrafya öğretiminde kullanılan araç, gereç ve materyaller ile kullanım sıklığı belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre sadece fiziki haritaların gerekli olan her derste % 50'lik bir oran ile kullanıldığı, diğer araç, gereç ve materyallerin ise yeterince kullanılmadığı görülmüştür (Öztürk, 2002:22)

Harita ve küreler, hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve bilimler dersleri öğretiminin vazgeçilmez unsurlarıdır ve en kolay bulunabilen araçlar arasındadır. Bunlar sayesinde öğrenciler sembolleri okuyup, yeryüzü şekilleri, iklim, yerleşim ve uzaklık arasındaki ilişkiyi kolayca öğrenebilirler. Ülkelerin büyüklükleri ve konumlarını rahatlıkla gözleyebilir ve birbirleriyle olan ilişkileri farkına varabilirler. Eğer harita ve küreler bulunamıyorsa, öğrenci ya da öğretmenler bunları kendileri yapabilirler. (Demirtaş, Barth, 1997: 6.6) .

Öğretmenler düz resimler ve haritalardan üç şekilde yararlanabilirler:

1. Resim ve haritaları öğrenciye okutmak.
2. Bunlardan hareket ederek öğrencilere bilgi vermek.
3. Bu araçlarla konuyu zenginleştirmek (Küçükahmet, 2000:137).

Eğitime katkı sağlayacağı düşünülen haritalardan daha fazla verim almak için şunlar yapılabilir:

1. Konu bütünlüğünü sağlayıcı ardışık haritalar hazırlamak.
2. Alan koruyan haritalar çizmek.
3. Kültür ve medeniyet haritaları çizmek.
4. Dilsiz haritalar üzerinde öğrenci çalışmaları yaptırmak.
5. Gerektiği ve uygun harita bulunmadığı zaman öğretmenin tahtaya ilgili haritayı çizmesi.
6. Öğrencilere belli konularla ilgili kopya haritaların çizimi ödev olarak vermek.
7. Asetata hazırlanan haritalardan faydalanmak.
8. Belli olayları ya da belli noktaları açıklayan haritaların çizimini ödev olarak vermek.
9. Karışık bir haritadan belli bir konuya ait bilgileri öğrencinin kendi eliyle yaptığı haritaya naklettirmek.

10. Haritadaki işaretleri, kelimelerle ifade ettirmek.
11. İncelenen haritanın birçok yönünü anlatan kompozisyonlar yazdırmak.
12. Öğrencilere alternatif haritalar yaptırmaktır (Kuşoğlu, 2003: 38).

Öğrenci, ders çalışmak için kitabını açtığında dersin konusuna ve gerekliliğine göre haritadan istifade etmelidir. Örneğin; dersin konusu Karadeniz Bölgesi'nin ulaşımı ise öğrenci atlasını alıp Türkiye ulaşım haritasından veya bölgenin ulaşım haritası varsa onu açıp ders kitabının yanında bu haritayı da kullanmalıdır (Güngördü, 1999: 133).

Öğrenciler tarih ve coğrafya konularını okurken, ilgili konunun haritası, tarih atlası veya coğrafya atlası önceden hazır bulundurulmalıdır. Okunan konuda yer isimleri geçtikçe, haritadan ya da atlastan mutlaka takip edilmelidir. Kitap sayfalarında yer alan ilgili küçük haritalar da mutlaka incelenmelidir (Pehlivanoglu, 2000: 184).

İlköğretimde coğrafya ve tarih konularının öğretimi için haritalar mutlaka kullanılmalı bunun yanında haritaya dayalı etkinliklerle sosyal bilgiler dersleri daha etkili hale getirilmelidir. Örneğin;

1. Öğrenciler tarafından yapılan yap-boz haritaları
2. Sınıfta harita çizimi etkinlikleri
3. Haritalara başlık ekleme
4. Tuz haritası yapımı
5. Öğrencilerin sınıfta yere ya da tavana büyük haritalar çizmesi
6. Dünyada gelişen olayları inceleyebilmek için balondan küre yapma
7. Yerel yeryüzü şekillerini gösteren (göl, tepe, nehir) haritalar
8. İnsan eliyle yapılmış yapıları (yol, köprü, sığınak, sosyal faaliyet merkezleri.vb.) gösteren haritalar (Demirtaş, Barth, 1997: 4).

Çocuklara haritanın nasıl yapıldığı hakkında bir fikir elde etmelerine yardımcı olmak için, şu kuşbakışı aktiviteler yapılmalıdır:

1. Ayakkabınızın resmini çizin (Eğer topuklar görünüyorsa bu bir kuşbakışı çizimi değildir.)

2. Bir kuşbakışı tartışması yapın. (Kuşbakışında görülen bazı nesnelerin resimlerini çizdirin ve tarif ettirin.)
3. Sınıfta herhangi bir yere merdiven koyun ve onun altına da çeşitli nesneler yerleştirin. Öğrencilere sadece merdivende ne gördüklerini çizdirin.
4. Öğrenciler bir bilgisayar programı ile çalıştırılabilir. Nesnelerin durumu belirtilebilir (Welton, Mallan, 1988: 333).

Öğrenciler haritalar üzerinde şu faaliyetlerde bulunabilirler:

1. Uzaklıkların bir metre şeridi ile ölçülmesi, bunun kilometreye çevrilmesi, bilinen uzaklıklarla karşılaştırma.
2. Yüzey şekillerinin kavranması; geometrik şekillerin anlamları, çevre çizgilerinin anlatılması.
3. Yüzeylerin milimetreli kağıtla veya basit geometri şekilleri haline konarak hesaplanması; bundan nüfus hakkında sonuç çıkarılması; bilinen memleketlerin yüzölçümleriyle karşılaştırma.
4. Yüzey şekillerinin işlenmesi; dağlar, yükseklikler, çöküntüler, dağ şekilleri, iklim ve ulaşım.
5. Sular: örneğin bir nehirde kaynak, akış doğrultusu, arazinin şekliyle ilişkisi, nehir sistemi, şelaleler, bilinen nehir ve nehir sistemiyle karşılaştırılması.
6. Ulaşım yolları; ulaşımın arazi ile ilişkisi, yollar üzerindeki yerleşim yerleri.
7. Özel bir haritanın genel bir harita içine konması
8. Arazi, nehirler, memleketler arasında karşılaştırma.
9. Harita üzerinde hayali seyahatler.
10. Edinilen bilgilerin bir düzene konması ve sıralanması (Baymur, 1954: 53-54).

Öğrenciler harita üzerinden nerede olduklarını ve çeşitli yerleri bulabilirler. Öğrenciler iki yer arasındaki uzaklıkları bularak, iki yeri harita üzerinde karşılaştırarak harita okumayı öğreneceklerdir (Dreaper, 2000)

2.1.1.3.6. Harita Yapmak

Hazır bir haritayı kopyalamak, çocukların zihninde bölgelerin yerleştirilmesine yardım etmek için yararlı olabilir. Fakat bu etkinlik haritaların kullanma amaçları ve haritanın ne olduğu dışında fazla bir şey öğretmez. Bir çok örnekte eğer öğrenciler farklı yerleri göstermek için renkli parlak pullar ve benzeri şeyler kullanılıyorsa, harita yapma etkinliği haritanın sanatsal boyutu üzerinde duruyor demektir (Welton, Mallan, 1988: 334).

Moffatt'a göre haritalar şu şekilde yöntemlerle yapılabilir:

1. Muşambalar Üzerine Yapılan Haritalar: Duvar haritaları muşambalar üzerine yapılabilir. Haritanın başlıca çizgileri ilk önce kurşun kalemle çizilmelidir. Sonra siyah boya ile üzerinden geçilir. Renklendirilebilir.
2. Resimli Haritalar: Bu haritalar ilköğretimde faydalıdır ve yapılması çok kolaydır. Haritanın esas hatları büyük kalın bir kağıt veya karton üzerine çizilir. Kesilen veya bulunan resimler yerine konur. Kısaca isimleri ve izahları yazılır
3. Kabartma Haritaları: Bu haritalar kum masalarında kilden yada cam macunu, alçı gibi maddelerden yapılır. Kağıt hamuru, tuz ve un haritaları da yapılabilir (Moffatt, 1957: 177-178).

Welton ve Mellon'a göre haritalar çeşitli materyallerden yapılabilir. Bunlar aşağıda sıralanmıştır:

1. Kartonpiyer: Gazeteler parçalara ayrılır ve bir gece suda bekletilir. Duvar kağıdı macununu ince krem şekline gelinceye kadar ılık su ile karıştırılır. Gazete parçaları suyu çıkana kadar sıkılır ve macunun içine karıştırılır. Harita kağıdına uygulanır.
2. Tuz ve Un: 4 kase un ve iki kase tuz ile su karıştırılır ve yoğrulur. Suyu renklendirici ilave edilebilir. Karışım iki ya da üç gün bekletilir.
3. Talaş ve yapıştırıcı: Islatılmış talaş inceltilmiş beyaz yapışkanla biraz karıştırarak çalışma yapabilecek kıvama gelene kadar elden geçirilir.

Düz haritalar her yüzeye çizilebilir, hatta bu işlem kum masasında bile yapılabilir. Kürenin dünyayı her pozisyondan gösterebilme gibi bir avantajı vardır. Küreyi, gazete şeritlerini yapışkanlı solüsyona bastırıp aynı büyüklükteki iki yuvarlak kap üzerine yapıştırarak elde edebilirsiniz. Gazete kağıdı kuruyup, kapların üzerinden çıkarılınca, kaplar birleştirilir ve küre oluşur. Kıta, okyanus ve denizler küre üzerinde boyanarak, belirginleştirilir. Su kabağından, kağıt hamuru ile sertleştirilmiş şişik balon ve kilden yapılmış büyük bir toptan da küre yapılabilir. Kalıplardan yapılmış şekiller öğrencilerin coğrafi terimleri kafalarında canlandırmalarına yardımcı olur. Bu kalıplardan kanal, rezervuar, toprak erozyonu, oda, plato, nehir kaynağı ve ağzı, delta, liman, kanyon, vadi, burun ve yarımada gibi şekiller üretebilir (Demirtaş, Barth, 1997: 6.11).

1926 İlkokul Programı'na göre tarih dersinin öğretiminde John Dewey harita kullanımı ile ilgili olarak şu noktalara dikkat edilmesini tavsiye etmiştir: “Tarih dersinin coğrafya dersiyle denk gitmesine dikkat edilecektir. Öğretim sırasında harita kullanılacak, eğer okulda isteğe uygun harita yoksa öğretmen kendisi renkli tebeşirle siyah tahtaya krokiler çizecektir” (Ata, 2000)

Sosyal bilgiler dersinde özellikle coğrafya konuları, çok kere başka memleketlerden ve here zaman çevrede bulunmayan yabancı şeylerden bahsettiği için harita çok önemlidir. Öğretmen ve öğrenciler de harita yapabilirler. Bu haritalar çoğunlukla teferruatsız, basit çizgilerle meydana getirilmiş taslaklar olacaktır. Bu haritalar öğretmen veya öğrenci tarafından tahtaya, kağıtlara yada deftere çizilebilir. Bunlar sayesinde birtakım bilgileri kısa yoldan not etmek imkanı doğar. Bu haritalar üzerine bilgileri yazı ile olduğu gibi, sembolik resimler ve uygun şekillerle de belirlemek mümkündür (Baymur, 1954: 72-73).

2.1.1.2.7. Harita ve Kürelerin Nasıl Okunup Yorumlanacağını Öğrenme

Aşağıdakiler harita ve kürelerin, ilköğretimdeki çocukların büyüme ve gelişimine dayalı olarak nasıl öğretilbileceği konusunda öğretmenlere yardımcı olacaktır.

Ana Okulu/1.Sınıf

Anaokulu ve 1.sınıfta, harita ve kürelerin kapsamı, çocuklara yakınlık, uzaklık, büyüklük, küçüklük gibi görelî kavramlar ve kuzey, güney, doğu, batı gibi yönlerin kavratılması açısından önem taşır. Öğrencilerin kendi toplum ve ülkelerinin, dünyayla olan bağlantısını anlaması açısından da önemlidir. Önerilen etkinlik ve stratejiler şunlardır:

- 1 Öğrencilerin, hikayelerde bahsedilen büyüklük ve yakınlık gibi görelî kavramları açıklayabilme becerisini geliştirin.
- 2 Sınıfın özelliklerini belirtecek sınıf planı yapın. Bu işi tahta ya da panoda, sınıfın belirleyeceği sembolleri kullanarak yapabilirsiniz.
- 3 Öğrencilere okul binasını gezdirin ve sonra gözlemlerinden faydalanarak, yer üzerinde bir okul planı yapın.
- 4 Büyük bir Türkiye haritası üzerinde, öğrencilerin kendilerinin ya da akrabalarının şimdiye kadar gezip, gördükleri yerleri göstermelerini isteyin.
- 5 Basit bir mahalle haritası yapıp, öğrencilerin oturdukları evi bu harita üzerinde göstermelerini sağlayın.

2.Sınıf

2. Sınıf için beceriler, yol haritası üzerinde yönleri gösterme etkinliğini içerir; dersin amacı; harita üzerinde kuzey, güney, doğu, batı gibi yönleri kullanmak, harita üzerinde Türkiye'yi belirlemek, öğrencilerin yaşadıkları bölgeyi göstermeleri, dünya haritası kullanarak edindikleri bilgilerden ve hikayelerden duydukları ülkeleri belirleyebilmek, harita üzerinde su ve kara ayırımı yapabilmektir. Önerilen etkinlik ve stratejiler şunlardır:

- 1 Öğrencilerin, harita üzerinde okula gelirken kullandıkları yolu göstermelerini sağlayın.
- 2 Pusula kullanarak, sınıfta yönleri göstermelerini sağlayın.
- 3 Okul çevresini resimlemelerini isteyin.

3. Sınıf

3. sınıftaki beceriler şunları kapsar; küre üzerinde pusula kullanarak yön belirleme, harita üzerinde resimli semboller kullanma, ekvatoru ve kutupları gösterme, farklı iklimlerin farkına varma, okyanus, kıta ve sınırları öğrenip, yerlerini belirleme, ülke, şehir ve kasaba arasındaki farklılıkları anlayabilme ve harita ve küre üzerinde göl ve adaları belirleme. Önerilen etkinlik ve stratejiler şunlardır:

- 1 Haritada kullanılan semboller üzerinde tartışın.
- 2 Taslak harita üzerinde, öğrencilerinizden kıta ve okyanusları işaretlemelerini isteyin.
- 3 İklim haritaları üzerinde sıcak ve soğuk ülkelerin birer listesini çıkarmalarını söyleyin.
- 4 Türkiye haritası üzerinde, öğrencilerin işlenen şehirleri göstermelerini isteyin. Öğrencilerin ilgi alanlarına göre çevredeki ev, okul, park, sahil, göl, nehir ve tarihi yerleri belirleyin.

4. Sınıf

Üzerinde durulması gereken beceriler şöyle sıralanabilir; dönenceler arasındaki bölgeleri göstermek, yarı küreleri tanımlayıp, belirlemek, önemli ülke, nehir, ada ve dağları tanımlamak, soğuk ve ılımlı iklimler, ölçek kullanma yağış ve nüfus gibi özel amaçla kullanılan haritaları kullanabilme, coğrafi terimleri kullanma; enlem, boylam, paralel ve meridyeni tanıtmak. Önerilen etkinlik ve stratejiler şunlardır:

- 1 Çeşitli ülkelerin isimlerini içeren bir liste hazırlayın ve öğrencilerin bunlar hangi kıta ve yer kürede yer aldığını bulmalarını isteyin.
- 2 Çeşitli iklim bölgelerinin yaşam özelliklerini yazmalarını isteyin.
- 3 Resimlerle, değişik iklim bölgelerindeki yaşam şekillerinin hangi yönlerden farklı olduğunu gösterin.
- 4 İzmir-Ankara ve İstanbul-Van çiftleri gibi farklı bölgelerden ikişer şehir seçin ve öğrencilerinize iki şehir arasındaki yaklaşık mesafeyi buldurun.

5. Sınıf

Üzerinde durulması gereken beceriler şöyle sıralanabilir; enlem ve boylamı kullanabilme, harita üzerindeki soyut şekil ve sembolleri kullanma, uzaklığı bulmak için ölçek kullanma, haritalarda gösterilen işaretleri, rakımı saptayabilmek için kullanıma, nehirlerin ana kaynaklarını ve döküldükleri yerleri işaretleme, dağılım haritalarıyla ilgili bilgiyi yorumlama ve elle harita çizibilme. Önerilen etkinlikler ve stratejiler şunlardır.

- 1 Enlem ve boylam kullanarak şehirlerin yerlerini saptama.
- 2 Tuz haritası ya da benzeri karışımlarla çeşitli kara ve su şekillerini yapma.
- 3 Haritalar için açıklayıcı bilgi içeren bir metin bulun ve sınıfın her sembol için bir açıklama yapmasını sağlayın.
- 4 Bir enlemi alın ve öğrencilerden bu enlemden geçen ülkelerin adlarını vermelerini isteyin.

6. Sınıf

6. Sınıfta öğrenciler, artık harita ve kürelerden anlar hale gelmişlerdir. Yine de bu becerilerin pekiştirilmesi gerekir. Bu aşamada, bu tür etkinlikler, harita ve kürelerin nasıl yapıldığını ve her çeşidin avantaj ve dezavantajları konusunda bilgi edinilmesini amaçlar. Önerilen etkinlik ve stratejiler şunlardır:

- 1 Öğrencilerinizden çeşitli harita gösterimlerindeki çarpıklıkların sebeplerini açıklamalarını isteyin.
- 2 Öğrencilerinizin dünyadaki çeşitli bölgelerin gösteriminde en açık ve yararlı haritaların hangileri olduğuna karar vermelerini sağlayın.
- 3 Dünyadaki saat farklılıklarını göz önünde bulundurarak, öğrencilerden uluslararası gün çizgisinin her iki tarafındaki günleri tespit etmelerini isteyin.
- 4 Öğrencilerinize, Türkiye'deki nüfus yoğunluğu için nüfus sayım rakamlarını toplamalarını söyleyin ve kendi nüfus haritalarını yapabilmeleri için onlara rehber olun(Demirtaş, Barth, 1997: 5.21).

Haritaları etkili bir şekilde kullanmak ve okumak için öğrencilere çeşitli araçlar sağlayarak bilinmeyen dünyayı anlamaları konusunda öğrencilere yardımcı

olmak gerekir. Her harita kullanma aktivitesi, dil ve grafikler aracılığı ile harita okuma ve anlama becerisini öğrenciye tanıtır ve öğrencide harita okuma alışkanlığını geliştirir (Moore, 2000: 13).

Modern dünyada her şeyin farkında olarak yaşayabilmek için birçok haritayı okuyabilmek gerekir. İyi bir harita çok şey anlatır. Fakat öğrencilere bunların anlamları öğretilmelidir. Öğrenci haritanın çeşidini ayırt edebilmeli, ölçek ve işaretleri bulup anlayabilmeli ve düz haritalar ile küre ve dolayısıyla dünya arasında münasebet kurabilmelidir. Bütün bu bilgilerin bir sınıf veya dersin birkaç saatinde öğrencilere öğretilebileceğini zannetmek doğru değildir. Haritaları iyi okuyabilmek haritalar üzerinde devamlı uğraşma ile yavaş yavaş olur.

Harita, coğrafya araştırmaları ve tarihi açıklamalar için temeldir. Öğrencilere en az üç haritanın okuma ve açıklaması öğretilmelidir. Sosyal bilgiler öğretmeni öğrencilerin zorluklarını halledip eksikliklerini tamamlamaya çalışmalıdır. Örneğin öğrenciler belki merkezi kutup haritalarını bilmiyorlardır. Öğretmen bunları üç türlü harita ile karşılaştırarak gösterebilir (Moffatt, 1957: 182-183).

Harita okumak, geniş ölçüde bir kabiliyet işidir. Öğrencilerin, haritaları iyi bir şekilde anlayabilmeleri için öğretmenin sevk ve idaresi altında birçok defa çalışmış bulunmaları gerekir. Prensip olarak, öğrencilerin haritadan bizzat çıkarabilecekleri bilgiler, onlara hazır olarak verilmemelidir (Baymur, 1954: 52-53).

2.1.1.2.8.Ders Kitaplarındaki Haritalar

Ekonomik, kültürel ve siyasi gelişim düzeyleri ne olursa olsun, ders kitapları, tüm ülkelerin eğitim ortam ve süreçlerinde, etkileri farklı olmakla birlikte belirleyici bir rol oynaya gelmiştir. Ders kitapları, bir müfredatın soyut hedeflerinin somut yansıması olduğu gibi, sınıf içi öğretimi büyük ölçüde belirleyen ve yönlendiren bir öğretim aracı olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Bir aktarım yöntemi olarak ders kitabından öğretim, bugün en yaygın olan öğrenme etkinliğidir. Aynı zamanda ödev-çalışma-tekrarlama-test etme stratejisi

olarak da kullanılır. Bir stratejidir, çünkü öğretme etkinliği ilk öğrenmeden başlayıp test etmeye kadar uzayan bir süreçtir. Ders kitapları, birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar kullanacak materyalleri gösterir. Öğretmeni yönlendirmekle beraber, konuların çerçevesini de belirler. Bu yüzden, özellikle tecrübesiz öğretmenlere çok yardımcı olur. Ders kitabında kullanılan strateji, çoğu ilk okul öğrencisi için etkili olmaz. Ödev-çalışma-tekrar-test etme gibi stratejilere yönelik eleştiriler aşağıda verilmiştir:

1 Bazı öğretmenler sadece ders kitabını materyal olarak kullanırlar. Dersi başka materyallerle zenginleştirmezler.

2 Bazı öğretmenler, belli bir düzeydeki her öğrencinin kitaptaki okuma parçalarını kolaylıkla anlayabileceğini sanırlar. Tabii ki bu, bireysel farklılıklar göz önüne alındığında, kesinlikle doğru değildir.

3 Bazı öğretmenler, bütün kitabı ders yılı içinde bitirmeyi umarlar. Oysa ders kitabını, sayfası sayfasına bitirmek zorunda olmadıklarını anlamak zorundadırlar.

4 Ders kitabı stratejisi öğretmenin yaratıcılığını köreltir, çünkü öğretmen kitaba bağımlı hale gelir. Bu yüzden de, ek kaynaklar arayışı içine girmez (Demirtaş, Barth, 1997: 5.2-4).

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde ders kitaplarına yüklenen anlam çok daha fazla olmakta, ders kitapları çoğu kez öğrencilerin yazılı materyalle ilk, ve hatta zaman zaman da son buluşmalarını sağlamaktadır. Türkiye'de de sosyal bilgiler ve tarih ders kitapları hem öğretilecek bilginin sınırlarını belirlemekte, hem de sınıf içi öğretimde en önemli-hatta tek-öğretim materyalini oluşturmaktadır.

Diğer derslerde olduğu gibi sosyal bilgiler dersinde de öğrencilerin en büyük yardımcısı ders kitaplarıdır. Öğretimde ders kitapları önemli bir yer tutmaktadır (Paykoç, 1991:103).

Tarih kitapları ile tarih öğretmenleri, eski olayları boş yere isim ve tarih kalabalığı arasında gelişiğüzel sıralamak ve çocukların zihinlerini tarihin karışık bir "ambar defteri" haline getirmek alışkanlığından vazgeçmedikçe tarih derslerinden beklediğimiz amaçları elde etmeye imkan yoktur (Ata, 2002: 34).

Tarih Vakfının “Gençlik ve Tarih” adlı araştırması Türkiye, Belçika, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya ve İngiltere’de uygulanıyor. Araştırma sonucuna göre Türk gençlerinin tarih ders kitaplarına en az güvenen grup olduğu ortaya çıkıyor (www.tarihvakfi.org.tr).

Ders kitapları eğitim amaçlarını gerçekleştirmek üzere öğrencinin öğrenme yaşantılarına kaynaklık eden öğretim materyallerinden biridir; en yaygın olarak kullanılan hatta birçok durumlarda tek öğretim materyalidir. Ders kitabı ve içindeki resimler öğretme durumlarında en çok faydalanılan hazır araçlardan birisidir (Halis, 2002: 50).

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nda belirtilen amaçlar doğrultusunda bireyler yetiştirmek için, öğrencinin çoğu zaman tek başvuru kaynağı olan kitapların her bakımdan öğrenci ihtiyacına cevap vermesi zorunludur.

Etkili bir ders kitabı öğrencinin ilgisini çekmeli, öğrencide derse karşı ilgi uyandırmalıdır. Konunun ana hatlarını gösteren resimler, grafikler, hikayeler ve benzeri önemlidir. Kitabın görsel zenginlik içermesi gereklidir. Bunun için renkler, haritalar ve grafikler ilgi çekici, resimler kaliteli, fotoğraflar canlı ve gerçeğe yakın olmalıdır (Kuşoğlu, 2003: 19).

İlköğretim kurumlarımızda okutulmakta olan ders kitapları, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın onayı alındıktan sonra, bakanlığın yayın organı olan Tebliğler Dergisi’nde yayınlanarak kullanılabilir duruma gelmektedir. Ancak genel kanı, hazırlanan ders kitaplarının büyük bir kısmının biçim, tasarım ve içerik açısından tekrar gözden geçirilmesine gereksinim bulunduğu yönündedir.

Ülkemizde ders kitaplarına yönelik birçok eleştiri yapılmaktadır. Müfredat programının uygunluğu, bilgilerin çokluğu veya yanlışlığı, dil ve anlatım, konu ağırlıkları, objektiflikten yoksunluk ve benzeri konular eleştirilmektedir. Bunlara ilaveten bir de ders kitaplarındaki haritalar eklenmektedir (Kuşoğlu, 2003: 20).

Bakanlık, Ders Kitapları Yönetmeliği ile hazırlanacak kitapların nasıl ve ne şekilde olması gerektiğini bir takım kurallara bağlamıştır. Bu yönetmeliğin kapsamına baktığımızda ders kitaplarının görsel açıdan zenginleştirilmesine yönelik bazı uygulamalara da yer verildiğini görüyoruz. Dersin ve konuların özelliklerine göre yazı, fotoğraf, resim, karikatür, tablo, grafik, şema, plan, harita gibi öğretime yardımcı unsurların kitaplarda yer alması istenirken bu öğelerin, metinlerin kolay kavranmasını sağlayacak biçimde, uygun yerlere konularak gerekli açıklamaların yapılması, baskılarının açık, net, estetik ve anlaşılır olması ve mümkün olduğunca kaliteli kağıda basılması gerektiği yönetmelik kapsamında dikkat edilmesi gereken hususlar olarak belirtilmiştir (Tebliğler Dergisi, 1995).

Ders kitabı veya ders aracı hazırlamak çok önemlidir. Materyal hazırlama ve tasarım ilkelerine uygun öğretim materyali hazırlamak; öncelikle bilgi ister, emek ister ve zaman ister. Zamanın boşa gitmemesi ve emeğin değerlendirilmesi için hazırlanacak materyalin kullanılır olmasında kısaca:

1. Verilecek bilgi tam ve doğru olmalı.
2. Alıcı en az çaba ve en kısa zamanda kavrayabilmeli.
3. Konuyu meydana getiren unsurlar bütünlük arz etmeli.
4. En az maliyetle elde edilmeli.
5. Kolay kullanılır olmalı.
6. Materyal içindeki unsurlar arası uyum olmalı.
7. Kullanılan renkler uyumlu olmalı, abartılı olmamalı.
8. Objeler ilk bakışta kavranabilmeli, karmaşık olmamalı.
9. Kullanım alanı dışında yeterli boşluk bırakılmalı.
10. Resim, çizim, yazı ve renkler öğrencilerin yaşına uygun olmalı.
11. Kullanılan yazı açık ve net olmalı, kolay algılanmalı.
12. Resimlerde; çizimlerde ve yazılarda dikkat çekilmek istenilen yerler, değişik renklerde yer gösterilmelidir (Şimşek, 1997: 68-69).

Resim sözel mesajların öğrenciler için anlaşılmasında ve somutlaştırılmasında en yaygın olarak kullanılan öğretim materyalidir. Sözel olarak anlatılması zor olan bir kavram resim, harita, portre, minyatür ve benzeri

materyallerle kolayca öğrenciye anlatılır. Resim öğrencinin kavramı anlamlandırmasına, yorumlamasına ve kavramlar arası ilişkileri görmesine yardımcı olur. Öğretimde resim kullanımı öğrenci dikkatinin çekilmesinde ve korunmasında etkin bir yöntemdir. Resim kullanımının diğer bir avantajı ise, bunların kolaylıkla sınıf ortamına taşınması ve öğretmen ve öğrenci tarafından üretilmesidir. Bunların oluşturulması, çoğu zaman, gelişmiş teknolojilerin kullanılmasını gerektirmez (Kuşoğlu, 2003: 20).

Resim, fotoğraf, grafik, şema, plân, harita ve benzeri unsurların yerleştirilmesinde, görünümün yanı sıra, eğitcilik ve öğreticilik vasfına da önem verilir. Baskıların açık, net, estetik ve anlaşılır olması sağlanır (Ders Kitapları Yönetmeliği).

Resim, harita, grafik ve şekil gibi görsel malzemenin ders kitaplarında kullanılmasında dikkat edilmesi gereken ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından da kabul edilen ilkeler şunlardır:

1. Başlıklar görsel tasarım ilkelerine uygun verilmelidir.
2. Öğretime yardımcı unsurlar, öğrencinin gelişim basamaklarına ve konulara uygun olmalıdır.
3. Öğretime yardımcı unsurlar estetik yönden uygun, net ve temiz baskılı olmalıdır.
4. Varsa istatistiki bilgiler en son bilgileri yansıtmalıdır.
5. Öğretime yardımcı unsurlar eğitim durumuna ilgi çekicilik getirmelidir. (Renklerde gerçekçilik, sayfa düzenleme, iyi algılama için büyüklük, ilişkisiz ayrıntılardan kaçınma)
6. Öğretim yaprakları düzenlenmelidir.
7. Her bir metin mantıksal bir bütün içerisinde düzenlenmelidir.
8. Bölüm uzunlukları işlenen konuların önemine uygun olmalıdır.
9. Yazı stili kolay okunabilir biçimde, süsten arınmış ve sade olmalıdır.
10. İçindekiler listesi doğru ve yeterince ayrıntılı olmalıdır.
11. Resim, harita, grafik ve benzeri unsurlar gerekli yerlerde kullanılmalıdır.

12. Resim, harita, fotoğraf ve benzeri unsurlar bölümün içeriğine uygun olmalıdır.
13. Resim, harita ve benzeri unsurlar doğru ve anlaşılır olmalıdır.
14. Resmin, haritanın, fotoğrafın ve benzeri unsurların başlığı ve alt yazıları açık ve doğru olmalıdır.
15. Resimlerde özellikle vurgulanması gereken elemanlara dikkat çekilmelidir.
16. Kitabın giriş bölümünde dersin önemine ilişkin açıklamalar yer alabilir. (Neden bu dersi alıyoruz? Bu kitabı ve bu dersin bize katkısı nedir? Bu kitaptan nasıl yararlanacağız?)

Ders kitapları görsel ve biçimsel teknik düzen açısından geliştirilebilir. Olmalı ve özellikle resim, harita, grafik ve tabloların sayısı artırılarak bunların öğrenci ilgi ve düzeyine uygun olması gerekmektedir. Aynı zamanda ders kitaplarında yararlanılan grafik, harita, şema ve tablo gibi görsel unsurlar konu ile ilgili olmalı, metinde yazılanları desteklemeli, kaliteli basılmalı, yazıların büyüklüğü öğrenci düzeyine uygun olmalı, kullanılan renkler canlı ve dikkat çekici, öğrenciye motive edici olmalıdır (Şahin ve diğerleri, 2001:19-20).

Atasoy tarafından yapılan bir araştırmaya göre ders kitaplarında, ünitelerin daha iyi anlaşılmasını sağlayacak görsel öğelere (resim, fotoğraf, şekil, şema, grafik, tablo ve benzeri) yer verildiği görüşlerine katılma düzeyleri orta düzeyin altında bulunmuştur (Atasoy, 2003: 12).

Coğrafya Ders Kitaplarının İncelenmesi adlı konferansta haritalarla ilgili olarak aşağıdaki notlar ortaya konmuştur:

1. Haritalar yeniden kolaylıkla yerleştirilebilmek için tek parça kağıtlar halinde basılmalıdır.
2. Her bir harita, kullanılan bilgilerin tarihini açık bir şekilde göstermelidir.
3. Semboller, işaretler ve renklendirme bütün kitapta ve takımda aynı şekilde olmalıdır.

4. Haritalar, karışıklığa meydan verecek şekilde haddinden fazla şeyi içine almamalıdır. Ama aynı zamanda ciddi şekilde doğruluktan uzak olacak kadar da basitleştirilmiş olmamalıdır.
5. Genelleştirme doğru olmalıdır. Tanıtma açık ve estetik bakımdan hoş olmalıdır.
6. Eğer hepsi bir arada basılırsa, uluslar arası anlayışın gelişmesinde bir araç olarak değeri artar. Buna rağmen hazırlama güçlükleri bunu imkansız yapabilir.
7. Takım haritalar, her haritaları ayrı ayrı açıklayan metinlerle tek bir sayfa veya birkaç sayfa tutan temel istatistiklerle birlikte basılmalıdır.
8. Haritalarda, konferans tarafından tavsiye edilen toponomi kaideleri göz önünde tutulmalıdır. Bu konferansta kabul edilen toponomi (mahalli isim politikası) ile ilgili olarak yaygın olarak kullanılan isimlerin orijinallerinin verilmesi, atlasın indeksinin, gerekirse ismin resmi ve mahalli sözlerini fonetik telaffuzlarıyla göstermesi tavsiye edilmiştir (Coğrafya Ders Kitaplarının Yeniden İncelenmesi, 1965: 34-35).

Topoğrafik haritalara ve öbür haritalara ek olarak, kartograflar tarafından kullanılan materyalin ilk kaynaklarından biri istatistikle ilgili bilgilerdir. Herhangi bir memlekette ve bütün olarak Avrupa'da daha çok bu materyal sadece coğrafya değil aynı zamanda başka bilgi alanlarında (meteoroloji, pedagoji, liguistik, tarih ve benzeri) bilim adamlarının araştırma yapmalarının bir sonucu olarak, çeşitli haritalar, çeşitli bilgilere ihtiyaç göstermektedir. Sık sık bu bilgilerin analiz edilmesi ve birbiriyle olan ilişkilerin tayini de gereklidir.

Ders kitaplarında ve atlaslarda bulunan eksik ve yanlışların esas sebeplerinden birinin bugünkü yararlı materyalin, yeterli derecede kullanılmayışından ileri geldiğini kabul ederek ve materyali kartografik şekilde toplama, inceleme ve sunma görevinin karışık bir şey olduğunu ve güçlüğüne anlayan Coğrafya Ders Kitaplarının İncelenmesi ilgili komite aşağıdaki hususların yapılmasını istemektedir:

1. Bütün kaynak malzemenin seçiminde, çevrilmesinde, genelleştirilmesinde ve tanımında coğrafyacı ve kartograf arasındaki yakın işbirliğinin önemine değeri vermek.
2. Her genelleştirmenin değerlendirilmesini kontrol etme gerekliliği üzerinde durmak.

Sadece, kaynak materyali veya bu materyalin bütün kaynakların etrafı bir listesinin sağlamanın imkansız olduğunu idrak eden komite, uluslar arası kuruluşlar, devletler, onların çeşitli daireleri, özel teşebbüsler, istatistik milli enstitüleri ve başka ilgili kurumlar ve merkezler tarafından yayınlanan atlaslar ve ders kitapları gerekli olan o günkü ve doğru kaynak materyalin değiş-tokuşu teşvik edilmesini ve kolaylık gösterilmesini tavsiye etmektedir (Coğrafya Ders Kitaplarının Yeniden İncelenmesi, 1965: 36-37).

Dance'a göre "haritalar öğretmenin sınıfta yapacağı sonsuz egzersizler için çok faydalı bir alettir. Ve mümkünse duvar haritaları, okul kitabı haritaları ve atlaslar aynı anda sınıfta bulundurulmalıdır" (Dance Çev.Horasanlı, 1971).

Ata (2000:355)'nın Türk Romanlarında Tarih Öğretmeni Tipolojisi adlı eserinde, roman karakteri Kâmil Bey, tarih dersinin öğretiminde harita ve duvar haritalarının önemini kavramıştır. Kâmil Kaya: "Avrupa haritasını göndermediler." diye inleyen bir tarih öğretmenidir. Tarihi görsel malzemeler ile öğretiminin önemini şu cümlelerle vurgulamaktadır:

" Yalnız haritalar mı kardeşler, elimizin altında şöyle bol bol gravür, resimler, fotoğraflar falan olmalı. Mısır dedik mi Allahım, ben size Firavun mezarlarını, Bizans dedik mi Ayasofya'yı her yanıla gösterebilmeliyim. Selçuklu deyince köprüleri, kervansarayları... Bakın işte, tarih kitabınızda Selçuklu İmparatorluğu diye bir şey çizilmiştir, ancak koskoca imparatorluk neyle çevrili, bu yok. Bir iki nehir, bir iki göl resm edilmiş, o kadar. Bunlar dışında ne yaylalardan, ne dağlardan haber var. Bilhassa komşular, hiç. Ne yazıyor şurada okunmuyor bile. İmparatorluk diye gözümüzde canlanan mücerret, yani soyut kocaman bir boşluk. Bu imparatorluğun hiç mi bölgeleri, şehirleri yoktur. İsfahan nerede biter, Hamedan nerede başlar, değil mi ya?..."

Kâmil Kaya'nın bu cümleleri adeta günümüz tarih öğretmenlerinin tarih kitaplarındaki resimlerin ve haritaların ilkeliliği hakkındaki şikayetlerine tercüman olmaktadır. Kâmil Kaya harita yokluğunun bir çaresini bulmuştur. Tahtaya bölgenin haritasını eliyle çizer ve öğrencilerden düşleriyle bu çizgilerin içlerini doldurmasını ister (Ata, 2000:355).

Tarih haritalarının ya çok karışık ifadelerle dolu olası, ya da çok fazla bilginin bir harita üzerinde verilmeye çalışılması, bu araçların fonksiyonlarını yerine getirmelerini engellemektedir. En az üç haritaya yerleştirildiği görülmektedir. Bu durum özellikle okul haritaları ve atlaslarında eğitime elverişli olamayan bir görünüm yaratmaktadır. Gerçi, iki tarih arasındaki olayları gösteren bir haritada, değişen hudutları ve bu iki tarih arasındaki yılları göstermek mümkün olabilir ise de bu haritada, kültürel kurumlarla, iktisadi ve beşeri bilgi ve hareketleri, askeri hareketi işaret ve oklarla göstermek büyük karışıklıklara sebep olabileceği gibi, ilgisizliğe ve yararın en az düzeye inmesine sebep olabiliyor (Dağtekin, 1977: 11).

Kuşoğlu tarafından Liselerde okutulan Tarih ders kitaplarındaki haritalar incelenmiş ve haritalar eğitim-öğretim ihtiyacına cevap verecek düzeyde bulunmamıştır. Bazı haritalarda renk, yazı ve sınır belirgin olmadığı için incelenememiştir. Bazı haritalarda yerleşim yeri ve sınır diye bir ayırım yapılmamış, kullanılan işaretleri anlamlandırmak oldukça güç. Ayrıca mekan kavramının yerleşmesine yardım edeceği düşünülen haritalarda yapılan savaşlar hangi coğrafyada oluyor belli değil. İncelenen kitaplardaki haritaların öğretime katkısının pek olmadığı açıktır. Haritaların renk, yazı, baskı kalitesi, dikkat çekicilik, metni yansıtmama, hedef davranışlara uygunluk, konularla paralellik gibi unsurlar bakımından eğitim-öğretim amaçlarına uygun olduğunu söylemek oldukça güç (Kuşoğlu, 2003: 26-34).

Bu incelemenin genel olarak sonuçları şu şekilde ifade edilmiştir:

1. Ders kitaplarındaki haritalar konu metinlerini yansıtmadığı söylenebilir.
2. Ders kitabındaki haritalar konular bakımından birbirini tamamlar nitelikte değil denilebilir .
3. Haritaların hedef davranışlara uygun olmadığı söylenebilir.

4. Haritaların öğrencilerin ilgisini çekecek düzeyde olmadığı söylenebilir.
5. Haritaların yazı, baskı kalitesi, renk uyumu açısından teknolojiyi yansıtmadığı söylenebilir (Kuşoğlu, 2003: 45-47).

Milli Eğitim Bakanlığı Yayınlarına ait 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında 1. haritada Istranca yazısı yerine Yıldız yazılmış, fakat izi belli olmaktadır. Yunanistan yazısı üst üste biri küçük diğeri altta büyük punto ile olmak üzere iki defa yazılmıştır. Yukarı-Murat Van Bölümü yazısı sonradan eklenmiş gibi görünmektedir (Şenünver ve diğerleri, 2001: 11) 12. harita ile ilgili olarak; yazılı metinde “Erivan” yazarken, harita üzerinde “Revan” şeklinde yazılması doğru değildir (Şenünver ve diğerleri, 2001: 73). Ders kitabında 103-104. sayfalarda yer alan Osmanlı-Rus İlişkileri konusunda (bk. Harita 17) yazısı bulunmasına rağmen ders kitabında Harita 17 adında bir harita bulunamamıştır. Kitapta sırasıyla Harita 16, 102.sayfada, Harita 18, 115.sayfada yer almaktadır. Harita 17 bu iki haritanın arasında değil, kitabın hiçbir yerinde yoktur (Şenünver ve diğerleri, 2001: 102-115).

Celal AYDIN ve diğerlerine ait 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında iki adet “Harita 16” adında harita bulunmaktadır. İsimleri şöyledir:

Küçük Kaynarca Antlaşması’na göre Osmanlı Devleti’nin Rusya sınırı

Berlin Antlaşması’ndan sonra Osmanlı Devleti’nin Avrupa’daki sınırları

Her ikisinin de Harita 16 olarak adlandırılması oldukça yanlış bir uygulamadır (Aydın ve diğerleri, 2000).

Cemalettin ŞAHİN ve Hamdi GÖZE’ye ait 7. sınıf Sosyal bilgiler ders kitabındaki 3.haritada Kaçkar Dağı “Kaçkaç Dağı” şeklinde yanlış yazılmıştır (Şahin, Göze, 2000: 13). 9. haritada Niğde il merkezinin işareti yer aldığı halde isminin yazılması unutulmuştur (Şahin, Göze, 2000: 44). 20. haritada ise ölçek bulunmamaktadır (Şahin, Göze, 2000: 118)

Kemal KARA ve diğerlerine ait 7. sınıf Sosyal bilgiler ders kitabındaki 22. harita bir fiziki harita mı yoksa bir siyasi harita mı belirgin değildir. Nehirlerin yeri

hep yanlış gösterilmiştir. Özellikle Tuna nehrinin yeri tamamen yanlıştır. Renklerin anlamları lejantta verilmelidir.(Kara ve diğerleri, 2001: 138)

Bağımlı ve bağımsız olarak, Türkiye’de çizilen veya hazırlanan bütün haritalarda, Genel Türk Tarihi ve Türkiye ile İslam Tarihi hakkındaki bilgilerimizi tazelemek ve geliştirmek amacı güdülmüştür (Dağtekin, 1986: 22) .

Ders kitaplarındaki haritaların daha etkili ve kullanılabilir hale getirilmesi için Kuşoğlu tarafından aşağıdaki öneriler belirlenmiştir:

1. Ders kitaplarındaki haritalar, öğrenci ihtiyaçlarına cevap verecek, pedagojiyi ve teknolojiyi yansıtacak biçimde harita bilgisi kurallarına göre hazırlanmalıdır.
2. Harita bilgisi dersine ya da konusuna daha çok önem verilmelidir.
3. Ders kitaplarına öğrencilerin bilgilerini uygulayabilmeleri ve yaratıcılıklarını geliştirebilmeleri için hiçbir bilginin olmadığı dilsiz haritalar konmalıdır.
4. Kültür ve medeniyete ait bilgilerin yerleşmesi için ders kitaplarına kültür ve medeniyet unsurları olan cami, kilise, kervansaray, sur, köprü ve benzeri resimleri bulunduğu resimli haritalar konulabilir.
5. Mekan kavramının doğru verilebilmesi için alan koruyan haritalar çizilebilir.
6. Haritalarda yerleşim yerlerinin eski ve yeni adları birlikte verilebilir.
7. Konuların daha iyi anlaşılabilmesi ve mekan kavramının yerleşmesi için, ayrıca bir devletin var olduğu süre boyunca geçirdiği aşamaları gösteren ardışık haritalar yapılabilir.
8. Talim Terbiye Kurulu Kitap İnceleme Komisyonu kitapları incelerken daha titiz davranabilir ve eğitim-öğretim hedeflerine uygun olmayan kitapların kullanılmaması sağlanabilir.
9. Ülke çağındaki öğretmen ve öğrencilere kitap ve içindeki görsel malzemelerle ilgili eleştirileri ve önerileri sorulabilir.
10. Kitap yazarları için, ders kitabı hazırlama konusunda ileri olan ülkelerin kitaplarını inceleme zorunlu tutulabilir.

11. Kitaplar tek bir yazar yerine psikolog, pedagog, branş öğretmenleri, grafiker, harita uzmanı ve benzeri çeşitli uzmanlardan oluşan komisyonlar tarafından yazılabilir.
12. Kitaplar hazırlarken öğrencilerden oluşan bir grup görüşlerini açıklamak üzere kitap hazırlama komisyonunda yer alabilir (Kuşoğlu, 2003:49-50)

Ders kitaplarındaki haritalar, kullanılabilirlikleri, renk, yazı, baskı kalitesi, pedagojiye uygunlukları gibi konularda eğitime ne derecede katkı sağlamaktadır? Buna benzer sorulara cevap bulabilmek için İlköğretim okulu 7.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki haritalar incelenmiştir.

2.1.1.3.9. İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarında Harita Kullanımı İle İlgili Bilgi Ve Açıklamalar

İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler dersi öğretim programları 4, 5, 6 ve 7. sınıflardan oluşmaktadır. Her sınıfın öğretim programlarında harita bilgisi ve harita kullanımına ilişkin çeşitli bilgi ve açıklamalar bulunmaktadır. Özellikle derslerin işlenişinde haritaların kullanılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Programında harita bilgisi ile ilgili konulara yer verilmiştir. Bu konulara hem “Yakın Çevremiz” hem de “İlimizi ve Bölgemizi Tanıyalım” ünitelerinde rastlanmaktadır.

Yakın Çevremiz adlı üniteye yer alan harita bilgisi ile ilgili konular şunlardır:

A-Yakın çevremizi tanıyalım

- 1.Yakın çevremizi tanımanın önemi
- 2.Sokağımız,caddemiz,mahallemiz ve semtimiz,köyümüz (adresimiz)
- 3.Yönler
- 4.Pusula ve diğer yöntemlerle yönlerin belirlenmesi
- 5.Kroki,çizimi ve yararları (Yakın çevremizin krokisini çizelim)
- 6.Ölçek ve ölçek çeşitleri

B-Plan

- 1.Plan ve kullanım alanları
- 2.Sınıfımızın planını yapalım

Yakın Çevremiz adlı ünite harita bilgisi ile ilgili konuların özel amaçları şu şekildedir:

1. Yön bilgisi
2. Yön bulma yöntemleri bilgisi
3. Yön bulabilme
4. Kroki bilgisi
5. Krokinin yararlarını kavrayabilme
6. Kroki çizibilme
7. Ölçek çeşitleri bilgisi
8. Plan bilgisi
9. Planın kullanım alanlarını tanıyabilme
10. Sınıf planını yapabilme
11. Ölçek ve planın önemini kavrayabilme

İlimiz ve Bölgemizi Tanıyalım adlı ünite harita bilgisi ile ilgili konular şunlardır:

A-Harita

1. Harita ve çeşitleri (genel haritalar, özel haritalar)
2. Haritanın yönleri
3. Harita özel işaretleri
4. Haritadan yararlanma
5. Atlas kullanımı ve atlastan yararlanma

B-Yurdumuzun hangi il ve bölgesinde yaşıyoruz? (Türkiye'nin idari bölünüşüyle ilgili genel bir açıklamadan sonra yurdumuzun, coğrafi bölgeleri isim olarak belirtilecek, konu harita ile pekiştirilecektir)

İlimiz ve Bölgemizi Tanıyalım adlı ünite harita bilgisi ile ilgili konuların özel amaçları şu şekildedir:

1. Harita çeşitleri bilgisi
2. Harita okumayla ilgili temel işaretler bilgisi
3. Haritalardan yararlanmanın önemini kavrayabilme
4. Haritada yön bilgisi

5. Atlas kullanım bilgisi
6. Atlasta yararlanmanın önemini kavrayabilme
7. Atlas kullanabilme
8. Atlas kullanmaya istekli oluş
9. İlimiz ve bölgemizi gösteren haritayı okuyabilme

“Tarih, İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu” adlı ünite harita kullanımı ile ilgili olarak sadece; “Tarih, İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu ünitesiyle ilgili haritaları okuyabilme” amacı yer almaktadır.

İlköğretim Okulu 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Müfredat Programında harita kullanımı ve haritaları okuyabilme ile ilgili olarak iki amaca yer verilmiştir:

1. Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk ünitesiyle ilgili haritaları okuyabilme
2. Türkiye’nin Dünya üzerindeki yerini tanıyabilme

5. Sınıf Sosyal Bilgiler Müfredat Programında konuların listesi verilirken aynı zamanda bazı konularda haritaların kullanılmasına ilişkin açıklamalar bulunmaktadır. “Güzel Yurdumuz Türkiye” adlı ünite Türkiye’nin iklimi ve etki alanları konusunda harita kullanımına ilişkin olarak “Akdeniz iklimi, Karadeniz iklimi ve karasal iklimin özellikleri ile bu iklimlerin yurdumuzdaki etki alanları haritadan da yararlanarak belirtilecektir” ve Türkiye’nin akarsuları ve gölleri konusunda “başlıca akarsular ve göller harita üzerinde gösterilecek” açıklamaları yer almaktadır. “İslamiyetin Doğuşu, Yayılışı ve Türkler” ünitesinde de İslamiyetin yayılışı konusunda “Hz. Muhammed, Dört Halife, Emeviler ve Abbasiler dönemlerinde İslamiyetin yayılışı haritaya dayalı olarak işlenecektir” ifadesi bulunmaktadır.

İlköğretim Okulu 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Müfredat Programında harita kullanımı ve haritaları okuyabilme ile ilgili olarak şu amaçlar bulunmaktadır:

1. Model küre üzerinde kıtaların ve okyanusların yerini gösterebilme
2. Türkiye Tarihi ünitesi ile ilgili haritaları okuyabilme
3. Moğollar ve Diğer Türk Devletleri ile ilgili haritaları okuyabilme
4. Yurdumuzun nüfus dağılımını gösteren haritayı okuyabilme
5. Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu ünitesi ile ilgili haritaları okuyabilme

6. Sınıf Sosyal Bilgiler Müfredat Programında konuların listesi verilirken aynı zamanda bazı konularda haritaların kullanılmasına ilişkin açıklamalar bulunmaktadır. Coğrafya ve Dünyamız adlı ünite harita kullanımına ilişkin olarak, Kıt'alar ve Okyanuslar konusunda “kıt'alar ve okyanusların yeryüzündeki dağılışı üzerinde durulacak, konular öğretime yardımcı unsurlarla pekiştirilecektir”; Moğollar ve Diğer Türk Devletleri adlı ünite “Moğollar Altın-Ordu Devleti Timur Devleti Babür Devleti Akkoyunlular Karakoyunlular devletlerinin merkezleri ve egemen oldukları bölgeler harita üzerinde gösterilecek” ve Türkiyemiz adlı ünite Yurdumuzda nüfusun genel dağılışı konusunda “seyrek ve sık nüfuslu yerler ve nedenleri üzerinde durulacak, konu ilgili haritalarla pekiştirilecektir” açıklamalarına yer verilmiştir.

İlköğretim Okulu 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Müfredat Programında harita kullanımı ve haritaları okuyabilme ile ilgili olarak şu amaçlara yer verilmiştir:

1. Karadeniz Bölgesini gösteren haritayı okuyabilme
2. Marmara Bölgesini gösteren haritayı okuyabilme
3. Ege Bölgesini gösteren haritayı okuyabilme
4. Akdeniz Bölgesini gösteren haritayı okuyabilme
5. Güneydoğu Anadolu Bölgesini gösteren haritayı okuyabilme
6. Doğu Anadolu Bölgesini gösteren haritayı okuyabilme
7. İç Anadolu Bölgesini gösteren haritayı okuyabilme
8. Türkiye'nin coğrafi bölgelerini gösteren haritayı okuyabilme
9. İstanbul'un Fethi ve Sonrası" ünitesi ile ilgili haritaları okuyabilme
10. Avrupa'da yeniliklerin yapıldığı ülkeleri harita üzerinde gösterebilme
11. "17 ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti" ünitesi ile ilgili haritaları okuyabilme
12. "19 ve 20. yüzyıllarda Osmanlı Devleti" ünitesi ile ilgili haritaları okuyabilme

İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Öğretim Programı harita kullanımı ve haritayı okuyabilmeye hem amaç çerçevesinde hem de konuların işleniş kısımlarında oldukça önem vermiştir. Fakat harita bilgisi konusu başlı başına bir konu olarak sadece 4. sınıf programında yer almaktadır. Aslında bu konu daha ileriki sınıfların programında yer almalıdır.

III. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırmanın evreni, örneklem durumu, veri toplama teknikleri ve verilerin çözümlenmesi konuları açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, anket – survey yöntemi uygulanmıştır. Araştırma genellikle ankete dayanan veriler üzerinde yürütülmüş; bunun yanında, literatür taraması ile elde edilen bilgiler de kullanılmıştır.

Evren

Bu araştırmanın evrenini, Kayseri il genelinde 2003-2004 eğitim-öğretim yılında öğretime açık bulunan resmi ilköğretim kurumlarında görevli sosyal bilgiler öğretmenleri ile bu okullarda okuyan 8.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.

Örneklem

2003-2004 eğitim-öğretim yılında Kayseri şehir ilköğretim okullarında görevli sosyal bilgiler öğretmenleri ile bu okullarda 8.sınıf okuyan öğrenciler örneklem olarak alınmıştır.

Veri Toplama Teknikleri

Bu araştırmada kullanılacak verileri toplamak üzere, ilköğretim okullarında sosyal bilgiler dersini okutan sosyal bilgiler, tarih ve coğrafya öğretmenleri ile 8.sınıf okuyan öğrencilere uygulanmak üzere, uzmanların yardımıyla anket hazırlanmıştır. Öğretmenlere ayrı ve öğrencilere ayrı olmak üzere iki farklı anket hazırlanmıştır. Hazırlanan anket taslakları Eylül 2003'de Kayseri şehir merkezinde bulunan Kadir Has, A. Halim Bezircilioğlu ve 24 Kasım İlköğretim Okullarındaki sosyal bilgiler dersini okutan öğretmenler ile 8.sınıfta okuyan öğrencilere uygulanmıştır.

Ankette yer alan sorular alan kapsama yeterliliği, kullanılan kavramların ve soru biçimlerinin anlaşılabilirliği bakımından sınıp gerekli düzeltmeler yapılarak son şekli verilmiştir.

Ankette 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritalarla ilgili sorulardan başka, sosyal bilgiler öğretmenlerinin görev yaptığı okul, mesleki kıdem, en son mezun olunan eğitim kurumu durumunu belirleyen sorular sorulmuştur. 8.sınıf öğrencilerine ise, öğrenim gördüğü okul, Sosyal bilgiler dersinden hoşlanma, sosyal bilgiler dersi karne notu, sosyal bilgiler derslerinde atlas ve harita kullanma durumunu belirleyen sorular sorulmuştur.

Verilerin Çözümlemesi

Literatür taraması suretiyle elde edilecek veriler, konularına göre düzenlenmiş ve yorumlanmıştır.

Ankette 7.sınıf ders kitaplarında yer alan haritaların kullanılabilirliğine ilişkin sorulara verilen cevaplardan elde edilen verilerin çözümlemesinde ve istatistiksel değerlendirilmesinde khi-kare testi kullanılmıştır. Elde edilen veriler Epi-Info 5 programı aracılığı ile bilgisayara girilmiş, SPSS 10.0 istatistik programı ile değerlendirilmiştir.

Öğretmenler için hazırlanan anket ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliğinin hesaplanması amacıyla Cronbach Alfa Katsayısı (Alfa Yöntemi) ile SPSS 10.0 istatistik programında ölçüldü. Alpha (Alfa) katsayısı 0.96 olarak bulunduğu için $(0.80 \leq \alpha < 1.00)$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir) öğretmenler için hazırlanan anket ölçeği güvenilir bulunmuştur (Özdamar, 2002:673).

Öğrenciler için hazırlanan anket ölçeğinin Alfa katsayısı 0.72 olarak bulunduğu için bu ölçek de oldukça güvenilir bir ölçek olarak ortaya çıkmıştır.

Çünkü Özdamar'a göre (Özdamar, 2002:673) Alfa Katsayısı:

$0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir.

$0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir.

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

İlköğretim okullarında görevli sosyal bilgiler öğretmenleri ile 8.sınıf okuyan öğrencilerin görüşleri (beklentileri) ve bu görüşleri değerlendirmeleri arasındaki bir ilişki olup olmadığını sınamak için khi-kare testi kullanılmıştır.

IV. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalara İlişkin Olarak Öğrenci Görüşleri İle İlgili Bulgular ve Yorumlar

Tablo 3. Kayseri İl Merkezinden Seçilmiş 10 İlköğretim Okulundaki 7.sınıf Öğrencilerinin, Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Haritaların Nitelikleri ve Kullanılabilirlik Durumlarına İlişkin Görüşlerinin Genel Dağılımı

Kriterler	Evet		Hayır		χ^2	P
	Sayı	%	Sayı	%		
Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Ders Kitabında Yer Alan Haritalardan Yararlanma Durumu	546	84.8	98	15.2	311	P<0.05
Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Haritaların Yararlı Olduğuna İnanma Durumu	515	80.6	124	19.4	239	P<0.05
Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Haritaların Öğrencilere Sosyal Bilgiler Dersini Sevdirmeye Durumu	381	59.5	259	40.5	23	P<0.05
Öğrencilerin ders çalışırken ve sınavlara hazırlanırken ders kitabındaki haritalardan yararlanma durumu	295	46.1	345	53.9	3.9	P<0.05
Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere ders kitabındaki haritaları çizdirme durumu	459	71.5	183	28.5	119	P<0.05

Öğrencilere göre Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların konularla ilgili olma durumu	564	87.9	78	12.1	368	P<0.05
Öğrencilerin ders kitabındaki haritaları, konuyu işledikten sonra rahatlıkla anlayabilme durumları	444	69.3	197	30.7	95	P<0.05
Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların öğrencileri başka kaynaklara özendirme durumu	272	42.6	367	57.4	14	P<0.05
Öğrencilerin Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalarla uğraşırken ekleme yapma durumları	235	36.6	407	63.4	46	P<0.05
Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların öğrencilerin ilgisini çekme durumu	427	66.8	212	33.2	72	P<0.05
Öğrencilerin öğretmen yardımı olmadan ders kitabındaki haritaları anlayabilme durumları	345	53.8	296	46.2	4	P>0.05
Öğrencilere göre haritaların işaretlere (lejant) yer verme durumu	445	69.9	192	30.1	100	P<0.05
Öğrencilere göre haritaların ölçeğe yer verme durumu	525	82.0	115	18.0	263	P<0.05
Öğrencilere göre haritaların başlıklarının bulunma durumu	506	79.2	133	20.8	217	P<0.05
Öğrencilere göre haritaların dış çerçevelerinin bulunma durumu	483	75.6	156	24.4	167	P<0.05

Öğrencilerin ders kitabında bulunan haritalardaki renklendirmeleri anlayabilme durumu	485	75.7	156	24.3	169	P<0.05
Öğrencilere göre ders kitabındaki haritaların renklerinin güzel olma durumu	420	65.6	220	34.4	63	P<0.05
Öğrencilere göre ders kitabındaki haritaların yazı ve rakamlarının okunabilme durumu	468	72.8	175	27.2	134	P<0.05
Öğrencilere göre Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların büyüklüklerinin birbirine eşit olma durumu	303	47.5	335	52.5	1.6	P>0.05
Öğrencilere göre haritaların estetik açıdan hoş gitme durumu	330	51.5	311	49.5	0.5	P>0.05
Öğrencilere göre haritaların büyüklüklerinin normal olma durumu	461	71.8	181	28.2	122	P<0.05
Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların öğrencileri harita çizimine özendirme durumu	318	49.7	322	50.3	0.03	P>0.05
Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalarda yer alan şekillerin öğrenciler tarafından anlaşılabilme durumu	393	61.5	246	38.5	34	P<0.05
Sosyal Bilgiler ders kitabında resimli harita bulunma durumu	334	52.1	307	47.9	1.1	P>0.05
Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalarda öğrenciler tarafından yanlış bilgiye rastlanma durumu	193	30.0	449	70.0	102	P<0.05

Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalarda öğrenciler tarafından yazım ve imla kuralına aykırı duruma rastlanma durumu	194	30.4	444	69.6	98	P<0.05
--	-----	------	-----	------	----	--------

Tablo 3’de öğrencilerin Sosyal Bilgiler ders kitaplarından yararlanma durumlarına bakıldığında, yararlananların oranı % 84.8, yararlanmayanların oranı ise % 15.2 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3’de öğrencilerin Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların yararlı olduğuna inanma durumuna bakıldığında yararlı olduğuna inananların oranı % 80.6, yararlı olduğuna inanmayanların oranı ise % 19.4 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3’de Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların öğrencilere Sosyal Bilgiler dersini sevdirmeye durumuna bakıldığında, kitaptaki haritaların dersi sevdirmeye oranı % 59.5 iken dersi sevdirmeme oranı % 40.5’dir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3’de öğrencilerin ders çalışırken ve sınavlara hazırlanırken ders kitabındaki haritalardan yararlanma durumuna bakıldığında, yararlananların oranı % 46.1, yararlanmayanların oranı %53.9 olduğu gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3’de Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrencilere ders kitabındaki haritaları çizdirmeye durumuna bakıldığında öğretmenlerin ders kitabındaki haritaları çizdirmeye oranı % 71.5, çizdirmeme oranı ise % 28.5 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3’de öğrencilere göre Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların konularla ilgili olma durumuna bakıldığında haritalar konularla ilgili diyenlerin oranı % 87.9 ilgili bulmayanların oranı da %12.1 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3’de öğrencilerin ders kitabındaki haritaları, konuyu işledikten sonra rahatlıkla anlayabilme durumlarına bakıldığında haritaları anlayanların oranı % 69.3, anlamayanların oranı ise % 30.7 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3’de Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların öğrencileri başka kaynaklara özendirme durumuna bakıldığında öğrencileri başka kaynaklara özendirme oranı % 42.6, özendirmeme oranı ise % 57.4 olarak gözlenmektedir. Ders kitabındaki haritaların, öğrencileri başka kaynaklara özendirmeme oranı oldukça düşük bulunmuştur. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3’de öğrencilerin Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalarla uğraşırken ekleme yapma durumlarına bakıldığında ekleme yapan öğrencilerin oranı %36.6 iken ekleme yapmayan öğrencilerin oranı ise % 63.4 olarak gözlenmektedir. Öğrencilerin ders kitabındaki haritalara ekleme yapmama oranı oldukça düşük bulunmuştur. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3’de Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların öğrencilerin ilgisini çekme durumuna bakıldığında, ilgisini çeken öğrencilerin oranı % 66.8, ilgisini çekmeyen öğrencilerin oranı %33.2 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3’de öğrencilerin öğretmen yardımı olmadan ders kitabındaki haritaları anlayabilme durumlarına bakıldığında öğretmen yardımı olmadan haritaları anlayabilenlerin oranı %53.8, anlayamayanların oranı ise % 46.2 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 3’de öğrencilere göre haritaların işaretlere (lejant) yer verme durumuna bakıldığında haritalar işaretlere yer vermektedir diyenlerin oranı % 69.9, haritalar işaretlere yer vermemektedir diyenlerin oranı ise %30.1’dir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3’de öğrencilere göre haritaların ölçeğe yer verme durumuna bakıldığında, haritaların ölçekleri bulunmaktadır diyen öğrencilerin oranı % 82.0,

ölçekleri bulunmamaktadır diyenlerin sayısı ise % 18.0 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3'de öğrencilere göre haritaların başlıklarının bulunma durumuna bakıldığında, haritaların başlıkları bulunmaktadır diyen öğrencilerin oranı % 79.2, bulunmamaktadır diyen öğrencilerin oranı ise % 20.8 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3'de öğrencilere göre haritaların dış çerçevelerinin bulunma durumuna bakıldığında, dış çerçevelerin bulunduğunu söyleyen öğrencilerin oranı % 75.6, bulunmadığını söyleyenlerin oranı % 24.4 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3'de öğrencilerin ders kitabında bulunan haritalardaki renklendirmeleri anlayabilme durumuna bakıldığında renklendirmeleri anlayanların oranı % 75.7, anlamayanların oranı ise 24.3 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3'de öğrencilere göre ders kitabındaki haritaların renklerinin güzel olma durumuna bakıldığında, renklendirmelerini güzel bulanların oranı % 65.6, güzel bulmayanların oranı ise % 34.4 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3'de öğrencilere göre ders kitabındaki haritaların yazı ve rakamlarının okunabilme durumuna bakıldığında, okuyabilenlerin oranı % 72.8, okuyamayanların oranı ise % 27.2 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3'de öğrencilere göre Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların büyüklüklerinin birbirine eşit olma durumuna bakıldığında, eşit bulanların oranı % 47.5, eşit bulmayanların oranı ise % 52.5 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 3'de öğrencilere göre haritaların estetik açıdan hoş gitme durumuna bakıldığında, hoşuna gidenlerin oranı % 51.5, hoşuna gitmeyenlerin oranı ise % 49.5 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. ($P>0.05$).

Tablo 3’de öğrencilere göre haritaların büyüklüklerinin normal olma durumuna bakıldığında haritaların büyüklüklerini normal bulanların oranı % 71.8, normal bulmayanların oranı ise % 28.2 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3’de Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların öğrencileri harita çizimine özendirme durumuna bakıldığında haritaların öğrencileri harita çizimine özendirme oranı % 49.7, özendirmeme oranı ise % 50.3 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 3’de Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalarda yer alan şekillerin öğrenciler tarafından anlaşılabilme durumuna bakıldığında anlayanların oranı % 61.5, anlamayanların oranı ise % 38.5 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3’de Sosyal Bilgiler ders kitabında resimli harita bulunma durumuna bakıldığında, resimli harita bulunmaktadır diyen öğrencilerin oranı % 52.1, bulunmamaktadır diyenlerin oranı ise % 47.9 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. ($P>0.05$).

Tablo 3’de Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalarda öğrenciler tarafından yanlış bilgiye rastlanma durumuna bakıldığında, yanlış bilgiye rastlayanların oranı % 30, rastlamayanların oranı ise % 70 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 3’de Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalarda öğrenciler tarafından yazım ve imla kuralına aykırı duruma rastlanma durumuna bakıldığında, yazım ve imla kuralına aykırı duruma rastlayanların oranı % 30.4, rastlamayanların oranı ise % 69.6 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 4. Öğrencilerin, Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler Dersinde Atlas ve Harita Kullanımına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Kriterler	Evet		Hayır		χ^2	P
	Sayı	%	Sayı	%		
Öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinde hoşlanma durumu	430	67.6	206	32.4	79	P<0.05
Öğrencilerin Sosyal Bilgiler özet ve harita defteri tutma durumu	435	68.3	206	31.7	82	P<0.05
Öğrencilerin atlas sahibi olma durumu	485	75.8	155	24.2	170	P<0.05
Öğrencilerin harita çizmekten hoşlanma durumu	377	58.9	262	41.1	21	P<0.05
Öğrencilerin atlas incelemeyi bilme durumu	416	65.1	223	34.9	58	P<0.05
Öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerine atlas götürme durumu	321	50.2	318	49.8	0.01	P>0.05
Öğrencilerin evde ders çalışırken atlastan yararlanma durumu	356	56.1	278	43.9	9.6	P<0.05
Öğrencilerin haritalardan yararlanmayı bilme durumu	467	75.4	152	24.6	160	P<0.05

Tablo 4’de öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanma durumuna bakıldığında, hoşlananların oranı % 67.6, hoşlanmayanların oranı ise % 32.4 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır (P<0.05).

Tablo 4’de öğrencilerin Sosyal Bilgiler özet ve harita defteri tutma durumuna bakıldığında özet ve harita defteri tutanların oranı % 68.3, tutmayanların oranı ise % 31.7 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 4’de öğrencilerin atlas sahibi olma durumuna bakıldığında, atlası olan öğrencilerin oranı % 75.8, atlası olmayanların oranı ise % 24.2 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 4’de öğrencilerin harita çizmekten hoşlanma durumuna bakıldığında harita çizmekten hoşlananların oranı % 58.9, hoşlanmayanların oranı ise % 41.1 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 4’de öğrencilerin atlas incelemeyi bilme durumuna bakıldığında, atlas incelemeyi bilenlerin oranı % 65.1, bilmeyenlerin oranı ise % 34.9 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 4’de öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerine atlas götürme durumuna bakıldığında, götürenlerin oranı % 50.2, götürmeyenlerin oranı ise % 49.8 olarak gözlenmektedir. Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. ($P>0.05$).

Tablo 4’de öğrencilerin evde ders çalışırken atlastan yararlanma durumuna bakıldığında, yararlananların oranı % 56.1, yararlanmayanların oranı ise % 43.9 olarak gözlenmektedir. . Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 4’de öğrencilerin haritalardan yararlanmayı bilme durumuna bakıldığında, yararlanmayı bilenlerin oranı % 75.4, yararlanmayı bilmeyenlerin oranı ise % 24.6 olarak gözlenmiştir. . Bu iki yüzde arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır ($P<0.05$).

Tablo 5. Öğrenciler Tarafından 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Haritalara Verilen Notların Genel Dağılımı

Öğrencilerin Haritalara Verdikleri Notlar	Sayı	%
Başarısız	56	8.9
Geçer	82	13.1
Orta	164	26.1
İyi	207	33.0
Pekiyi	119	18.9
TOPLAM	628	100.0

Tablo 5’de görüldüğü üzere öğrencilerin ders kitabındaki haritalara verdikleri not dağılımları şu şekildedir: Öğrencilerin % 8.9’u haritaları “başarısız”, % 13.1’i “geçer”, % 26.1’i “orta”, % 33’ü “iyi” ve % 18.9’u ise “pekiyi” bulmaktadırlar. Verilen notların genel dağılımlarına bakıldığında en yüksek oran % 33 ile “iyi” notudur. “Orta” diyenlerin sayısı da azımsanmayacak değerdedir.

Tablo 6. Öğrencilerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinden Aldıkları Karne Notlarının Dağılımı

Öğrencilerin Aldığı Notlar	Sayı	%
Başarısız	10	1.6
Geçer	42	6.7
Orta	145	23.3
İyi	222	35.6
Pekiyi	204	32.7
TOPLAM	623	100.0

Tablo 6’da öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi karne notlarına bakıldığında öğrencilerin bu derste oldukça başarılı oldukları görülmektedir. Öğrencilerin belirttiklerine göre bu dersten “başarısız” not alanların oranı % 1.6, “geçer” not alanların oranı % 6.7, “orta” not alanların oranı % 23.3, “iyi” not alanların oranı % 35.6 ve “pekiyi” not alanların oranı %32.7’dir. Öğrencilerin karnesine en fazla “iyi” notu düşmüştür.

Tablo 7. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinden Aldıkları Karne Notları ile Öğrencilerin Ders Kitabındaki Haritaların Yararlı Olduğuna İnanma Durumu Arasındaki İlişki

Öğrencilerin Aldıkları Notlar	Öğrencilerin Ders Kitabındaki Haritaların Yararlı Olduğuna İnanma Durumu					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Başarısız	9	90.0	1	10.0	10	100.0
Geçer	37	92.5	3	7.5	40	100.0
Orta	122	84.7	22	15.3	144	100.0
İyi	176	79.6	45	20.4	221	100.0
Pekiyi	153	75.4	50	24.6	203	100.0
Toplam	497	80.4	121	19.6	618	100.0
$\chi^2 = 8.9$						$P < 0.05$

Tablo 7’ye bakıldığında, Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki haritaların yararlı olduğuna inananların oranı en fazla “geçer” not alanlarda % 92.5 ve “başarısız” not alanlarda % 90 olarak gözlenmektedir. “pekiyi” not alan grup ise % 75.4 oranı ile ders kitaplarındaki haritaların yararlı olduğuna en az inanan gruptur. Karne notu “pekiyi” olan öğrencilerin haritaları en az başarılı bulması oldukça dikkat çekicidir. Öğrencilerin notu yükseldikçe haritalara verdikleri notlarda düşüş gözlenmektedir. Bu tabloda verilen yüzdelere istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($P < 0.05$).

Tablo 8. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinden Aldıkları Karne Notları ile Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Haritaların Öğrencilere Sosyal Bilgiler Dersini Sevdirme Durumu Arasındaki İlişki

Öğrencilerin Aldıkları Notlar	Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Haritaların Öğrencilere Sosyal Bilgiler Dersini Sevdirme Durumu					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Başarısız	8	80.0	2	20.0	10	100.0
Geçer	30	71.4	12	28.6	42	100.0
Orta	93	64.1	52	35.9	145	100.0
İyi	127	58.0	92	42.0	219	100.0
Pekiyi	110	54.2	93	45.8	203	100.0
Toplam	368	59.5	251	40.5	619	100.0

$$\chi^2 = 7.8$$

$$P < 0.05$$

Tablo 8'e bakıldığında, Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların öğrencilere Sosyal Bilgiler dersini sevdirdiğine inananların oranı en fazla “başarısız” not alanlarda % 80 olarak gözlenmektedir. “pekiyi” not alan grup ise % 54.2 oranı ile ders kitaplarındaki haritaların Sosyal Bilgiler dersini sevdirdiğine en az inanan gruptur. “Pekiyi” notu alan öğrencilerin ders kitabındaki haritaları en az başarılı bulan grup olması dikkate değerdir. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($P < 0.05$).

Tablo 9. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinden Aldıkları Karne Notları ile Öğrencilere Göre Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Haritaların Konularla İlgili Olma Durumu Arasındaki İlişki

Öğrencilerin Aldıkları Notlar	Öğrencilere Göre Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Haritaların Konularla İlgili Olma Durumu					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Başarısız	10	100.0			10	100.0
Geçer	39	92.9	3	7.1	42	100.0
Orta	127	88.2	17	11.8	144	100.0
İyi	197	89.1	24	10.9	221	100.0
Pekiyi	171	83.8	33	16.2	204	100.0
Toplam	544	87.6	77	12.4	621	100.0

$$\chi^2 = 4.3$$

$$P < 0.05$$

Tablo 9'a bakıldığında, öğrencilere göre Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların konularla ilgili olduğuna inananların oranı en fazla “başarısız” not alanlarda % 100.0 ve “geçer” not alanlarda % 92.9 olarak gözlenmektedir. “pekiyi” not alan grup ise % 83.8 oranı ile ders kitaplarındaki haritaların konularla ilgili olduğuna en az inanan gruptur. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($P < 0.05$).

Tablo 10. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersinden Aldıkları Karne Notları ile Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Haritaların Öğrencileri Başka Kaynaklara Özendirme Durumu Arasındaki İlişki

Öğrencilerin Aldıkları Notlar	Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Haritaların Öğrencileri Başka Kaynaklara Özendirme Durumu					
	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Başarısız	2	20.0	8	80.0	10	100.0
Geçer	17	41.5	24	58.5	41	100.0
Orta	57	39.6	87	60.4	144	100.0
İyi	103	47.0	116	53.0	219	100.0
Pekiyi	86	42.2	118	57.8	204	100.0
Toplam	265	42.9	353	57.1	618	100.0

$$\chi^2 = 0.9 \quad P > 0.05$$

Tablo 10'a bakıldığında, Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki haritaların öğrencileri başka kaynaklara özendirdiğine inananların oranı en fazla “iyi” not alanlarda % 47 olarak gözlenmektedir. “başarısız” not alan grup ise % 20 oranı ile ders kitaplarındaki haritaların kendilerini başka kaynaklara özendirdiğine en az inanan gruptur. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P > 0.05$).

7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalara İlişkin Olarak Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri İle İlgili Bulgular ve Yorumlar

Tablo 11. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Mesleki Kıdemlerinin Genel Dağılımı

Öğretmenlerin Mesleki Kıdemleri	Sayı	%
0-5 yıl	33	45.8
6-10 yıl	23	31.9
11-15 yıl	7	9.7
16-20 yıl	3	4.2
20 yıl ve daha üstü	6	8.3
TOPLAM	72	100.0

Deneklerden 33'ü (% 45.8) 0-5 yıl, 23'ü (% 31.9) 6-10 yıl, 7'si (% 9.7) 11-15 yıl, 3'ü (% 4.2) 16-20 yıl, 6'sı (% 8.3) ise 20 yıl ve daha fazla mesleki kıdeme sahiptir.

Tablo 12. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğrenim Durumlarının Genel Dağılımı

Öğretmenlerin Öğrenim Durumları	Sayı	%
Ön Lisans	2	2.8
Üç Yıllık Eğitim Enstitüsü	5	6.9
Lisans	62	86.1
Lisans Üstü (Yüksek lisans- Doktora)	3	4.2
TOPLAM	72	100.0

Deneklerden 2'si (% 2.8) ön lisans, 5'i (% 6.9) üç yıllık eğitim enstitüsü, 62'si (% 86.1) lisans, 3'ü (% 4.2) lisans üstü (yüksek lisans ve doktora) mezunudur. Araştırmaya katılan öğretmenlerin en fazla lisans mezunu oldukları gözlenmektedir.

Tablo 13. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Mezuniyet Branşına Göre Genel Dağılımı

Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları	Sayı	%
Sosyal Bilgiler	13	18.1
Tarih	37	51.4
Coğrafya	22	30.6
TOPLAM	72	100.0

Deneklerden 13'ü (%18.1) sosyal bilgiler öğretmenliği, 37'si (% 51.4) tarih öğretmenliği, 22'si (% 30.6) coğrafya öğretmeliği branşına sahiptir.

Tablo 14. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Kağıdının Kalitesi ile Kitapta Yer Alan Haritaların Renk ve Baskısı Göz Sağlığı Yönünden İyi Seçilme Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

Puanlar	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç			1	2.7			1	1.4
Az	3	23.1	8	21.6	4	18.2	15	20.8
Orta	8	61.6	15	40.5	14	63.6	37	51.4
Çok	1	7.7	12	32.4	3	13.6	16	22.2
Tam	1	7.7	1	2.7	1	4.5	3	4.2
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	72	100.0

$$\chi^2=7.1 \quad P>0.05$$

Tablo 14'ün incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “orta” kategoride olduğu, “çok-az” kategorisinde yer alan oranın azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, kitabın kağıdının kalitesi ile kitapta yer alan haritaların renk ve baskısı göz sağlığı yönünden iyi seçilme durumunu toplam 37 öğretmen (% 51.4) “orta” düzeyde değerlendirmektedir. En çok “orta” cevabını veren grup, Sosyal bilgiler ve coğrafya öğretmenleridir. Kitabın kağıdının kalitesi ile kitapta yer alan haritaların renk ve baskısı göz sağlığı yönünden iyi seçilme durumunu ile öğretmenlerin branşları arasında önemli bir ilişki bulunmamaktadır. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 15. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Haritalarda Yer Alan Harf ve Rakam Büyüklüklerinin Normal Olma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlarına Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.7			1	1.4
Az	4	33.3	9	24.3	5	22.7	18	25.4
Orta	5	41.7	9	24.3	9	40.9	23	32.4
Çok	2	16.7	14	37.8	8	36.4	24	33.8
Tam	1	8.3	4	10.8			5	7.0
Toplam	12	100.0	37	100.0	22	100.0	71	100.0

$$\chi^2=6.4 \quad P>0.05$$

Tablo 15'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “çok” kategoride olduğu, “orta-az” kategorisinde yer alan oranın azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, kitaptaki

haritalarda yer alan harf ve rakam büyüklüklerinin normal olma durumunu toplam 24 öğretmen (% 33.8) “çok” düzeyde ve 23 öğretmen (% 32.4) “orta” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “çok” cevabını veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla “az” cevabı veren grup ise sosyal bilgiler öğretmenleridir. Tarih öğretmenleri haritalarda yer alan harf ve rakam büyüklüklerinin normal olma durumunu en başarılı bulan gruptur. Bu durumun branşları ile bir ilgisinin olmadığı gözlenmektedir. Bu tabloda verilen yüzdelere istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 16. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların, Metinlerin Uygun Yerlerinde, İlgili Olduğu Konu İle Aynı Sayfada Bulunma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.7			1	1.4
Az	7	53.8	8	21.6	7	31.8	22	30.6
Orta	2	15.4	9	24.3	9	40.9	20	27.8
Çok	3	23.1	14	37.8	4	18.2	21	29.2
Tam	1	7.7	5	6.9	2	2.8	8	11.1
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	72	100.0

$$\chi^2=8.9 \quad P>0.05$$

Tablo 16'nın incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “az” kategoride olduğu, “orta-çok” kategorisinde yer alan oranın azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, haritaların, metinlerin uygun yerlerinde, ilgili olduğu konu ile aynı sayfada bulunma durumunu toplam 22 öğretmen (% 30.6) “az” düzeyde ve 20 öğretmen (% 27.8) “orta” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla

“az” cevabını veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup ise tarih öğretmenleridir. Haritaların, metinlerin uygun yerlerinde, ilgili olduğu konu ile aynı sayfada bulunma durumunu sosyal bilgiler öğretmenleri oldukça başarısız bulmaktadırlar. Bu durum branşlar arasında farklılık göstermektedir. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 17. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Gerekli Durumlarda Bibliyografya ve Dipnot Bulunma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç	2	15.4	12	32.4	4	18.2	18	25.0
Az	4	30.8	12	32.4	5	22.7	21	29.2
Orta	5	38.5	9	24.3	7	31.8	21	29.2
Çok	2	15.4	4	10.8	6	27.3	12	16.7
Tam								
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	72	100.0
$\chi^2=5.2$ $P>0.05$								

Tablo 17'nin incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “az-orta” kategoride olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, ders kitaplarındaki haritalarda gerekli durumlarda bibliyografya ve dipnot bulunma durumunu toplam 21 öğretmen (% 29.2) “az” düzeyde ve 21 öğretmen (% 29.2) “orta” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup ise coğrafya öğretmenleridir. Tarih öğretmenlerinin büyük çoğunluğu ders kitaplarındaki haritalarda gerekli durumlarda bibliyografya ve dipnot

bulunma durumunu başarısız bulmaları oldukça dikkat çekicidir. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 18. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Kitaba İlgili Çekicilik Katma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.7	2	9.5	3	4.2
Az	2	15.4	11	29.7	4	19.0	17	23.9
Orta	7	53.8	17	45.9	8	38.1	32	45.1
Çok	4	30.8	8	21.6	7	33.3	19	26.8
Tam								
Toplam	13	100.0	37	100.0	21	100.0	71	100.0
		$\chi^2=4.5$		$P>0.05$				

Tablo 18'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın "orta" kategoride olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, haritaların kitaba ilgi çekicilik katma durumunu toplam 32 öğretmen (% 45.1) "orta" düzeyde, 19 öğretmen (% 26.8) "çok" düzeyde ve 17 öğretmen (% 23.9) "az" düzeyde değerlendirmektedir. Grupların verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla "az" cevabını veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla "orta" cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. En fazla "çok" cevabı veren grup ise coğrafya öğretmenleridir. Tüm branşlarda yığılma "orta" düzeydedir. Branşların soruya verdikleri cevaplarda fazla bir farklılık göze çarpmamaktadır. Tüm öğretmenler haritaları aynı düzeyde ilgi çekici bulmaktadırlar. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 19. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda “Algılamayı Güçleştirecek Renk Kombinasyonlarının Kullanılmaması” Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç	1	7.7	3	8.1	3	13.6	7	9.7
Az	2	15.4	8	21.6	6	27.3	16	22.2
Orta	4	30.8	15	40.5	4	18.2	23	31.9
Çok	3	23.1	10	27.0	9	40.9	22	30.6
Tam	3	23.1	1	2.7			4	5.6
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	72	100.0

$$\chi^2=13.3 \quad P>0.05$$

Tablo 19’un incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “orta” kategoride olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, haritalarda “algılamayı güçleştirecek renk kombinasyonlarının kullanılmaması” durumunu toplam 23 öğretmen (% 31.9) “orta” düzeyde, 22 öğretmen (% 30.6) “çok” düzeyde ve 16 öğretmen (% 22.2) “az” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup ise coğrafya öğretmenleridir. Haritalarda “algılamayı güçleştirecek renk kombinasyonlarının kullanılmaması” durumunu coğrafya öğretmenleri diğer branşlara göre daha başarılı bulmaktadırlar. Fakat diğer iki branş arasında fazlaca bir farklılık göze çarpmamaktadır. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 20. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların “Sayfanın Bir Yerine Sıkıştırılmaması” Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç	1	7.7	1	2.8	1	4.8	3	4.3
Az	4	30.8	13	36.1	6	28.6	23	32.9
Orta	3	23.1	7	19.4	11	52.4	21	30.0
Çok	3	23.1	10	27.8	3	14.3	16	22.9
Tam	2	15.4	5	13.9			7	10.0
Toplam	13	100.0	36	100.0	21	100.0	70	100.0

$$\chi^2=9.9 \quad P>0.05$$

Tablo 20'nin incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “az” kategoride olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, haritaların sayfanın bir yerine sıkıştırılmaması durumunu toplam 23 öğretmen (% 32.9) “az” düzeyde, 21 öğretmen (% 30.6) “orta” düzeyde ve 16 öğretmen (% 22.9) “çok” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup coğrafya öğretmenleridir. Coğrafya öğretmenlerini yarıdan fazlası haritaların sayfanın bir yerine sıkıştırılmaması durumunu “orta” düzeyde bulmaktadırlar. En fazla “çok” cevabı veren grup ise tarih öğretmenleridir. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 21. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Estetik Yönden Uygun, Net ve Temiz Baskılı Olma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.7			1	1.4
Az			11	29.7	8	36.4	19	26.4
Orta	7	53.8	7	18.9	6	27.3	20	27.8
Çok	5	38.5	15	40.5	7	31.8	27	37.5
Tam	1	7.7	3	8.1	1	4.5	5	6.9
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	72	100.0

$$\chi^2=10.1 \quad P>0.05$$

Tablo 21'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın "çok" kategoride olduğu görülmektedir. "az-orta" kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, haritaların estetik yönden uygun, net ve temiz baskılı olma durumunu toplam 27 öğretmen (% 37.5) "çok" düzeyde, 20 öğretmen (% 27.8) "orta" düzeyde ve 19 öğretmen (% 26.4) "az" düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla "az" cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla "orta" cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yarıdan fazlası haritaların estetik yönden uygun, net ve temiz baskılı olma durumunu "orta" düzeyde bulmaktadırlar. "hiç" cevabı veren sosyal bilgiler ve coğrafya öğretmeni yoktur. En fazla "çok" cevabı veren grup ise tarih öğretmenleridir. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 22. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalar Arasında Hacim Bakımından Uygun Bir Denge Kurulması Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.7			1	1.4
Az	3	25.0	6	16.2	8	36.4	17	23.9
Orta	2	16.7	15	40.5	8	36.4	25	35.2
Çok	6	50.0	11	29.7	6	27.3	23	32.4
Tam	1	8.3	4	10.8			5	7.0
Toplam	12	100.0	37	100.0	22	100.0	71	100.0
		$\chi^2=8.5$		$P>0.05$				

Tablo 22'nin incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın "orta" kategoride olduğu görülmektedir. "az-çok" kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, haritalar arasında hacim bakımından uygun bir dengenin kurulması durumunu toplam 25 öğretmen (% 35.2) "orta" düzeyde, 23 öğretmen (% 32.4) "çok" düzeyde ve 17 öğretmen (% 23.9) "az" düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla "az" cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla "orta" cevabı veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla "çok" cevabı veren grup ise sosyal bilgiler öğretmenleridir. Sosyal bilgiler öğretmenlerini yarısı haritalar arasında hacim bakımından uygun bir dengenin kurulması durumunu çok başarılı bulmaktadırlar. "Hiç" cevabı veren sosyal bilgiler ve coğrafya öğretmeni yoktur. Bu tabloda verilen yüzdelere istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 23. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Dış Çerçevelerinin Bulunması Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			2	5.6	1	4.5	3	4.2
Az	1	7.7	8	22.2	7	31.8	16	22.5
Orta	5	38.5	13	36.1	8	36.4	26	36.6
Çok	5	38.5	10	27.8	6	27.3	21	29.6
Tam	2	15.4	3	8.3			5	7.0
Toplam	13	100.0	36	100.0	22	100.0	71	100.0
		$\chi^2=6.2$		$P>0.05$				

Tablo 23'ün incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “orta” kategoride olduğu görülmektedir. “az-çok” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, haritaların dış çerçevelerinin bulunması durumunu toplam 26 öğretmen (% 36.6) “orta” düzeyde, 21 öğretmen (% 29.6) “çok” düzeyde ve 16 öğretmen (% 22.5) “az” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “orta-çok” cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. “Hiç” cevabı veren sosyal bilgiler öğretmeni bulunmamaktadır. Coğrafya öğretmenlerinin hiçbiri haritaların dış çerçevelerinin bulunması durumunu “tam” düzeyde bulmamaktadırlar. Branşlar arasında fazlaca bir farklılık göze çarpmamaktadır. Bu tabloda verilen yüzdelere istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 24. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Başlık, Lejant ve Ölçeklerinin Bulunması Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			2	5.7	1	5.0	3	4.4
Az			11	31.4	9	45.0	20	29.4
Orta	5	38.5	8	22.9	5	25.0	18	26.5
Çok	5	38.5	11	31.4	3	15.0	19	27.9
Tam	3	23.1	3	8.6	2	10.0	8	11.8
Toplam	13	100.0	35	100.0	20	100.0	68	100.0
$\chi^2=10.8$ $P>0.05$								

Tablo 24'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın "az" kategoride olduğu görülmektedir. "çok-orta" kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, haritaların başlık, lejant ve ölçeklerinin bulunması durumunu toplam 20 öğretmen (% 29.4) "az" düzeyde, 19 öğretmen (% 27.9) "çok" düzeyde ve 18 öğretmen (% 26.5) "orta" düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla "az" cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla "orta-çok" cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. "Hiç-az" cevaplarını veren sosyal bilgiler öğretmenleri bulunmamaktadır. Coğrafya öğretmenlerinin yarıya yakını haritaların başlık, lejant ve ölçeklerinin bulunması durumunu "az" düzeyde değerlendirmektedirler. Bu tabloda verilen yüzdelere istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 25. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Kıyılar, Sınırlar, Akarsular, Göller ve Yerleşim Merkezlerine Yer Verilme Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.7	3	14.3	4	5.6
Az	3	23.1	10	27.0	5	23.8	18	25.4
Orta	5	38.5	14	37.8	7	33.3	26	36.6
Çok	3	23.1	8	21.6	4	19.0	15	21.1
Tam	2	15.4	4	10.8	2	9.5	8	11.3
Toplam	13	100.0	37	100.0	21	100.0	71	100.0
$\chi^2=4.6$ $P>0.05$								

Tablo 25'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın "orta" kategoride olduğu görülmektedir. "az" kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, haritalarda kıyılar, sınırlar, akarsular, göller ve yerleşim merkezlerine yer verilme durumunu toplam 26 öğretmen (% 36.6) "orta" düzeyde, 18 öğretmen (% 25.4) "az" düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla "az" cevabını veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla "orta-çok" cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. Coğrafya öğretmenlerinin % 14.3'ü haritalarda kıyılar, sınırlar, akarsular, göller ve yerleşim merkezlerine yer verilme durumuna "hiç" cevabını vermişlerdir. Bu durum coğrafya öğretmenlerinin haritalarda kıyılar, sınırlar, akarsular, göller ve yerleşim merkezlerine yer verilme durumunu daha başarısız bulmalarının bir sonucudur. Bu durumun dışında branşların görüşleri arasında fazlaca bir farklılık göze çarpmamaktadır. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 26. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Resimli Harita Bulunma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç	3	23.1	6	17.1	2	9.5	11	15.9
Az	4	30.8	12	34.3	10	47.6	26	37.7
Orta	4	30.8	9	25.7	6	28.6	19	27.5
Çok	1	7.7	7	20.0	2	9.5	10	14.5
Tam	1	7.7	1	2.9	1	4.8	3	4.3
Toplam	13	100.0	35	100.0	21	100.0	69	100.0
$\chi^2=3.9$ $P>0.05$								

Tablo 26'nın incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın "az" kategoride olduğu görülmektedir. "orta" kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, Kitapta resimli harita bulunma durumunu toplam 26 öğretmen (% 37.7) "az" düzeyde, 19 öğretmen (% 27.5) "orta" düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla "az" cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla "orta" cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. Tarih öğretmenlerinin % 20.0'si bu durumu "çok" düzeyde bulmaktadırlar. Branşların görüşleri birbirine yakın olup sosyal bilgiler öğretmenlerinin % 23.1'i ders kitaplarında "hiç" resimli harita bulunmadığı görüşündedirler. Coğrafya öğretmenlerinin yarısına yakını da ders kitabında resimli haritanın "az" bulunduğu görüşündedirler. Bu tabloda verilen yüzdelere istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 27. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ve İlköğretim Kurumunun Amaçlarına Uygun Olma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.8			1	1.4
Az	2	15.4	8	22.2	4	18.2	14	19.7
Orta	2	15.4	10	27.8	5	22.7	17	23.9
Çok	7	53.8	13	36.1	13	59.1	33	46.5
Tam	2	15.4	4	11.1			6	8.5
Toplam	13	100.0	36	100.0	22	100.0	71	100.0

$$\chi^2=6.5 \quad P>0.05$$

Tablo 27'nin incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “çok” kategoride olduğu görülmektedir. “az-orta” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, haritaların Türk Milli eğitiminin genel amaçları ve ilköğretim kurumunun amaçlarına uygun olma durumunu toplam 33 öğretmen (% 46.5) “çok” düzeyde, 17 öğretmen (% 23.9) “orta” düzeyde ve 14 öğretmen (% 19.7) “az” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az-orta” cevabını veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup coğrafya öğretmenleridir. Coğrafya öğretmenlerini hiçbir haritaların Türk Milli eğitiminin genel amaçları ve ilköğretim kurumunun amaçlarına uygun olma durumunu “tam” bulmamaktadırlar. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 28. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Öğrencilere Kazandırılmak Üzere Belirlenen Bilgi, Beceri, Tutum, Davranış ve İş Alışkanlıklarının Tamamını Kapsaması Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.7			1	1.4
Az	1	7.7	8	21.6	4	18.2	13	18.1
Orta	8	61.5	16	43.2	8	36.4	32	44.4
Çok	4	30.8	11	29.7	10	45.5	25	34.7
Tam			1	2.7			1	1.4
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	72	100.0
$\chi^2=5.2$ $P>0.05$								

Tablo 28'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın "orta" kategoride olduğu görülmektedir. "az-çok" kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, haritaların Sosyal Bilgiler Öğretim Programında öğrencilere kazandırılmak üzere belirlenen bilgi, beceri, tutum, davranış ve iş alışkanlıklarının tamamını kapsaması durumunu toplam 32 öğretmen (% 44.4) "orta" düzeyde, 25 öğretmen (% 34.7) "çok" düzeyde ve 13 öğretmen (% 18.1) "az" düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla "az" cevabını veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla "orta" cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. En fazla "çok" cevabı veren grup ise coğrafya öğretmenleridir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yarıdan fazlası bu durumu "orta" olarak değerlendirmektedirler. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 29. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi İçin Belirlenen Özel Amaçlara Uygun Olma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.7	1	4.5	2	2.8
Az	3	23.1	12	32.4	6	27.3	21	29.2
Orta	3	23.1	10	27.0	7	31.8	20	27.8
Çok	6	46.2	14	37.8	7	31.8	27	37.5
Tam	1	7.7			1	4.5	2	2.8
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	72	100.0
$\chi^2=4.0$ $P>0.05$								

Tablo 29'un incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “çok” kategoride olduğu görülmektedir. “az-orta” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, haritaların 7. sınıf sosyal bilgiler dersi için belirlenen özel amaçlara uygun olma durumunu toplam 27 öğretmen (% 37.5) “çok” düzeyde, 21 öğretmen (% 29.2) “az” düzeyde ve 20 öğretmen (% 27.8) “orta” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup ise sosyal bilgiler öğretmenleridir. Tarih öğretmenlerinin hiçbir haritaların 7. sınıf sosyal bilgiler dersi için belirlenen özel amaçlara uygun olma durumunu “tam” olarak değerlendirmemektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yarıya yakını bu durumu “çok” olarak değerlendirmektedir. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 30. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Bilimsel Hata Bulunmaz İlkesine Uygun Olma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç								
Az			5	14.3	6	27.3	11	15.7
Orta	5	38.5	16	45.7	9	40.9	30	42.9
Çok	7	53.8	13	37.1	5	22.7	25	35.7
Tam	1	7.7	1	2.9	2	9.1	4	5.7
Toplam	13	100.0	35	100.0	22	100.0	70	100.0
$\chi^2=7.4$ $P>0.05$								

Tablo 30'un incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “orta” kategoride olduğu görülmektedir. “çok” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, haritalarda bilimsel hata bulunmaz ilkesine uygun olma durumunu toplam 30 öğretmen (% 42.9) “orta” düzeyde, 25 öğretmen (% 29.2) “çok” düzeyde ve 11 öğretmen (% 27.8) “az” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup ise sosyal bilgiler öğretmenleridir. Hiçbir öğretmen bu durumu “hiç” düzeyinde değerlendirmemiştir. Tarih ve coğrafya öğretmenlerinin azımsanmayacak bir kısmı haritalarda bilimsel hataya rastladıklarından dolayı iki grubunda yarıya yakını bu durumu “orta” düzeyde bulmaktadırlar. Sosyal bilgiler öğretmenleri ise fazlaca, haritalarda bilimsel hataya rastlamadıkları için yarıdan fazlası bu durumu “çok” düzeyde bulmaktadırlar. Bu tabloda verilen yüzdelere istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 31. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Siyasi Haritalarda, Yapılan Siyasi Değişikliklere Uyulması Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç	2	15.4	1	2.9	2	9.5	5	7.2
Az	1	7.7	3	8.6	5	23.8	9	13.0
Orta	1	7.7	9	25.7	3	14.3	13	18.8
Çok	7	53.8	14	40.0	10	47.6	31	44.9
Tam	2	15.4	8	22.9	1	4.8	11	15.9
Toplam	13	100.0	35	100.0	21	100.0	69	100.0
$\chi^2=10.1$ $P>0.05$								

Tablo 31'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın "çok" kategoride olduğu görülmektedir. "orta" kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki siyasi haritalarda, yapılan siyasi değişikliklere uyulması durumunu toplam 31 öğretmen (% 44.9) "çok" düzeyde, 13 öğretmen (% 18.8) "orta" düzeyde ve 11 öğretmen (% 15.9) "tam" düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla "az" cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla "orta" cevabı veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla "çok" cevabı veren grup ise sosyal bilgiler öğretmenleridir. Tarih öğretmenlerinin azımsanmayacak kısmı ders kitaplarındaki siyasi haritalarda, yapılan siyasi değişikliklere uyulması durumuna "tam" uyulduğu görüşünde olmasına karşın coğrafya öğretmenlerinin de azımsanmayacak kısmı bu duruma "az" uyulduğu görüşündedirler. Bu tabloda verilen yüzdelere istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 32. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların “Kişi ve Kuruluşları Yıpratıcı Unsurlara Yer Verilmez ve Siyasi Propaganda Amacı Taşımaz” İlkesine Uyuma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç	1	7.7	1	2.8			2	2.8
Az	1	7.7	1	2.8	3	13.6	5	7.0
Orta			2	5.6	3	13.6	5	7.0
Çok	4	30.8	14	38.9	8	36.4	26	36.6
Tam	7	53.8	18	50.0	8	36.4	33	46.5
Toplam	13	100.0	36	100.0	22	100.0	71	100.0
$\chi^2=7.3$ $P>0.05$								

Tablo 32'nin incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “tam” kategoride olduğu görülmektedir. “çok” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların “kişi ve kuruluşları yıpratıcı unsurlara yer verilmez ve siyasi propaganda amacı taşımaz” ilkesine uyuma durumunu toplam 33 öğretmen (% 46.5) “tam” düzeyde, 26 öğretmen (% 36.6) “çok” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az-orta” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla “tam” cevabı veren grup ise sosyal bilgiler öğretmenleridir. Branşların görüşleri arasında fazlaca bir fark göze çarpmamaktadır. Öğretmenler genel olarak bu duruma ders kitaplarındaki haritaların uydukları görüşündedirler. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 33. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Basitten Karmaşığa, Yakından Uzağa, Kolaydan Zora, Bilinenden Bilinmeyene Giden Yöntemlere Uyulma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			3	8.3	3	13.6	6	8.6
Az	2	16.7	6	16.7	1	4.5	9	12.9
Orta	3	25.0	13	36.1	10	45.5	26	37.1
Çok	5	41.7	10	27.8	7	31.8	22	31.4
Tam	2	16.7	4	11.1	1	4.5	7	10.0
Toplam	12	100.0	36	100.0	22	100.0	70	100.0
	$\chi^2=6.1$		$P>0.05$					

Tablo 33'ün incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “orta” kategoride olduğu görülmektedir. “çok” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritalarda basitten karmaşığa, yakından uzağa, kolaydan zora, bilinenden bilinmeyene giden yöntemlere uyulma durumunu toplam 26 öğretmen (% 37.1) “orta” düzeyde, 22 öğretmen (% 31.4) “çok” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “orta” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup ise sosyal bilgiler öğretmenleridir. Özellikle sosyal bilgiler öğretmenlerinin yarıya yakını ders kitaplarındaki haritalarda basitten karmaşığa, yakından uzağa, kolaydan zora, bilinenden bilinmeyene giden yöntemlere uyulma durumunu “çok” olarak değerlendirmesine karşın diğer iki branşta da “orta” diyenlerin sayısı daha fazladır. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 34. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Öğrencilerin Daha Önce Kazandığı Bilgi, Beceri, Tutum, Tavrı ve Davranışları Dikkate Alma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			2	5.4			2	2.8
Az			4	10.8	8	36.4	12	16.7
Orta	4	30.8	16	43.2	7	31.8	27	37.5
Çok	8	61.5	14	37.8	7	31.8	29	40.3
Tam	1	7.7	1	2.7			2	2.8
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	72	100.0
			$\chi^2=14.3$		P>0.05			

Tablo 34'ün incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “çok” kategoride olduğu görülmektedir. “orta” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritalarda öğrencilerin daha önce kazandığı bilgi, beceri, tutum, tavır ve davranışları dikkate alma durumunu toplam 29 öğretmen (% 40.3) “çok” düzeyde, 27 öğretmen (% 37.5) “orta” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup ise sosyal bilgiler öğretmenleridir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin hiçbir ders kitaplarındaki haritalarda öğrencilerin daha önce kazandığı bilgi, beceri, tutum, tavır ve davranışları dikkate alma durumunu “hiç-az” olarak bulmamaktadırlar. Coğrafya öğretmenlerinden bu durumu “az” olarak değerlendirenlerin sayısı azımsanmayacak değerdedir. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir (P>0.05).

Tablo 35. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların “Gereksiz Bilgi ve Fazla Ayrıntıya Yer Verilmez” İlkesine Uyma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			2	5.4			2	2.8
Az	1	7.7	2	5.4	4	18.2	7	9.7
Orta	3	23.1	14	37.8	10	45.5	27	37.5
Çok	7	53.8	15	40.5	8	36.4	30	41.7
Tam	2	15.4	4	10.8			6	8.3
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	72	100.0
$\chi^2=8.9$				P>0.05				

Tablo 35'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “çok” kategoride olduğu görülmektedir. “orta” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların “gereksiz bilgi ve fazla ayrıntıya yer verilmez” ilkesine uyma durumunu toplam 30 öğretmen (% 41.7) “çok” düzeyde, 27 öğretmen (% 37.5) “orta” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup ise sosyal bilgiler öğretmenleridir. Coğrafya öğretmenlerinin hiçbir haritaların “gereksiz bilgi ve fazla ayrıntıya yer verilmez” ilkesine uyma durumunu “tam” olarak değerlendirmemektedir. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir (P>0.05).

Tablo 36. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Öğrencileri Daha Çok Öğrenmeye, İncelemeye, Başka Kaynaklara Başvurmaya Teşvik Edecek Şekilde Hazırlama Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç	1	7.7	3	8.1	2	9.1	6	8.3
Az	2	15.4	9	24.3	6	27.3	17	23.6
Orta	7	53.8	14	37.8	8	36.4	29	40.3
Çok	2	15.4	9	24.3	6	27.3	17	23.6
Tam	1	7.7	2	5.4			3	4.2
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	72	100.0

$$\chi^2=3.2 \quad P>0.05$$

Tablo 36'nın incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “orta” kategoride olduğu görülmektedir. “az-çok” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların öğrencileri daha çok öğrenmeye, incelemeye, başka kaynaklara başvurmaya teşvik edecek şekilde hazırlama durumunu toplam 29 öğretmen (% 40.3) “orta” düzeyde, 17 öğretmen (% 23.6) “az” düzeyde, yine 17 öğretmen (% 23.6) “çok” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup yine sosyal bilgiler öğretmenleridir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yarıdan fazlası bu durumunu “çok” olarak değerlendirmektedirler. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 37. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Öğrencileri Muhakeme Etmeye, Bağımsız ve Yaratıcı Düşünmeye, Kıyaslamaya, Edinilen Bilgilerden Hareketle Sonuçlar Çıkartmaya Yöneltecek Şekilde Hazırlama Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç	1	7.7	4	11.1	1	4.5	6	8.5
Az	4	30.8	7	19.4	4	18.2	15	21.1
Orta	6	46.2	15	41.7	10	45.5	31	43.7
Çok	2	15.4	8	22.2	7	31.8	17	23.9
Tam			2	5.6			2	2.8
Toplam	13	100.0	36	100.0	22	100.0	71	100.0
$\chi^2=4.4$				P>0.05				

Tablo 37'nin incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “orta” kategoride olduğu görülmektedir. “az-çok” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların öğrencileri muhakeme etmeye, bağımsız ve yaratıcı düşünmeye, kıyaslamaya, edinilen bilgilerden hareketle sonuçlar çıkartmaya yöneltecek şekilde hazırlama durumunu toplam 31 öğretmen (% 43.7) “orta” düzeyde, 17 öğretmen (% 23.9) “çok” düzeyde ve 15 öğretmen (% 21.1) “az” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup coğrafya öğretmenleridir. Bu tabloda verilen yüzdelere istatistiksel olarak anlamlı değildir (P>0.05).

Tablo 38. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Konuları Destekleyici Tarzda Hazırlanma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.8	1	4.5	2	2.8
Az	2	15.4	7	19.4	7	31.8	16	22.5
Orta	6	46.2	16	44.4	5	22.7	27	38.0
Çok	5	38.5	10	27.8	7	31.8	22	31.0
Tam			2	5.6	2	9.1	4	5.6
Toplam	13	100.0	36	100.0	22	100.0	71	100.0
$\chi^2=5.4$ $P>0.05$								

Tablo 38'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın "orta" kategoride olduğu görülmektedir. "az-çok" kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların konuları destekleyici tarzda hazırlama durumunu toplam 27 öğretmen (% 38.0) "orta" düzeyde, 22 öğretmen (% 31.0) "çok" düzeyde ve 16 öğretmen (% 22.5) "az" düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla "az" cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla "orta-çok" cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. Coğrafya öğretmenlerinin azımsanmayacak kısmı haritaların konuları destekleyici tarzda hazırlama durumunu "az" düzeyde değerlendirmeleri oldukça dikkate değerdir. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 39. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Öğretime Yardımcı Olan Diğer Unsurları Destekleyici Tarzda Hazırlanma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç								
Az	4	30.8	10	27.8	4	18.2	18	25.4
Orta	4	30.8	12	33.3	10	45.5	26	36.6
Çok	5	38.5	11	30.6	7	31.8	23	32.4
Tam			3	8.3	1	4.5	4	5.6
Toplam	13	100.0	36	100.0	22	100.0	71	100.0
$\chi^2=2.9$ $P>0.05$								

Tablo 39'un incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “orta” kategoride olduğu görülmektedir. “az-çok” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların diğer öğretime yardımcı unsurları destekleyici tarzda hazırlama durumunu toplam 26 öğretmen (% 36.6) “orta” düzeyde, 23 öğretmen (% 32.4) “çok” düzeyde ve 18 öğretmen (% 25.4) “az” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. Branşların görüşleri arasında fazlaca bir fark göze çarpmamaktadır. Bu tabloda verilen yüzdelere istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 40. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Birbirlerini Destekleyici Tarzda Hazırlanma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.8			1	1.4
Az	2	15.4	6	16.7	6	27.3	14	19.7
Orta	5	38.5	13	36.1	9	40.9	27	38.0
Çok	5	38.5	14	38.9	7	31.8	26	36.6
Tam	1	7.7	2	5.6			3	4.2
Toplam	13	100.0	36	100.0	22	100.0	71	100.0
			$\chi^2=3.7$		P>0.05			

Tablo 40'ın incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “orta” kategoride olduğu görülmektedir. “çok” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların birbirlerini destekleyici tarzda hazırlama durumunu toplam 27 öğretmen (% 38.0) “orta” düzeyde, 26 öğretmen (% 36.6) “çok” düzeyde ve 14 öğretmen (% 19.7) “az” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az-orta” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup tarih öğretmenleridir. Sosyal bilgiler ve coğrafya öğretmenlerinin hiçbiri ders kitaplarındaki haritaların birbirlerini destekleyici tarzda hazırlama durumunu “hiç” olarak değerlendirmemektedirler. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir (P>0.05).

Tablo 41. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Öğrencilerin Eğitim Düzeyleri Yanında, Yaş ve Bilgi Düzeylerine Uygun Olma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.7	2	9.1	3	4.2
Az	2	15.4	7	18.9	5	22.7	14	19.4
Orta	4	30.8	15	40.5	7	31.8	26	36.1
Çok	5	38.5	12	32.4	7	31.8	24	33.3
Tam	2	15.4	2	5.4	1	4.5	5	6.9
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	72	100.0
$\chi^2=4.4$ $P>0.05$								

Tablo 41'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın "orta" kategoride olduğu görülmektedir. "çok" kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların öğrencilerin eğitim düzeyleri yanında, yaş ve bilgi düzeylerine uygun olma durumunu toplam 26 öğretmen (% 36.1) "orta" düzeyde, 24 öğretmen (% 33.3) "çok" düzeyde ve 14 öğretmen (% 19.4) "az" düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla "az" cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla "orta" cevabı veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla "çok" cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. Branşların görüşleri arasında fazlaca bir fark göze çarpmamaktadır. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 42. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Bulunan Yazıların İmla, Noktalama ve Diğer Dil Bilgisi Kurallarına Uygun Olma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç								
Az			3	8.3	2	9.1	5	7.1
Orta	3	25.0	7	19.4	6	22.9	16	22.9
Çok	6	50.0	21	58.8	10	45.5	37	52.9
Tam	3	25.0	5	13.9	4	18.2	12	17.1
Toplam	132	100.0	36	100.0	22	100.0	70	100.0

$$\chi^2=2.6 \quad P>0.05$$

Tablo 42'nin incelenmesinden anlaşılabileceği gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “çok” kategoride olduğu görülmektedir. “orta” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritalarda bulunan yazıların imla, noktalama ve diğer dil bilgisi kurallarına uygun olma durumunu toplam 37 öğretmen (% 52.9) “çok” düzeyde, 16 öğretmen (% 22.9) “orta” düzeyde ve 12 öğretmen (% 17.1) “tam” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla “tam” cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin hiçbirisi kitaplarındaki haritalarda bulunan yazıların imla, noktalama ve diğer dil bilgisi kurallarına uygun olma durumunu “hiç-az” olarak değerlendirmemektedirler. Bu tabloda verilen yüzdelere istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 43. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Yer Alan Özel İsimlerin Orijinal Şekliyle Yazılma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			2	5.6	1	4.8	3	4.3
Az	2	15.4	4	11.1	2	9.5	8	11.4
Orta	2	15.4	10	27.8	8	38.1	20	28.6
Çok	6	46.2	13	36.1	7	33.3	26	37.1
Tam	3	23.1	7	19.4	3	14.3	13	18.6
Toplam	13	100.0	36	100.0	21	100.0	70	100.0

$$\chi^2=3.2 \quad P>0.05$$

Tablo 43'ün incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “çok” kategoride olduğu görülmektedir. “orta” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritalarda yer alan özel isimlerin orijinal şekilleriyle yazılma durumunu toplam 26 öğretmen (% 37.1) “çok” düzeyde, 20 öğretmen (% 28.6) “orta” düzeyde ve 13 öğretmen (% 18.6) “tam” düzeyde değerlendirmektedir. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “çok-tam” cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin azımsanmayacak kısmı haritalarda yer alan özel isimlerin orijinal şekilleriyle yazılma durumunu “tam” düzeyde bulmaktadırlar. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 44. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaları Bilgi Bakımından Eksiksiz, Açık, Okunaklı ve Güzel Bulma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.8	1	4.5	2	2.8
Az	2	15.4	7	19.4	6	27.3	15	21.1
Orta	6	46.2	19	52.8	10	45.5	35	49.3
Çok	4	30.8	7	19.4	4	18.2	15	21.1
Tam	1	7.7	2	5.6	1	4.5	4	5.6
Toplam	13	100.0	36	100.0	22	100.0	71	100.0

$$\chi^2=2.3 \quad P>0.05$$

Tablo 44'ün incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “orta” kategoride olduğu görülmektedir. “az-çok” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaları toplam 35 öğretmen (% 49.3) “orta” düzeyde, 15 öğretmen (% 21.1) “az” düzeyde ve yine 15 öğretmen (% 21.1) “çok” düzeyde bilgi bakımından eksiksiz, açık, okunaklı ve güzel bulmaktadırlar. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. Branşların görüşleri karşılaştırıldığında fazlaca bir fark göze çarpmamaktadır. Bu tabloda verilen yüzdelere istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 45. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Öğrencileri Derslere ve Konulara Güdüleme Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			2	5.9	2	9.1	4	5.8
Az	3	23.1	7	20.6	8	36.4	18	26.1
Orta	6	46.2	17	50.0	6	27.3	29	42.0
Çok	4	30.8	6	17.6	5	22.7	15	21.7
Tam			2	5.9	1	4.5	3	4.3
Toplam	13	100.0	34	100.0	22	100.0	69	100.0
$\chi^2=5.7$ $P>0.05$								

Tablo 45'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “orta” kategoride olduğu görülmektedir. “az” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların, toplam 29 öğretmen (% 42.0) “orta” düzeyde, 18 öğretmen (% 26.1) “az” düzeyde ve 15 öğretmen (% 21.7) “çok” düzeyde derslere ve konulara güdülediği görüşündedirler. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. Coğrafya öğretmenlerinin azımsanmayacak kısmı haritaların öğrencileri ders ve konulara “az” güdülediği görüşündedirler. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 46. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Kullanılabilir Yapıda Olma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç								
Az	2	15.4	6	16.2	5	22.7	13	18.3
Orta	6	50.0	19	51.4	12	54.5	37	52.1
Çok	4	33.3	11	29.7	5	22.7	20	28.2
Tam			1	2.7			1	1.4
Toplam	12	100.0	37	100.0	22	100.0	71	100.0
$\chi^2=1.7$ $P>0.05$								

Tablo 46'nın incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “orta” kategoride olduğu görülmektedir. “az-çok” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların, toplam 37 öğretmen (% 52.1) “orta” düzeyde, 20 öğretmen (% 28.2) “çok” düzeyde ve 13 öğretmen (% 18.3) “az” düzeyde kullanılabilir yapıda olduğu görüşündedirler. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup yine coğrafya öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. Branşların görüşleri karşılaştırıldığında fazlaca bir fark göze çarpmamaktadır. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 47. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalardan Konuların İşlenişinde Öğretmen ve Öğrencilerin Yararlanma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.8	1	4.5	2	2.8
Az	1	7.7	9	25.0	6	27.3	16	22.5
Orta	7	53.8	14	38.9	8	36.4	29	40.8
Çok	4	30.8	10	27.8	7	31.8	21	29.6
Tam	1	7.7	2	5.6			3	4.2
Toplam	13	100.0	36	100.0	22	100.0	71	100.0

$$\chi^2=4.4 \quad P>0.05$$

Tablo 47'nin incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “orta” kategoride olduğu görülmektedir. “çok-az” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritalardan konuların işlenişinde öğretmen ve öğrencilerin yararlanma durumunu toplam 29 öğretmen (% 40.8) “orta” düzeyde, 21 öğretmen (% 29.6) “çok” düzeyde ve 16 öğretmen (% 22.5) “az” düzeyde bulmaktadırlar. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup coğrafya öğretmenleridir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin hiçbiri bu duruma “hiç” cevabı vermemiştir. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 48. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Belli Bir Konunun Göz Önünde Canlandırılmasına Yarama Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.8	1	4.5	2	2.8
Az	1	7.7	9	25.0	6	27.3	16	22.5
Orta	7	53.8	18	50.0	10	45.5	35	49.3
Çok	4	30.8	8	22.2	4	18.2	16	22.5
Tam	1	7.7			1	4.5	2	2.8
Toplam	13	100.0	36	100.0	22	100.0	71	100.0
			$\chi^2=5.2$	$P>0.05$				

Tablo 48'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın "orta" kategoride olduğu görülmektedir. "çok-az" kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların belli bir konunun göz önünde canlandırılmasına yarama durumunu toplam 35 öğretmen (% 49.3) "orta" düzeyde, 16 öğretmen (% 22.5) "çok" düzeyde ve 16 öğretmen (% 22.5) "az" düzeyde bulmaktadırlar. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla "az" cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla "orta" cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. En fazla "çok" cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinden haritaların belli bir konunun göz önünde canlandırılmasına yarama durumunu "az" bulanların oranı diğer tarih ve coğrafya öğretmenlerine göre daha azdır. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 49. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların, Öğrencilerin Konuyu İşledikten Sonra Rahatlıkla Anlayabileceği Şekilde Hazırlanma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.7			1	1.4
Az	2	16.7	4	10.8	7	31.8	13	18.3
Orta	4	33.3	20	54.1	10	45.5	34	47.9
Çok	5	41.7	10	27.0	4	18.2	19	26.8
Tam	1	8.3	2	5.4	1	4.5	4	5.6
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	71	100.0
			$\chi^2=6.9$		P>0.05			

Tablo 49'un incelenmesinden anlaşılabileceği gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “orta” kategoride olduğu görülmektedir. “çok” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların öğrencilerin konuyu işledikten sonra rahatlıkla anlayabileceği şekilde hazırlanma durumunu toplam 34 öğretmen (% 47.9) “orta” düzeyde, 19 öğretmen (% 26.8) “çok” düzeyde ve 13 öğretmen (% 18.3) “az” düzeyde bulmaktadırlar. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. Coğrafya öğretmenlerinin azımsanmayacak kısmı haritaların öğrencilerin konuyu işledikten sonra rahatlıkla anlayabileceği şekilde hazırlanma durumunu “az” ve “orta” olarak bulmaktadırlar. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir (P>0.05).

Tablo 50. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Geçen Yer İsimlerinin, Kitapta Geçen Yer İsimleri İle Uyuşma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç	1	7.7					1	1.4
Az	1	7.7	5	13.5	2	9.1	8	11.1
Orta	2	15.4	13	35.1	13	59.1	28	38.9
Çok	6	46.2	14	37.8	5	22.7	25	34.7
Tam	3	23.1	5	13.5	2	9.1	10	13.9
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	72	100.0

$$\chi^2=11.9 \quad P>0.05$$

Tablo 50'nin incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “orta” kategoride olduğu görülmektedir. “çok” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritalarda geçen yer isimlerinin, kitapta geçen yer isimleri ile uyuşma durumunu toplam 28 öğretmen (% 38.9) “orta” düzeyde, 25 öğretmen (% 34.7) “çok” düzeyde ve 10 öğretmen (% 13.9) “tam” düzeyde bulmaktadırlar. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. Coğrafya öğretmenlerinin yarıdan fazlası haritalarda geçen yer isimlerinin, kitapta geçen yer isimleri ile uyuşma durumunu “orta” düzeyde bulmaktadırlar. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 51. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafya İle İlgili Haritalar Arasındaki Tutarlılığın Sağlanması Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.9			1	1.4
Az	1	7.7	5	14.3	5	22.7	11	15.7
Orta	5	38.5	14	40.0	8	36.4	27	38.6
Çok	3	23.1	11	31.4	7	31.8	21	30.0
Tam	4	30.8	4	11.4	2	9.1	10	14.3
Toplam	13	100.0	35	100.0	22	100.0	70	100.0
$\chi^2=5.7$ $P>0.05$								

Tablo 51'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın "orta" kategoride olduğu görülmektedir. "çok" kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya ile ilgili haritalar arasındaki tutarlılığın sağlanması durumunu toplam 27 öğretmen (% 38.6) "orta" düzeyde, 21 öğretmen (% 30.0) "çok" düzeyde ve 11 öğretmen (% 15.7) "az" düzeyde bulmaktadırlar. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla "az" cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla "orta" cevabı veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla "çok" cevabı veren grup coğrafya öğretmenleridir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin azımsanmayacak kısmı coğrafya ile ilgili haritalar arasındaki tutarlılığın sağlanması durumunu "tam" düzeyde bulmaktadırlar. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 52. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarih İle İlgili Haritalar Arasındaki Tutarlılığın Sağlanması Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.7	2	9.1	3	4.2
Az	1	8.3	4	10.8	4	18.2	9	12.7
Orta	4	33.3	15	40.5	7	31.8	26	36.6
Çok	5	41.7	16	43.2	9	40.9	30	42.3
Tam	2	16.7	1	2.7			3	4.2
Toplam	13	100.0	36	100.0	22	100.0	71	100.0
			$\chi^2=8.6$		P>0.05			

Tablo 52'nin incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “çok” kategoride olduğu görülmektedir. “orta” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki tarih ile ilgili haritalar arasındaki tutarlılığın sağlanması durumunu toplam 30 öğretmen (% 42.3) “çok” düzeyde, 26 öğretmen (% 36.6) “orta” düzeyde ve 9 öğretmen (% 12.7) “az” düzeyde bulmaktadırlar. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup yine tarih öğretmenleridir. Coğrafya öğretmenlerinin hiçbiri “tam” cevabını vermemektedirler. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir (P>0.05).

Tablo 53. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Fiziki Haritalardaki Renklendirmelerin Anlaşılabilirlik Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç								
Az	1	7.7	6	16.2	9	40.9	16	22.2
Orta	8	61.5	16	43.2	4	18.2	28	38.9
Çok	3	23.1	13	35.1	8	36.4	24	33.3
Tam	1	7.7	2	5.4	1	4.5	4	5.6
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	72	100.0
$\chi^2=10.3$ $P>0.05$								

Tablo 53'ün incelenmesinden anlaşılabileceği gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “orta” kategoride olduğu görülmektedir. “çok-az” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki fiziki haritaların anlaşılabilirlik durumunu toplam 28 öğretmen (% 38.9) “orta” düzeyde, 24 öğretmen (% 33.3) “çok” düzeyde ve 16 öğretmen (% 22.2) “az” düzeyde bulmaktadırlar. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup yine tarih öğretmenleridir. Coğrafya öğretmenlerinin özellikle % 40.9'u fiziki haritaların renklendirmelerinin “az” düzeyde anlaşılabilirliğini ifade etmişlerdir. Coğrafya öğretmenlerinin büyük çoğunluğu fiziki haritaların anlaşılabilirlik durumunu “az” düzeyde bulmaktadırlar. Bu durum coğrafya öğretmenlerinin branşları ile yakından ilgilidir. Renklendirme kuralları konusunda daha titiz olduklarını göstermektedir. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 54. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Siyasi Haritalarda Ülke ve Bölge Ayırımlarının Anlaşılabilir Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç			1	2.7	2	9.1	3	4.2
Az	1	7.7	5	13.5	7	31.8	13	18.1
Orta	2	15.4	7	18.9	6	27.3	15	20.8
Çok	6	46.2	18	48.6	6	27.3	30	41.7
Tam	4	30.8	6	16.2	1	4.5	11	15.3
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	72	100.0
$\chi^2=11.5$ $P>0.05$								

Tablo 54'ün incelenmesinden anlaşılabileceği gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “çok” kategoride olduğu görülmektedir. “orta-az” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak düzeyde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki siyasi haritalardaki ülke ve bölge ayırımlarının anlaşılabilir durumunu toplam 30 öğretmen (% 41.7) “çok” düzeyde, 15 öğretmen (% 20.8) “orta” düzeyde ve 13 öğretmen (% 18.1) “az” düzeyde bulmaktadırlar. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az-orta” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup yine tarih öğretmenleridir. Coğrafya öğretmenlerinin % 31.8'i siyasi haritalardaki ülke ve bölge ayırımlarını “az” düzeyde anlaşılabilir bulmaktadırlar. Coğrafya öğretmenlerinin azımsanmayacak kısmı bu durumu “az” olarak değerlendirmektedirler. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 55. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Tarihi Haritalarda, Tarihler, Olaylar ve Yerlerin Anlaşılabilme Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç	1	8.3			1	4.5	2	2.9
Az	2	16.7	6	16.7	5	22.7	13	18.6
Orta	4	33.3	18	50.0	10	45.5	32	45.7
Çok	4	33.3	11	30.6	5	22.7	20	28.6
Tam	1	8.3	1	2.8	1	4.5	3	4.3
Toplam	12	100.0	36	100.0	22	100.0	70	100.0

$$\chi^2=4.4 \quad P>0.05$$

Tablo 55'in incelenmesinden anlaşılacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “orta” kategoride olduğu görülmektedir. “çok” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki tarihi haritalarda, tarihler, olaylar ve yerlerin anlaşılabilme durumunu toplam 32 öğretmen (% 45.7) “orta” düzeyde, 20 öğretmen (% 28.6) “çok” düzeyde ve 13 öğretmen (% 18.6) “az” düzeyde bulmaktadırlar. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “az” cevabını veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup yine tarih öğretmenleridir. En fazla “çok” cevabı veren grup yine sosyal bilgiler öğretmenleridir. Tarih öğretmenlerinin yarısı bu durumu “orta” düzeyde bulmaktadırlar. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 56. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Öğrencilerinde Ekleme Yapabileceği Şekilde Hazırlanma Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç	3	23.1	11	29.7	2	12.5	16	22.2
Az	4	30.8	15	40.5	12	54.5	31	43.1
Orta	4	30.8	9	24.3	5	22.7	18	25.0
Çok	2	15.4	2	5.4	3	13.6	7	9.7
Tam								
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	72	100.0
$\chi^2=5.5$ $P>0.05$								

Tablo 56'nın incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın “az” kategoride olduğu görülmektedir. “hiç-orta” kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. “tam” cevabı veren öğretmen bulunmamaktadır. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların öğrencilerin eklemeler yapabileceği şekilde hazırlama durumunu toplam 31 öğretmen (% 43.1) “az” düzeyde, 18 öğretmen (% 25.0) “orta” düzeyde ve 16 öğretmen (% 22.2) “hiç” düzeyde bulmaktadırlar. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla “hiç” cevabını veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla “az” cevabı veren grup yine coğrafya öğretmenleridir. En fazla “orta” cevabı veren grup yine sosyal bilgiler öğretmenleridir. Hiçbir grubun “tam” cevabı vermesi oldukça dikkate değerdir. Zaten öğretmenlerin en çok yakındığı konuda ders kitaplarında yer alan haritaların öğrencilerin de eklemeler yapabileceği biçimde hazırlanmamasıdır. Tüm branşların görüşleri aynı doğrultudadır. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 57. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaları, Öğretmen Yardımı Olmadan Öğrencilerin Anlayabilme ve Okuyabilme Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları								
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç					3	13.6	3	4.2
Az	6	46.2	10	27.0	5	22.7	21	29.2
Orta	5	38.5	21	56.8	13	59.1	39	54.2
Çok	2	15.4	5	13.5	1	4.5	8	11.1
Tam			1	2.7			1	1.4
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	72	100.0
$\chi^2=11.4$ P>0.05								

Tablo 57'nin incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın "orta" kategoride olduğu görülmektedir. "az" kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaları, öğretmen yardımı olmadan öğrencilerin anlayabilme ve okuyabilme durumunu toplam 39 öğretmen (% 54.2) "orta" düzeyde, 21 öğretmen (% 29.2) "az" düzeyde bulmaktadırlar. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla "az" cevabını veren grup sosyal bilgiler öğretmenleridir. En fazla "orta" cevabı veren grup yine coğrafya öğretmenleridir. Coğrafya öğretmenlerinin % 13.6'sı haritaları, öğretmen yardımı olmadan öğrencilerin "hiç" anlayamadığı ve okuyamadığı görüşündedirler. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ise yarıya yakını bu durumun "az" gerçekleştiği görüşündedirler. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 58. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritalarda Yer Alan Lejantlarda Verilen Bilgileri Öğrencilerin Anlayabilme Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç	1	7.7	3	8.1	1	4.5	5	6.9
Az	5	38.5	9	24.3	11	50.0	25	34.7
Orta	4	30.8	20	54.1	8	36.4	32	44.4
Çok	3	23.1	5	13.5	1	4.5	9	12.5
Tam					1	4.5	1	1.4
Toplam	13	100.0	37	100.0	22	100.0	72	100.0
$\chi^2=9.2$ $P>0.05$								

Tablo 58'in incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın "orta" kategoride olduğu görülmektedir. "az" kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritalarda yer alan lejantlarda verilen bilgileri öğrencilerin anlayabilme durumunu toplam 32 öğretmen (% 44.4) "orta" düzeyde, 25 öğretmen (% 34.7) "az" düzeyde ve 9 öğretmen (% 12.5) "çok" düzeyde bulmaktadırlar. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla "az" cevabı veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla "orta" cevabı veren grup tarih öğretmenleridir. Coğrafya öğretmenlerinin yarısı haritalarda yer alan lejantlarda verilen bilgileri öğrencilerin "az" anlayabildikleri, Tarih öğretmenlerinin yarıdan fazlası ise "orta" düzeyde anlayabildikleri görüşündedirler. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

Tablo 59. Öğretmenlerin 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Haritaların Öğrencileri Harita Çizimine Teşvik Etme Durumuna İlişkin Görüşlerinin Branşlara Göre Dağılımı

	Öğretmenlerin Mezuniyet Branşları							
	Sosyal Bilgiler		Tarih		Coğrafya		Tüm Branşlar	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Puanlar								
Hiç	1	7.7	8	21.6	4	19.0	13	18.3
Az	4	30.8	9	24.3	8	38.1	21	29.6
Orta	5	38.5	17	45.9	5	38.0	27	38.0
Çok	2	15.4	3	8.1	4	19.0	9	12.7
Tam	1	7.7					1	1.4
Toplam	13	100.0	37	100.0	21	100.0	71	100.0
	$\chi^2=9.4$		$P>0.05$					

Tablo 59'un incelenmesinden anlaşılabacağı gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin soruya verdikleri cevaplarda yığılmanın "orta" kategoride olduğu görülmektedir. "az" kategorisindeki oranın da azımsanmayacak değerde olduğu görülmektedir. Tüm öğretmenlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki haritaların öğrencileri harita çizimine teşvik etme durumunu toplam 27 öğretmen (% 38.0) "orta" düzeyde, 21 öğretmen (% 29.6) "az" düzeyde ve 9 öğretmen (% 12.7) "çok" düzeyde bulmaktadırlar. Grupların kendi kategorilerine göre verdikleri cevapların oranları incelendiğinde en fazla "az" cevabı veren grup coğrafya öğretmenleridir. En fazla "orta" cevabı veren grup tarih öğretmenleridir. En fazla "çok" cevabı veren grup yine coğrafya öğretmenleridir. Tarih ve coğrafya öğretmenlerinin azımsanmayacak kısmı haritaların öğrencileri "hiç" harita çizimine teşvik etmediği görüşündedirler. Bu tabloda verilen yüzdeler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($P>0.05$).

V. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına ve yorumlarına dayalı olarak ulaşılan sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

SONUÇ

İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan haritaların nitelikleri ve kullanılabilirlik düzeylerini ortaya koymak amacıyla belirlenen alt problemler çerçevesinde varılan sonuçlar aşağıda verilmiştir. Buna göre ;

1. Öğrencilerin % 40.5'i sosyal bilgiler ders kitabındaki haritaların kendilerine sosyal bilgiler dersini sevdirmede, % 53.9'u ders çalışırken ve sınavlara hazırlanırken bu haritalardan yararlanmadıklarını, % 57.4'ü kendilerini başka kaynaklara özendirmediği, % 63.4'ü haritalarla uğraşırken kendilerinin ekleme yapmadıklarını, % 46.2'si öğretmen yardımı olmadan haritaları anlamadıkları, % 34.4'ü haritaların renklerinin güzel olmadığı, % 49.5'i haritaların büyüklüklerinin birbirine eşit olmadığı, % 50.3'ü kendilerini harita çizimine özendirmediği, % 38.5'i haritalardaki şekilleri tanımadıkları, % 47.9'u kitaplarda resimli harita bulunmadığı, % 30'u haritalarda yanlış bilgiye rastladıkları, % 30.4'ü haritalarda yazım ve imla kuralına aykırı duruma rastladıkları görüşündedirler.

2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin % 15.4'ü "az", % 50'si "orta" ve % 33.3'ü "çok" derecede kullanılabilir olduğu görüşündedirler.

3. Tarih öğretmenlerinin % 16.2'si "az", % 51.4'ü "orta", % 29.7'si "çok" ve % 2.7'si "tam" derecede kullanılabilir olduğu görüşündedirler.

4. Coğrafya öğretmenlerinin % 22.7'si "az", % 54.5'i "orta" ve % 22.7'si "çok" derecede kullanılabilir olduğu görüşündedirler.

5. Öğrencilerin % 84.8'i ders kitabındaki haritalardan yararlanırken, % 15.2'si yararlanmamaktadırlar.

6. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin % 7.7'si "az", % 53.8'i "orta", % 30.8'i "çok" ve % 7.7'si "tam" derecede ders kitaplarındaki haritaların yararlı olduğu görüşündedirler.

7. Tarih öğretmenlerinin % 2.8'i "hiç", % 25'i "az", % 38.9'u "orta", % 27.8'i "çok" ve % 5.6'sı "tam" derecede ders kitaplarındaki haritaların yararlı olduğu görüşündedirler.

8. Coğrafya öğretmenlerinin % 4.5'i "hiç", % 27.3'ü "az", % 36.4'ü "orta", % 31.8'i "çok" derecede ders kitaplarındaki haritaların yararlı olduğu görüşündedirler.

ÖNERİLER

1. İlköğretim Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki haritalar yeniden gözden geçirilerek, yeniden düzenlenebilir.

2. Öğrencilerin, bilgilerini uygulayabilmeleri ve yaratıcılıklarını geliştirebilmeleri, eklemeler yapabilmeleri için ders kitabına, içerisinde hiçbir bilginini yer almadığı dilsiz haritalar konabilir.

3. "Osmanlı Kültür ve Uygarlığı" ünitesinde hiçbir harita bulunmamaktadır. Aslında, öğrencilerde kültür ve medeniyet kavramlarının daha iyi kavranabilmesi için üzerinde kültür ve medeniyet kavramları ile ilgili unsurlar bulunan haritalara yer verilebilir.

4. Talim Terbiye Kurulu, Ders Kitaplarını İnceleme Komisyonu kitaplarda yer alan haritaları daha titizlikle incelemelidir. Çünkü araştırma konusu olan 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının hepsinde yer alan haritalarda mutlaka öğrenciler ya

da öğretmenler tarafından eksik ya da yanlış bulunan bir takım özellikler yer almaktadır.

5. Öğrenci ve öğretmenlerin harita konusundaki fikirleri alınıp bu eleştiri ve öneriler dikkate alınarak haritalar buna göre hazırlanabilir.

6. Ders kitapları hazırlanırken, komisyonda psikolog, branş öğretmeni, grafiker, harita uzmanı ve benzeri kişiler bulunabilir.

7. Haritaların renklendirmeleri daha dikkat çekici yapılmalıdır.

8. Haritalar arasında her bakımından tutarlılık sağlanmalıdır. Bir özellik kitapta yer alan bir haritada farklı, diğerinde farklı bir işaret ya da renk ile gösterilmemelidir. Bu durum tutarlılık ilkelerine aykırıdır.

9. Özellikle öğretmen ve öğrenciler haritalara öğrencilerin de eklemeler yapmalarını istemektedirler. Haritalar öğrencilerin de eklemeler yapabileceği biçimde hazırlanabilir.

10. Öğrencilerin ilgisini çekebilecek biçimde resimli haritalar hazırlanabilir.

KAYNAKÇA

AKYOL, Avni. (1991). **Amerikan Eğitim Sistemi Üzerine Bir İnceleme.** Ankara.

AKYOL, Çağatay. (1999). **Coğrafya Eğitiminde Gelişmeler ve Temel Sorunlar.** İstanbul: Marmara Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

AKKUŞ, Akif. (1990) **Harita Bilgisi.** Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.

ALKAN, Cevat. (1977). **Eğitim Teknolojisi.** Ankara: Yargıçoğlu Matbaası.

..... (1991). **Özel Öğretim İlke ve Yöntemleri.** Ankara:A.Ü. Eğt. Bil. Fak. Yayınları No: 167.

ALTINER, Avni. (1972). **Resim ve Haritalarla Tarih Özeti ve Ansiklopedisi.** İstanbul: Bakış Matbaası.

ALTINIŞIK, Sertel ve F. ORHAN. (2003). *Sosyal Bilgiler Dersinde Çoklu Ortamın Öğrencilerin Akademik Başarıları ve Derse Karşı Tutumları Üzerindeki Etkisi.* **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi.** Sayı: 23.

ATA, Bahri. (2000). *Türk Romanlarında Tarih Öğretmeni Tipolojisi.* Ankara: **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi.** Dr. Himmet Biray Özel Sayısı. S. 355.

..... (2002). *Tarih Öğretimi Hakkında.* **Milli Eğitim Dergisi.** Sayı: 153-154.

..... (2000). *Temel Eğitimde Tarihin Amacı.* **Milli Eğitim Dergisi.** Sayı: 147.

..... (2000). *Tarih Öğretiminde Bir Araç Olarak: Tarihi Romanlar.* **Türk Yurdu Dergisi.** Sayı: 153-154.

AYDIN, Celal ve başk. (2001). **İlköğretim Sosyal Bilgiler 7.** Ankara: Doğan Yayıncılık.

AYDIN, İsmail. (1997). **Türkiye’de Ders Kitapları ve Tarih Müfredat Programı.** Ankara: Eğitim-Sen Yayınları.

AYGÜN, Şevket. (2000). **Çevre İmkanlarıyla Basit Ders Araçları Yapımı.** Giresun: Pegem Yayınları.

BACANLI, Hasan. (1998). **Gelişim ve Öğrenme.** Ankara: Pegem Yayınları.

BART, James L. ve başk. (1997). **İlköğretimde Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: YÖK-Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Programı.

BAŞAR, Hüseyin. **Sınıf Yönetimi**. Ankara: Pegem Yayınları.

BAŞARAN, İ. Ethem. (1983). **Eğitime Giriş**. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

..... (1991). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Gül Yayını.

..... (1982). **Temel Eğitim ve Yönetimi**. Ankara: Sevinç Matbaası.

BAYMUR, Fuat. (1954). **Coğrafya Öğretimi**. İstanbul: İnkılap Yayınları.

..... (1954). **Tarih Öğretimi**. İstanbul: İnkılap Yayınları.

BİLGİN, H. Nihat. (1994). **Çağdaş ve Demokratik Eğitim**. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.

BİNBAŞIOĞLU, Cavit. (1990). **Öğrenme Psikolojisi**. Ankara: Alkım Yayınları.

..... (1990). **Genel Öğretim Bilgisi**. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

..... (1987). **Özel Öğretim Yöntemleri**. Ankara: Binbaşioğlu Yayınevi.

BİRKEN, Andreas ve H.H. Gerlock. (2000). **Tarih Atlası**. Almanya: Mantis Verlag Yayınevi.

BLOOM, Benjamin S. (1995). **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme**. Çeviren: Durmuş Ali ÖZÇELİK. İstanbul: MEB Yayınları.

1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu.

COĞRAFYA DERS KİTAPLARININ YENİDEN İNCELENMESİ. (1965). 4. Konferansla İlgili Rapor. İstanbul: MEB Yayınları.

ÇAKIROĞLU, Emin. (1968). **Haritalar**. İstanbul: MEB Yayınları.

ÇİLELİ, Meral. (1995). **İlköğretim Kurumlarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları**. Ankara: T.E.D. Yayınları Öğretim Dizisi No: 13.

ÇİLENTİ, Kamuran. (1984). **Eğitim Teknolojisi ve Öğretim**. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

ÇELİK, Mustafa ve Başk. (1997). **Bilgisayar Destekli Harita Üretimi ve Coğrafi Bilgi Sistemleri. Coğrafi Bilgi Sistemleri Sempozyumu**. İstanbul: İstanbul Ün. İnşaat Fakültesi Matbaası.

DAĞTEKİN, Hüseyin. (1977). *Bizde Tarih Haritacılığı ve Kaynakları Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: İnkılap Basımevi.

..... (1997) **Genel Tarih Atlası**. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

DEMİREL, Özcan. (1994). **Genel Öğretim Yöntemleri**. Ankara: Usem Yayınları No:11.

DEMİRKAYA, Hilmi. (2003). *Coğrafya Öğretiminde Örnek Bir Konu Çalışması*. **Milli Eğitim Dergisi**. Sayı: 157.

DEVİNE, Donn. **Using Maps in Family History Research**. Ancestry Magazine. No: 5.

DEVİTT, Terry. (1998). **Maps Give New View of World and Cosmos**. Washington.

DİŞÇİ, Selahattin. (1999). **Harita Çizimi ve Uygulaması**. İstanbul: MEB Yayınları.

DOĞANAY, Hayati. (1997). **Coğrafya'ya Giriş**. İstanbul: Öz Eğitim Yayınları.

..... (1993). **Coğrafyada Metodoloji**. İstanbul: MEB Yayınları.

DOĞDU, Süleyman ve Z. ARSLAN. (1993). **Eğitim Teknolojisi Uygulamaları ve Eğitim Araç ve Gereçleri**. Ankara: Tekışık Ofset.

DREAPER, Jackie. (2002). **Mapping Routes and Distances**. Washington.

DURLU, Refik. (1994). *Coğrafya Öğretiminde Resim ve Harita*. **Özel Öğretim Antolojisi (Fuat BAYMUR)**. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

DÜZGÜN, Bahattin. (2000). *Fizik Konularının Kavratılmasında Görsel Öğretim Materyallerinin Önemi*. Ankara: **Milli Eğitim Dergisi**. Sayı: 148.

ERDEN, Münire. (1996). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara: Alkım Yayın Evi.

ERDEN, Münire ve Yasemin Akman. (1997). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

ERGİNER, Ergin. (2000). **Öğretimi Planlama ve Uygulama ve Değerlendirme**. Ankara: Anı Yayınları.

ERTÜRK, Selahattin. (1984). **Eğitimde Program Geliştirme**. Ankara: Yelkenkaya Yayınları.

FİDAN, Nurettin. (1984). **Okulda Öğrenme ve Öğretme Kavramlar, İlkeler Yöntemler**. Ankara: Kadioğlu Maatbası.

..... (1996). **Okulda Öğrenme ve Öğretme**. Ankara: Alkım Yayınları.

FRASER, Marilyn. (2003). **Using Maps**. Ottawo.

GULBENKIAN KOMİSYONU. (1996). **Sosyal Bilimleri Açm**. İstanbul: Metis Yayınları.

GÜLERYÜZ, Hasan. (2000). **Eğitim Programlarının Dili ve Yaratıcı Öğrenme**. Ankara: Pegem Yayınları.

GÜNDOĞDU, İ. Bülent. (2000). *Haritaların Okunmasında Algılama ve Önemi*. **Mülkiyet Dergisi**. Sayı: 37.

GÜNGÖRDÜ, Ersin. (1998). **İlköğretim Okullarında Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretimi**. Ankara: Özcan Ofset.

..... (1999). **Coğrafyada Öğretim Yöntemleri İlkeler ve Uygulamalar**. Ankara.

..... (2003). *Öğretimde Görsellik ve Görsel Araçlarda Bulunması Gereken Özellikler*. **Milli Eğitim Dergisi**. Sayı: 157

GÜVEN, Sami. (1997). **Toplum Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Ezgi Kitabevi.

HARİTA VE HARİTA BİLGİLERİNİN KULLANIMI (GİZLİLİK) PANEL. (1992). İstanbul.

HARİTACILIK MÜZESİ KATALOĞU. Ankara: 1995.

HARİTA, TAPU VE KADASTRO 6. BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI RAPORU. (1990) Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları.

KUŞOĞLU, Ülkü. (2003). **Orta Öğretim Tarih Ders Kitaplarındaki Haritaların Metinle İlişkisi**. Ankara: Gazi Üni. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Eğitimi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

HOŞGEÇİN, Kemal. (1997). *Bir Eğitim Materyalinin Hazırlanması Sağlıkta Strateji*. İstanbul.

İLKÖĞRETİM ORTA ATLAS. (2003). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

İSTANBUL HARİTALARI. (1990). İstanbul: Türk Sınai Kalkınma Bankası Yayınları.

222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu.

İŞLER, Ahmet Ş. (2003). *Yazılı Ders Materyallerinde İllüstrasyon Kullanımının Yeri ve Önemi. Milli Eğitim Dergisi.* Sayı: 157.

KAPTAN, Saim. (1990). **Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri.** Ankara: Tekışık Yayınları.

KARAGÖZOĞLU, Galip. (1977). **İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi.** Ankara: Yaygın Yüksek Öğretim Yayınları.

KARASAR, Niyazi. (2000). **Bilimsel Araştırma Yöntemi – Kavramlar İlkeler Teknikler.** Ankara: Nobel Yayınları.

KAYA, Kemal. (1942). **İlkokullarda Coğrafya Öğretimi.** İstanbul: Maarif Matbaası.

KISAKÜREK, M. A. ve F. PAYKOÇ. (1987). **Sosyal Bilgiler Öğretimi.** Ankara: Meteksan Yayınları.

KOÇAK, Kemal. (1995). **Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi (Alan Araştırması – Ankara Örneği).** Ankara: MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı.

..... (2000). *1983 Ortaöğretim Kurumları Tarih Programının Değerlendirilmesi (Alan Araştırması Ankara Örneği).* **G. Ü. Kastamonu Eğitim Dergisi, 8 (1).**

..... (2000). **İlköğretim Okulu 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Özel Amaçlar / Davranışlar,** G. Ü. Kastamonu Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Ders Notları.

..... (2002). *1998 İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Programı Genel Amaçlarının (Gerçekleşebilirliği) Değerlendirilmesi (Alan Araştırması – Kastamonu Örneği).* **G.Ü. Kastamonu Eğitim Dergisi, 10 (1), 133-162.**

..... (2002). **İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Niteliklerinin Değerlendirilmesi (Alan Araştırması).** Ankara : MEB EARGED desteği ile 19.11.2001 tarih ve 2001/11 sayılı protokol kapsamında gerçekleştirilmiştir

KÖSTÜKLÜ, Nuri. (1998). **Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi.** Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.

KÜÇÜKAHMET, Leyla. (1992). **Öğretim İlke ve Yöntemleri**. Ankara: Gazi Eğitim Fakültesi Yayınları.

..... (2000). **Öğretimde Planlama ve Değerlendirme**. Ankara: Nobel Yayınları.

MARCHANT, E.C. (1970). **Coğrafya Öğretimi ve Coğrafya Kitapları İle Atlasların Geliştirilmesi**. Çeviren Sami ÖNGÖR. İstanbul: MEB Yayınları.

MAVİŞ, Adil (2002). **ÖSS Çalışma Kılavuzu**. İstanbul: Hayat Yayınları.

MCREA, Anne (2000). **Mapping Skills**. Washington.

Milli Savunma Bakanlığı Harita Genel Komutanlığınca Üretilcek Atlas, Küre ve Coğrafya Haritaları Hakkında Yönetmelik. (1978).

MOFFAAT, Maurice. (1957). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Çeviren Nesrin ORAN. İstanbul: Maarif Basımevi.

MOORE, George. (2000). **Reading Maps**. Washington.

NICHOL, John. (1996). **Tarih Öğretimi**. Çeviren: Mustafa SAFRAN. Ankara.

OBEA, Dave. (2001). **Using Maps and Gazetters in Your Research**. Washington.

OĞUZKAN, A. Ferhan. (1981). **Eğitim Terimleri Sözlüğü**. Ankara: TDK Yayınları, A.Ü. Basımevi.

ÖĞRETMEN OKULLARI VE KÖY ENSTİTÜSÜ PROGRAMLARI. (1952). Ankara: MEB Yayınları.

ÖNGÖR, Sami. (1961). **Coğrafya Sözlüğü**. İstanbul: MEB Yayınları.

ÖZBARAN, Salih. (1992). **Tarih Öğretimi**. İstanbul: Cem Yayınları.

ÖZÇELİK, D. Ali. (1992). **Eğitim Programları ve Öğretim**. Ankara: ÖSYM Yayınları.

ÖZDAMAR, Kazım. (1999). **SPSS Paket Programları**. Eskişehir: Kaan Kitabevi.

ÖZDEMİR, Servet ve H.İ. YALIN. (2000). **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**. Ankara: Nobel Yayınları.

ÖZDEN, Yüksel. (1997). **Öğrenme ve Öğretme**. Ankara: Pegem Yayınları.

ÖZGEN, Gündoğdu (1974). **Kartografyaya Giriş**. İstanbul: İstanbul Teknik Üni. Matbaası.

ÖZGEN, Gündoğdu. ve Başk. (1988). **Harita Çizimi Bilgisi**. İstanbul: İstanbul Teknik Üni. Matbaası.

ÖZTÜRK, M. Kemal. (2000). *Liselerde Coğrafya Öğretiminde Araç Gereç Materyal Kullanımı ve Önemi*. **Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi**. Sayı: 22.

PEHLİVANOĞLU, Rasim (2000). **Okullarda Başarının Yolları** Kayseri: Uygun Basımevi.

PEKGÖZ, Müslim ve R. HANCILAR. (1970). **Eğitimde Görme ve İşitme Araçları**. Ankara: Güvendi Matbaası.

RAGG, E. John. (1993) **A Book Of Map And Globe Skills**. Bloomington.

SAFRAN, Mustafa. (1993). *Değişik Öğrenim Basamaklarındaki Tarih Dersine İlişkin Tutumlar Üzerine Bir Araştırma*. **Eğitim Dergisi**, 4.

..... (1993). **Ortaöğretim Kurumlarında Tarih Öğretiminin Yapı ve Sorunlarına İlişkin Bir Araştırma**: Yayınlanmamış Doçentlik Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

..... (1994). *Tarih Öğretimi ve Çağdaş Müfredat Teorileri*. Ankara: Uluslararası Tarih Kongresi.

..... (1996). *Tarih Programları Nasıl Düzenlenmelidir?* **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**.

SAĞLAMER, Emin. (1980). **İlkokulda Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Ankara.

SARIALIOĞLU, Fuat. (2001). **İlköğretim Sosyal Bilgiler 7**. İstanbul: Cemre Yayıncılık.

SAUR, K.G. (2000). **World Directory Of Map Collections**. München.

SELÇUK, Ziya. (2000). **Okul Deneyimi ve Uygulama**. Ankara: Nobel Yayınları.

SÖNMEZ, Veysel. (1994). **Program Geliştirme ve Öğretmen El Kitabı**. Ankara: Pegem Yayınları.

..... (1997). **Sosyal Bilgiler Öğretimi**. Anı Yayıncılık.

..... (1994). **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları**. İzmir: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

SUNGU İhsan. (1994). *Tarih Tedrisatı Hakkında*. **Özel Öğretim Antolojisi (Fuat BAYMUR)**. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

SWANSON, L. James. (1987). **Laidlaw World A Physical Cultural Apporach (Teacher and Chairman of History Department Main Country Day School Corte Modera. California.**

ŞAHİN, Cemalettin ve H. GÖZE. (2000). **İlköğretim Sosyal Bilgiler 7.** İstanbul: Ders Kitapları A.Ş.

..... ve başk. (2001). **Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu.** Ankara: Nobel Yayınları.

..... (2001). **Türkiye’de Coğrafya Öğretimi.** Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.

ŞENÜNVER, Güler ve başk. (2001). **İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler 7.** İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

ŞERBETÇİ, Muzaffer. (1999). **Türk Haritacılığı Bibliyografyası.** İstanbul: Yıldız Teknik Üni. Yayınları.

ŞİMŞEK, Ahmet. (2000). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinin Öğretiminde Hikaye Anlatım Yönteminin Kullanımı.** Ankara: Gazi Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tarih Eğitimi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

ŞİMŞEK, Nazmi. (1997). **Öğretmen ve Öğretmen Adayları İçin Derste Eğitim Teknolojileri Kullanımı.** Ankara: Anıl Matbaa.

TARİH ATLASI. (2002). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi

TARİH ÖĞRETİMİ VE DERS KİTAPLARI. (1994). Buca Sempozyumu. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

TARİH 1-2 PROGRAMLARI. (1993). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

TAYMAZ, Haydar. (1995). **Okul Yönetimi.** Ankara: Saypa Yayınları.

Tebliğler Dergisi. (2434). **MEB Ders Kitapları Yönetmeliği.**

Tebliğler Dergisi. (2504). **MEB Eğitim Araçları İnceleme Yönetmeliği.**

..... (2487). **Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı.**

TEKİŞİK, H. Hüsnü. (1994). **Sosyal Bilgiler Öğretimi ve 4. Sınıf Ders Kitabı Uygulama Kılavuzu.** Ankara: Tekişik Yayınları.

TEKİN, Halil. (2003). **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme.** Ankara: Yargı Yayınevi.

TERTEMİZ, Neşe. (2001). **Ders Kitabı ve Eğitimdeki Önemi, Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu**. Ankara: Nobel Yayıncılık.

TİTİZ, M. Tınaz. (2000). **Ezbersiz Eğitim Yol Haritası**. İstanbul: Beyaz Yayınları.

TÜRK MODERN HARİTACILIĞINDA BİR ASIR. (1995). Ankara: İş Bankası Yayınları.

TÜRKOĞLU, Pakize. (1997). **Tonguç ve Enstitüleri**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

UÇAR, Metin. (1999). *İlköğretimde Ders Araç-Gereçleri Kullanımı Konusunda Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Afyon Kocatepe Üni.. **Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 3**.

UŞUN, Salih. (2000). **Özel Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Ankara: Pegem Yayınları.

ÜLKEKUL, Cevat. (1998). **Türk Haritacılık Tarihi**. İstanbul: Dönence Yayınları.

VARİŞ, Fatma. (1997). **Eğitimde Program Geliştirme: Teoriler Teknikler**. Ankara: Alkım Yayınları.

VELLA, Yosanne (2001). *Yaratıcı Tarih Öğretimi*. **Milli Eğitim Dergisi**. Çeviren Bahri ATA. Sayı:150.

WELTON, A. David – T. J. MALLAN. (1988). **Strategies For Teaching Social Studies**. Boston.

YALIN, H. İbrahim. (2003). **Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme**. Ankara: Nobel Yayınları.

YAZICI, Hakkı ve O. SAMANCI. (2003). *İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Ders Konuları İle İlgili Bazı Kavramları Anlama Düzeyleri*. **Milli Eğitim Dergisi**. Sayı: 158.

EKLER

1. İlköğretim Okulu 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Haritaların Nitelikleri ve Kullanılabilirlik Düzeyleri Anket Formu (Sosyal Bilgiler Öğretmeni)
2. İlköğretim Okulu 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Haritaların Nitelikleri ve Kullanılabilirlik Düzeyleri (8. Sınıf Öğrencileri)
3. Kayseri Valiliği'nden Anket Yapılması İçin Alınan İzin Metni

EK- 1

İLKÖĞRETİM OKULU 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA YER ALAN HARİTALARIN NİTELİKLERİ VE KULLANILABİLİRLİK DÜZEYLERİ ANKET FORMU (Sosyal Bilgiler Öğretmeni)

Anket sorularını dikkatli bir şekilde okuyarak açık, samimi ve doğru olarak cevaplandırmanız, cevapsız soru bırakmamanız, yapılacak çalışmaların amacına ulaşmasına katkıda bulunacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM KİMLİK BİLGİLERİ

Bu bölümde sizi tanıtıcı sorulara yer verilmiştir. Soruları cevaplarken durumunuza uygun seçeneği işaretlemeniz yeterli olacaktır.

1. Mesleki Kıdeminiz:

- a. 0-5 yıl
- b. 6-10 yıl
- c. 11-15 yıl
- d. 16-20 yıl
- e. 21 yıl ve daha üstü

2. Öğrenim Durumunuz:

- a. Ortaöğretim (Öğretmen Okulu)
- b. Ön Lisans (İki yıllık Eğitim Enstitüsü / Eğitim Yüksek Okulu)
- c. Üç yıllık Eğitim Enstitüsü
- d. Lisans (Fakülte / dört yıllık yüksek okul)
- e. Lisans Üstü (Master / Doktora)

3. Bransınız:

- a. Sosyal Bilgiler
- b. Tarih
- c. Coğrafya

İKİNCİ BÖLÜM

7.SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA YER ALAN

HARİTALARLA İLGİLİ SORULAR

AÇIKLAMA: Değerlendirme işlemini aşağıdaki seçenekleri kullanarak yapınız. Soruların karşısında puan yazılı yerlere 1,2,3,4,5 puanlarından birini vermeniz yeterli olacaktır.

1-Hiç

2-Az

3-Orta

4-Çok

5-Tam

A. Biçim Bakımından

1. Kitabın kağıdının kalitesi ile kitapta yer alan haritaların renk ve baskısı göz sağlığı yönünden ne derecede iyi seçilmiştir? Puan.....
2. Kitaptaki haritalarda yer alan harf ve rakam büyüklükleri 10 punto ölçüsüne ne derecede uygundur? Puan.....
3. Haritalar, metinlerin uygun yerlerinde, ilgili olduğu konu ile aynı sayfada ne derecede bulunmaktadır? Puan.....
4. Gerekli durumlarda bibliyografya ve dipnot ne derecede bulunmaktadır? Puan.....
5. Haritalar kitaba ne derecede ilgi çekicilik katmıştır? Puan.....
6. “Algılamayı güçleştirecek renk kombinasyonlarının kullanılmaması” ilkesine ne derecede uyulmuştur? Puan.....
7. “Haritaların sayfanın bir yerine sıkıştırılmaması” ilkesine ne derecede uyulmuştur? Puan.....
8. Haritalar estetik yönden ne derecede uygun, net ve temiz baskılıdır? Puan.....
9. Haritalar arasında hacim bakımından ne derecede uygun bir denge kurulmuştur? Puan.....
10. Haritaların dış çerçevelerine ne derecede yer verilmiştir? Puan.....
11. Haritaların başlık, lejant ve ölçeğine ne derecede yer verilmiştir? Puan.....
12. Haritalarda kıyılar, sınırlar, akarsular, göller ve yerleşim merkezleri ne derecede yer almıştır? Puan.....
13. Resimli haritalara ne derecede yer verilmiştir? Puan.....

B. İçerik Bakımından

14. Haritaların Türk Milli Eğitiminin genel amaçları ve ilköğretim kurumunun amaçlarına ne derecede uygundur? Puan.....
15. Haritalar, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında öğrencilere kazandırılmak üzere belirlenen bilgi, beceri, tutum, davranış ve iş alışkanlıklarının tamamını ne derecede kapsamaktadır? Puan.....
16. Haritalar, 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi için belirlenen özel amaçlara ne derecede uygundur? Puan.....
17. “*Bilimsel hatalar bulunmaz*” ilkesine ne derecede uyulmuştur? Puan.....
18. Siyasi haritalarda, yapılan siyasi değişikliklere ne derecede uyulmuştur? (Yeni il ya da ülkelerin yer alması gibi) Puan.....
19. “*Kişi ve kuruluşları yıpratıcı unsurlara yer verilmez ve siyasî propaganda amacı taşımaz*” ilkesine ne derecede uyulmuştur? Puan.....
20. Haritalarda basitten karmaşığa, yakından uzağa, kolaydan zora, bilinenden bilinmeyene giden yöntemlere ne derecede uyulmuştur? Puan.....
21. Haritalarda, öğrencilerin daha önce kazandığı bilgi, beceri, tutum, tavır ve davranışlar ne derecede dikkate alınmıştır? Puan.....
22. “*Gereksiz bilgi ve fazla ayrıntıya yer verilmez*” ilkesine ne derecede uyulmuştur? Puan.....
23. Haritalar, öğrencileri daha çok öğrenmeye, incelemeye, başka kaynaklara başvurmaya teşvik edecek şekilde ne derecede hazırlanmıştır? Puan.....
24. Haritalar, öğrencileri muhakeme etmeye, bağımsız ve yaratıcı düşünmeye ve kıyaslamaya, edinilen bilgilerden hareketle sonuçlar çıkartmaya yöneltecek şekilde ne derecede hazırlanmıştır? Puan.....
25. Haritalar, konuları destekleyici tarzda ne derecede hazırlanmıştır? Puan.....
26. Haritalar, öğretime yardımcı olan diğer unsurları destekleyici tarzda ne derecede hazırlanmıştır? Puan.....
27. Haritalar birbirlerini destekleyici tarzda ne derecede hazırlanmıştır? Puan.....
28. Öğrencilerin eğitim düzeyleri yanında, yaş ve bilgi düzeylerine ne derecede uygundur? Puan.....

29. İmlâ, noktalama ve diğer dil bilgisi kurallarına ne derecede uygundur?

Puan.....

30. Haritalardaki özel isimler orijinal şekliyle ne derecede yazılmıştır? Puan.....

31. Haritalar bilgi bakımından ne derecede eksiksiz, açık, okunaklı ve güzeldir?

Puan.....

32. Haritalar öğrencileri derslere ve konulara ne derecede güdülemektedir?

Puan.....

C. Kullanılabilirlik Bakımından

33. Haritalar ne derecede kullanılabilir yapıdadır? Puan.....

34. Konular işlenirken öğretmen ve öğrenciler kitapta bulunan haritalardan ne derecede yararlanmaktadırlar? Puan.....

35. Belli bir konunun göz önünde canlandırılmasına ne derecede yaramaktadırlar? Puan.....

36. Öğrencilerin konuyu işledikten sonra rahatlıkla okuyabileceği biçimde ne derecede hazırlanmıştır? Puan.....

37. Haritalarda geçen yer isimleri, kitapta yer alan yer isimler ile ne derecede uyushmaktadır? Puan.....

38. Coğrafya ile ilgili haritalar arasında tutarlılık ne derecede sağlanmıştır? (Kıyılar, sınırlar, akarsular, göller gibi özelliklerin bütün haritalarda aynı biçimde gösterilmesi) Puan.....

39. Tarih ile ilgili haritalar arasında tutarlılık ne derecede sağlanmıştır? Puan.....

40. Fiziki haritalardaki renklendirmeler ne derecede anlaşılmaktadır? Puan.....

41. Siyasi haritalardaki ülke ve bölge ayrımları ne derecede net biçimde anlaşılmaktadır? Puan.....

42. Tarihi haritalarda tarihler, olaylar ve yerler ne derecede anlaşılmaktadır? Puan.....

43. Öğrencinin kendisinin de eklemeler yapabileceği şekilde ne derecede hazırlanmıştır? Puan.....

44. Öğrenciler öğretmen yardımı olmadan haritaları ne derecede anlayabilirler ve okuyabilirler? Puan.....

45. Öğrenciler lejantlarda bulunan bilgileri ne derecede anlayabilmektedirler?
Puan.....

46. Haritalar öğrencileri harita çizimine ne derece teşvik etmektedir? Puan.....

47. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalarla ilgili başka görüş ve düşünceleriniz varsa arka sayfaya yazınız.

İLGİNİZE TEŞEKKÜR EDERİZ

EK-2

İLKÖĞRETİM OKULU 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA YER ALAN HARİTALARIN NİTELİKLERİ VE KULLANILABİLİRLİK DÜZEYLERİ

ANKET FORMU

(8. SINIF ÖĞRENCİLERİ)

Anket sorularını dikkatli bir şekilde okuyarak açık, samimi ve doğru olarak cevaplandırmanız, cevapsız soru bırakmamanız, yapılacak çalışmaların amacına ulaşmasına katkıda bulunacaktır.

Okulunuzun Adı:

Sınıfınız:

AÇIKLAMA: *Bu anket 7.sınıfta görmüş olduğunuz Sosyal Bilgiler dersi ve 7. sınıf kitabınızdaki haritalarla ilgilidir. Aşağıdaki anket sorularının şıklarından birini işaretlemeniz yeterli olacaktır.*

1. Sosyal Bilgiler derslerinde ders kitabındaki haritalardan yararlandınız mı?
Evet () Hayır ()
2. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların yararlı olduğuna inanıyor musunuz?
Evet () Hayır ()
3. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalar size Sosyal Bilgiler dersini sevdirdi mi?
Evet () Hayır ()
4. Ders çalışırken ve sınavlarınıza hazırlanırken bu ders kitabındaki haritalardan yararlandınız mı?
Evet () Hayır ()
5. Ders öğretmeniniz Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaları çizdirdi mi?
Evet () Hayır ()
6. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalar konularla ilgili mi?
Evet () Hayır ()
7. Ders kitabındaki haritaları, konuyu işledikten sonra rahatlıkla anlayabiliyor muydunuz?
Evet () Hayır ()

8. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalar sizi başka kaynaklara özendiriyor muydu?

Evet ()

Hayır ()

9. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalarla uğraşırken kendiniz eklemeler yapıyor muydunuz?

Evet ()

Hayır ()

10. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalar ilginizi çekiyor muydu?

Evet ()

Hayır ()

11. Öğretmeninizin yardımı olmadan ders kitabındaki haritaları anlayabiliyor muydunuz?

Evet ()

Hayır ()

12. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalar işaretlere yer vermiş mi?

Evet ()

Hayır ()

13. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların ölçekleri var mı?

Evet ()

Hayır ()

14. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların başlıkları var mı?

Evet ()

Hayır ()

15. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların dış çerçeveleri var mı?

Evet ()

Hayır ()

16. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların renklerini anlayabiliyor muydunuz?

Evet ()

Hayır ()

17. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların renkleri güzel mi?

Evet ()

Hayır ()

18. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalarda bulunan yazı ve rakamlar okunabilecek büyüklükte mi?

Evet ()

Hayır ()

19. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların büyüklükleri genel olarak birbirine eşit mi?

Evet ()

Hayır ()

20. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalar estetik açıdan hoşunuza gidiyor muydu?

Evet ()

Hayır ()

21. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların büyüklükleri normal mi?

Evet ()

Hayır ()

22. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalar sizi harita çizimine özendiriyor muydu?

Evet ()

Hayır ()

23. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritaların şekillerini tanıyabiliyor muydunuz?

Evet ()

Hayır ()

24. Sosyal Bilgiler ders kitabında resimli harita var mı?

Evet ()

Hayır ()

25. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalarda yanlış bilgiye rastladınız mı?

Evet ()

Hayır ()

26. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki haritalarda yazım ve imla kuralına aykırı duruma rastladınız mı?

Evet ()

Hayır ()

27. Sosyal Bilgiler dersinden hoşlanıyor muydunuz?

Evet ()

Hayır ()

28. Sosyal Bilgiler özet ve harita defteri tutuyor muydunuz?

Evet ()

Hayır ()

29. Atlasınız var mıydı?

Evet ()

Hayır ()

30. Harita çizmekten hoşlanır mısınız?

Evet ()

Hayır ()

31. Atlas incelemeyi biliyor musunuz?

Evet ()

Hayır ()

32. Sosyal Bilgiler dersine atlas götürüyor muydunuz?

Evet ()

Hayır ()

33. Evde Sosyal Bilgiler dersine çalışırken atlastan yararlanıyor muydunuz?

Evet ()

Hayır ()

34. Haritalardan yararlanmayı biliyor musunuz?

Evet ()

Hayır ()

35. Kitaptaki haritaları değerlendirdiğinizde kaç not verirsiniz?

1-Başarısız () 2-Geçer () 3-Orta () 4-İyi () 5-Pekiyi ()

36. Geçen yılki sosyal bilgiler dersi karne notunuz kaçtı?

1-Başarısız () 2-Geçer() 3-Orta () 4-İyi () 5-Pekiyi ()

37. Sosyal Bilgiler dersini seviyor musunuz? Niçin?

Seviyorum çünkü:

- a) İçeriğini sevdiğim için ()
- b) Öğretmeni sevdiğim için ()
- c) Bu dersi okumak zorunda olduğum için ()
- d) Zevkli konular bulunduğu için ()

Sevmiyorum çünkü:

- a) İçeriğini sevmediğim için ()
- b) Öğretmeni sevmediğim için ()
- c) Bu dersi okumak zorunda olduğum için ()
- d) Ezber istediği için ()

İLGİNİZE TEŞEKKÜR EDERİZ

T.C.
KAYSERİ VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4 MEM.4.38.00.03-311/

KONU : Anket Yapılması

30.04.2003 *011220

VALİLİK MAKAMINA

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Elvan YALÇINKAYA'nın "İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler (7. Sınıf) Ders Kitaplarında Yer Alan Haritaların Nitelikleri ve Kullanabilirlik Düzeyleri" konulu yüksek lisans tez çalışması yaptığı ve bu konuda İlimiz Melikgazi ve Kocasinan ilçelerinde bulunan ilköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine ve bu okullarda görevli Sosyal Bilimler öğretmenlerine ekte sunulan anketi yapması ile ilgili Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünün 24.04.2003 tarih ve 2670 sayılı yazısı ile öğrenci Elvan YALÇINKAYA'ya ait 14.04.2003 tarihli dilekçe ve anket formları ilişikte sunulmuştur.

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Elvan YALÇINKAYA'nın "İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler (7. Sınıf) Ders Kitaplarında Yer Alan Haritaların Nitelikleri ve Kullanabilirlik Düzeyleri" konusunda İlimiz Melikgazi ve Kocasinan ilçelerinde bulunan ilköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine ve bu okullarda görevli Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ekte sunulan anketi okul müdürünün koordinatörlüğünde, eğitim-öğretimi aksatmadan yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

U. NURİ GULAY
Milli Eğitim Müdürü

OLUR

29/04/2003

Zübeyir KEMELEK

Vali a.

Vali Yardımcısı

EKLER:

1- Gazi Üniv. Eğt. Bil. Enst. Yaz. (1 adet, 1 sayfa)

2- Dilekçe (1 adet, 1 sayfa)

3- Anket Formları (3 adet, 3 sayfa)